

AARBØG 1956

D. S. K. Aarbog 1956

Udgivet af:

FORENINGEN AF
DANSKSINDEDE SØNDERJYDSKE KRIGSDELTAGERE
1914-18

ved

Johs. Clausen, A. P. Møller, J. Andersen og H. Hunger

Eftertryk kun med D. S. K. 's Tilladelse

AABENRAA
HEJMDALS BOGTRYKKERI
1956

INDHOLD

Håb og tro	7
Fra Flensborg Sporskifte til Loretto	9
Krigen lagde grunden til et trofast kammeratskab	24
N. C Nissen's Feltbreve	25
Julelængsel	27
Sønderjyder gaar den tunge Vej –	28
Admiralitetet melder	29
Breve fra Felten	34
Drengen er ankommet	43
Kammerat, fortæl!	48
Paa Tilbagemarch	59
Jeg kom paa Juleorlov	60
En Sygehistorie, der endte med Orlov	61
Da Mads og jeg kom ind som Rekrut	62
40 Aar gammelt Kammeratskab i Søgelyset	65
Omsider fik jeg dog Orlov	65
Paa Vej mod den danske Grænse	68
Man huskede »Sangeren«	70
De gamle Kompagniskomagers Oplevelser	71
Da Peder troede, han var i København	76
Et Juleminde fra Champagne-Fronten	78
Major Trumpf og hans Ko	79
Krigserindringer Ira 1914-18	82
Ære være deres minde	85

Krigsfangens hjemlængsel

Køn er slig en vårbrudsdag!
Hvide skyer stille
over diset bakkedrag
sejler bort i blåets fylde.

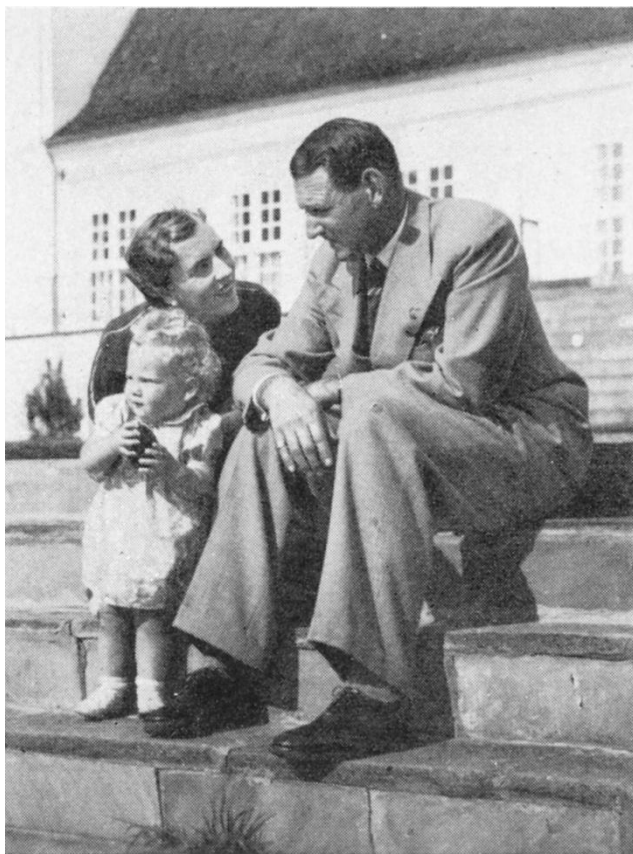
Solen kalder frem til dyst
alt ved sine varme stråler;
men en bråd dybt i mit bryst
gør, at jeg ej glæde tåler.

Langt fra hjemstavns trygge kyst
sidder jeg lig trællen bundet.
Sorgen knuger helt mit bryst,
dybt af længselen oprundet.

Op af hjertets sikre hvil
minderne så brat vil stige.
Tanker iler mil på mil
hjem til mine kæres rige.

I derhjemme nemme vil
klagetonen i min stemme.
Flyv da hjem, du tankelil,
hils, hvad kært mig er derhjemme.

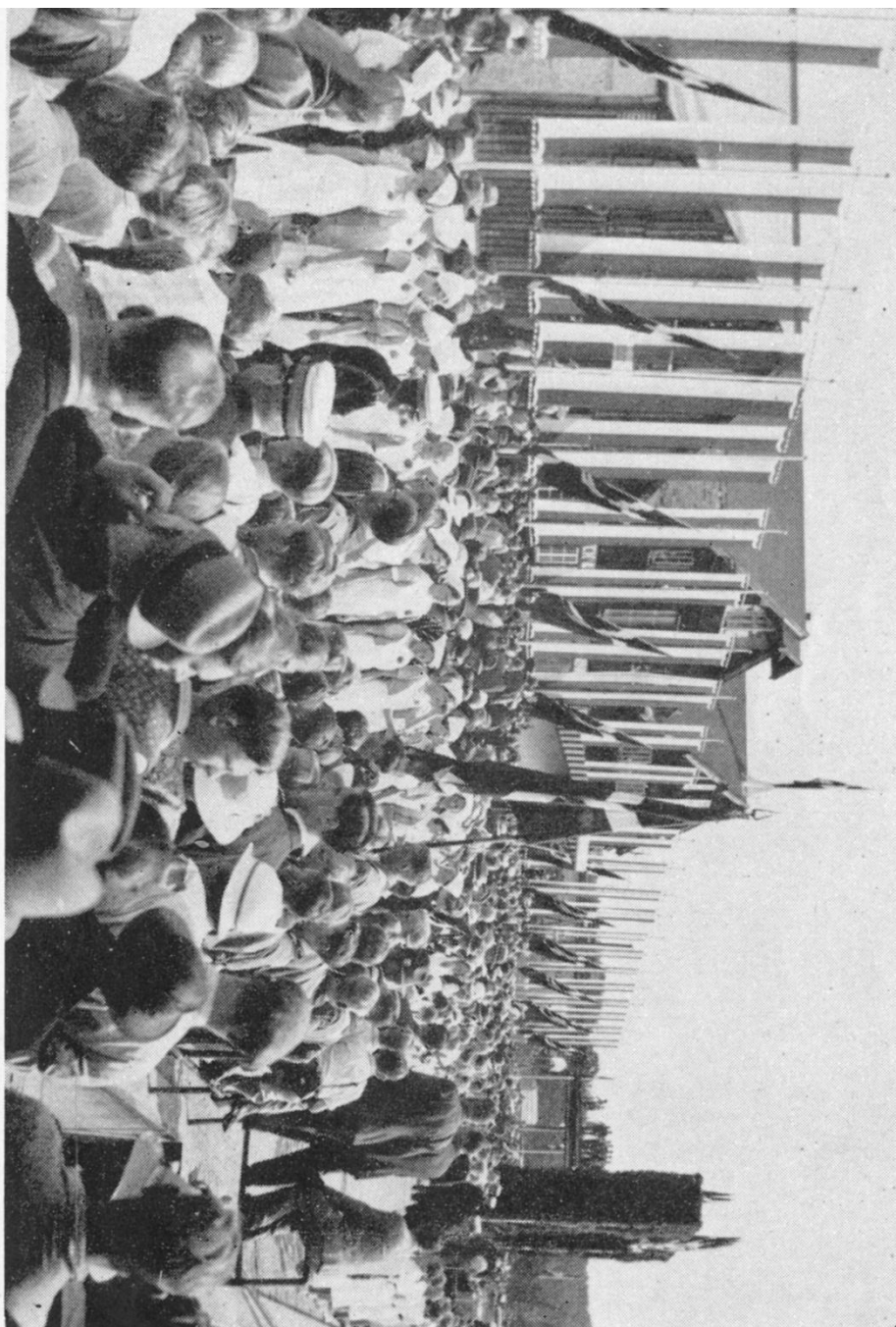
Frederik Rosenberg

Paa slotstrappen i Graasten.

Tusinder og atter tusinder af sønderjyder var den 20. august 1936 stævnet til Graasten for at byde Danmarks unge kronprinsepar velkommen til Sønderjylland, til Graasten, hvis smukke, hvide slot var anvist dem til sommerbolig.

Aar for aar har kronprinsen og kronprinsessen boet her midt iblandt deres folk. Efter vor gamle konges død har det høje ægtepar som konge og dronning ogsaa benyttet det smukke hvide slot til sommerbolig. Da de tre prinsesser efter ha anden kom til, har hele den kongelige familie ved deres jævne og bramfrie færden vundet alles hjerter. Baandet mellem Sønderjylland og Danmarks kongehus er blevet fastere og inderligere.

Kronprinseparets modtagelse i Graasten.

HÅB OG TRO

(1) PÅ VÆGGEN ved siden af mit arbejdsbord hænger et gammelt, lidt falmet, men dog stadig klart billede. Der har det hængt siden min far døde i 1918. Og da havde det haft sin plads over hans skrivebord i fyrretyve år. Det er den første gave, min mor har givet min far, da de var forlovede, så det kunne jo fortælle en del, hvis det fik munden på gлед, og det gør det for resten engang imellem, fortæller om dem og deres livsindstilling - deres tro, da de var unge. Det kan måske fortælle mine læsere lidt om min oprindelse, mit hjem og årsagen til, at jeg, der som en af de første danske soldater nåede Kongeåen i august 1914 og den dag og mange følgende stod og spejdede ind over den landsdel, hvis unge sønner, mine landsmænd, i de dage drog ud for at vove livet for en sag, som ikke var deres, - at jeg efter genforeningen var lykkelig for at få mit virke syd for Kongeåen og nu er taknemmelig for at have fået lov til at færdes mellem dem, der kom tilbage, gennem treogtrediven for mig udviklende og værdifulde år. Jo, for ovennævnte billede er det gamle billede af »De sønderjydske piger«!

Hvor i verden skulle et barn af den tro, som de er udtryk for, ønske sig sin arbejdsplads bedre eller andre steder end netop i Sønderjylland? Vilhelm Bergsøes vers under billedet kunne jeg udenad som barn; nu kniber det lidt, men her er det:

*Ret kan visne. Ret kan ældes.
Ret kan tabes. Ret kan føjdes.
Håbet - håbet lever kun.
Det er det, vi har tilbage
i de mørke vinterdage,
håb om vårens solskinsstund,

Vi må vente, vi må bie.
I må lide, I må tie.
Sænk jert hoved, men hold ud!
Endnu skæbnens hjul kan vendes,
endnu frihedsbaunen tændes
ved et solglimt sendt af Gud!*

Man tilgive mig denne selvkredsende indledning. Meningen med den er kun at vise, at det håb, der vel som en fjern stjerne dog af jer skimtedes i mørke nætter og skumle skyttegrave den lange krig igennem, også levede blandt landsmænd, der ikke var under fremmedherredømmets tunge åg, og som ikke kom ind gennem den skærsild, krigen var.

Håbet levede i unge sind nord for Kongeåen i 1870'erne, og det levede videre i næste slægtled under første verdenskrig. Men det er rart at have fast grund under fødderne, når man fremsætter en sådan påstand, og det har jeg med ovenstående lille billede.

Nu og da kom dette håb vel også over »Åen« som en smule direkte hjælp til jer; men selv indirekte kan medhu have betydning. Og dette »urimelige« håb næreredes i mange stilfærdige hjem og sind uden at komme til offentlighedens kendskab.

Overraskende måtte det være, når en så lidet politisk orienteret digter som Fr. Paludan-Müller allerede i november 1864 slutter sit i begyndelsen ængstelig spørgende digt: »Brat af slaget rammet ... « med de stærke ord: »Slesvigs land genvundet! Det er kampens mål!«

Mindre overraskende, men mærkelig profetisk virker C. Hostrups »Lærken« i 1866: »Hvad synger du om?« spørger den modløse digter, som synes, at alt visner og dør. Men lærken ser alt vågne og gro, skimter sommerens (2) komme, ja, ser »engen, der spættes med rødt og hvidt«! – Det er den store modløshed umiddelbart efter krigen og nederlaget afløst af et profetisk. syn ud over kommende års og slægters opvågnen til folkelig bevidsthed og en næsten fotografisk skildring af landet, som det så ud, da håbet blev virkelighed: »spættet med rødt og hvidt« som ingensinde!

Sådan levede håbet og troen, og derfor opfyldtes det. Jubelsange kom der mange af ved genforeningen: Henrik Pontoppidan, lidt uventet; Jeppe Åkjær, overraskende; følsomme Helge Rode ret selvfølgelig; men mest betog det mig i november 1918 at høre C. Hostrups søn, Helge Hostrup, så helt give udtryk for »andet« slægtleds arv, da han læste sit digt - fortsættelsen af faderens lærkesang:

»...

*Jeg er min faders øjne,
skal se for os begge to!*

*Vi er de dødes øjne,
skal høste, hvad de har sået.*

*Vi er slægternes øjne,
skal se deres frihedsgry!«*

Håbet - det på usandsynlighedernes svigefuldeste sand byggede håb, som man fra visse sider sagde, - gik i opfyldelse, fordi der var nogle, som troede, - fordi nye slægter turde gå ind for de gamles tro. *Tro* har intet med *grund* at gøre, og dog kan den skabe den skønneste virkelighed! For den nøgternt handlende og måske Lænkende er tro en naiv abnormitet. – Godt! Lad os blot være naive. Det var I jo, når I var nære vidner til Tysklands store sejre i begyndelsen og dog bevarede troen og håbet om en genforening, når dette store ragnarok var forbi. Jeres breve fortæller, at troen holdt, - vidner om, at den var med til at bevare nerverne for et sammenbrud for mange. -

Alt dette ved I, mine læsere, langt bedre end jeg, (4) Hvorfor så alt dette? – Jo. For vi har stadig landsmænd uden for vor rigsgrænse, som »naivt« håber og tror. Vi har hørt nok om, at de kunne have kommet i 1920. – Når de ikke kom, var skylden ikke først og fremmest deres. Skamlingsbanken og Kongeåen lå nær det nordlige Sønderjylland, men langt fra det sydlige. I dag ligger Skelbækken nær det sydlige! Mælet klinger og historien taler over rigsgrænsen også her. Store skarer håber og tror. Men hvordan og hvornår? – Ingen tør vel bare danne sig en forestilling herom. – Gjorde vi det nord for Kongeåen? Gjorde I det bag ploven herhjemme eller i skyttegravene derude? Mindst tænkte vi på, at en krigs rædsler skulle føre til opfyldelse af håbet, og mindre tænker eller ønsker vi det nu. Nej, tro kræver ingen grund, var slet ikke en tro i så fald. Den er kun! Alligevel kan dette hvordan dukke op. – Svaret blev givet af Bergsøe:

»Endnu skæbnens hjul kan vendes,
endnu frihedsbaunen tændes
ved et solglimt sendt af Gud! «

Mange både nord og syd for Kongeåen evnede ikke at nære dette håb. Men de, som holdt det i live gennem to slægtled, blev dog de stærkeste og skabte virkeligheden af 1920.

Skulle vi være ringere i dag eller troen på vort folk mindre? Håndslag over grænsen til landsmænd, som er danske, og til dem, der ønsker at blive det! Det gælder vort folks fremtid og er nødvendigt for den, der tror på I dets livsberettigelse.

I, der har følt fremmedåget på jeres nakke og prøvet at bære fremmed våben, vil være de første til at håbe sammen med landsmænd, der føler åget i dag og frygter muligheden af at skulle bære våben for en sag, som ikke er deres. Vor tro kan igen få en ny slægt til at være »fædrenes øjne og se i en nytid ind!«

Chr. Demuth.

Fra Flensborg Sporskifte til Loretto

(5) En Søndag Middag den 22. August 1914 tiltraadte 3. Bataillon af Regimentet 163 Rejsen fra Flensborg Sporskifte mod Syd. Vi var stuvet ind i Godsvogne, saa det næsten var utaaleligt at være derinde. Luften var daarlig, mørkt var det ogsaa, og Siddepladser fandtes ikke. Efter en lang, trist og besværlig Rejse naaede vi Løven (Belgien), hvor vi en tidlig Morgenstund Klokken fem steg ud.

Vi tog Opstilling paa Banegaardsterrænet, som nærmest kunde sammenlignes med en Torveplads med et meget flot Blomsteranlæg. Her stod vi trætte, nedbøjede af Rejsen, halvfrosne og sultne. Humøret var dalet stærkt. Vi tænkte paa, hvad den kommende Dag vilde bringe. Den belgiske Civilbefolkning var tidligt paa Færde. Bageren var paa Vej med Morgenbrød. Han bar en stor fyldt Kurv paa Hovedet. Jeg lagde særlig Mærke til en Flok civilklædte Skytter og fattede straks Mistanke. Efter en omfattende Instruktion begav vi os paa March gennem Byen, første Gang med skarpladte Geværer. Solen stod højt. Vi marcherede i Afstand gennem Hovedgaden og holdt skarpt Udkig med Døre, Vinduer og Folks Færden. Torvet var nemlig stuvende fuldt af Belgiere. Nogle stillede Spande med Vand ud til os, men Vandet var forgiftet. Vi væltede Spandene. Gaden var meget lang og stejl. Alt forløb dog roligt, og vi naaede Udkanten af Byen. Jeg lagde Mærke til et gammelt Fæstningsværk. Ogsaa her var alt stille. Udenfor Byen (6) steg Terrænet. Omsider naaede vi Toppen, men vi var blevet meget trætte, og vi trængte til en Forfriskning. Paa en Gaardsplads tømte vi en Brønd for Vand. Saa satte vi atter Kursen fremad ad Mecheln til. Ved den nærmeste By slog vi os ned paa aaben Mark og indtog et varmt Maaltid, det første efter den lange Rejse.

Paa den højre Fløj mod Nordvest hørte vi heftig Artilleri- og Infanteriskydning. Rundt omkring os var det uroligt. Vi saa Kavalleripatruljer ride hastigt frem og tilbage.

Klokken seks Aften kimede Kirkeklokken. Det var et Signal, for i selvsamme Øjeblik begyndte Civilbefolkningen at skyde paa os fra Husene og rundt omkring og fra spredtliggende Gaarde. Vi aabnede Ilden, og Byen stod kort efter i lys Lue. Efter en Times Tid var der atter Ro.

I Byen Løven var det ogsaa galt. Den civile Befolkning optog Kampen imod Tyskerne. De skød fra Hus og Tag, fra aabne Døre og Vinduer med Pistoler og Geværer, de hældte kogende Vand over Soldaterne, og Gaderne var stopfyldte af Militær, det blev frygteligt Virvar. Man kunde hverken komme frem eller tilbage. Man hørte høje Kommandoraab. Soldaterne flygtede til alle sider ud af Byen og samlede sig. Da der atter blev Ro, gik Sanitetsoldater i Gang med at hente de saarede og døde.

Men oppe hos os ved Mecheln gik et Batteri Haubitzer i Stilling. De begyndte at beskyde Byen. I et Nu var et af Byens Kvarterer et Flammehav. Ved Tolvtiden passerede vi atter Byens Gader. Her var der saa varmt som i en Bageovn. Vi maatte holde øje med hinandens Tøj og Udrustning, for at Gnisterne ikke skulde tænde Ild i det. Det gik kun langsomt fremad, for Husfacaderne var styrtet ud paa Gaden, Indboet oppe i Etagerne svævede mellem Himmel og Jord eller var styrtet ud. Der var død og Elendighed over hele Byen. Det var Krigens grufulde Alvor.

(7) Ved Nattetid naaede vi en lille Landsby. Vi stillede Feltvagter ud for at sikre os mod Bagholdsangreb, og saa sov vi alle i en mægtig Dyrge inde i en Balsal. Og vi sov godt, for vi trængte til Søvn.

Det var den første gode og rolige Søvn, vi fik, siden vi rejste bort fra Hjemstavnen.

Næste Morgen lavede vi Barrikader i Gadekrydsene. Civilbefolkningen maatte hjælpe til. De hentede Møbler og Tømmer; men om Aftenen drog vi atter paa Eventyr. Efter nogle Dages Forløb kom vi til en Købstad. Befolkningen var meget venlig og rolig. Vi blev indkvarteret hos Byens Borgere i to Dage. Saa gik det atter fremad, og vi naaede ved Aftenstid Aerschot. Byen blev belejret, men Belgierne trak sig bort i Retning af Antwerpen. De efterlod et Feltbageri, mange Sække Mel og en stor Stabel nybagt Brød. Vi blev vel nok glade, men saa blev det strengt forbudt at nyde nogle af disse Livets Goder. Atter blev vi indkvarteret hos Byens Borgere, men snart efter blev der slaaet Alarm, højeste Beredskab. Vi samledes paa Byens Torv, og en Times Tid senere begyndte det med samme Skyderi som i Løven. Heldigvis var vi mere spredt, og i smaa Kolonner stormede vi hvert Hus og hver Trappegang. Ved en Vandmølle og paa Banegaarden var Kampene haarde, men i Løbet af en Time var der atter Ro. Nu overnattede vi paa Banegaarden. Den var forvandlet til en stor Ruinhob. De af Byens Borgere, der endnu var i Live, særligt Kvinder og Børn, blev taget til Fange og førtes under Bevogtning op paa Kirkegaarden.

Næste Dags Morgen var jeg med en Afdeling uden for Byen til Artilleridækning. Batteriet sendte en Del svære Granater ind i den nærmeste Landsby, men samme Dags Eftermiddag begav vi os atter paa March. Meget tydede paa, at der nu skulde samles store Hære til et vældigt Angreb. Lidt Smaafægtninger, Skærmydsler, Sprængning af en Vejrmølle og fjendtlige Observationer forstyrrede ikke vor Fremmarch. Vi naaede til (8) Everest foran Bruxelles. Der slog vi os ned i en stor Lejr. Her var der Fred og Hvile og gode Dage, god Mad og Drikke. Ved Indkørslen til Byen stod der Vagt. Bataillonskommandøren havde opdaget, at Mandskabet tog ind i Byen for at plyndre Forretningerne, men i en Dagsbefaling advarede han os, og hvis vi ikke lystrede Befalingen, blev vi skudt ned af de opstillede Vagtposter.

Vi tog dog ikke Hensyn dertil. Jeg hentede bl.a. en Del Cigarer. Vagten og Kommandanten fik Cigarerne, og det øvrige delte jeg ud til Kammeraterne, saa der var baade Høns, Duer, Kaniner, Frugt o. s. v. Da jeg var kendt med Landbrug, malkede jeg Køer og Geder. Vi nød rigtigt den varme Mælk.

Efter nogle Dages god Hvile blev Lejren rømmet. Vi havde ogsaa haft god Tid til at skrive hjem til vore kære. Saa gik det videre mod Bruxelles. En tidlig Morgenstund naaede vi Byen, men den led ingen Overlast. Vi lagde Mærke til Byens Vagtmandskab, der gik med Armbind paa. Fra Husene vajede belgiske Flag, men Befolkningen sov.

Slaget ved Dendermonde.

Det er den 4. September 1914. Vi er paa Vej fra Bruxelles til Dendermonde. Til venstre og til højre marcherer store Formationer frem ad Hovedvejen. Vi marcherer midt imellem dem. Vort Kompagni gaar i Spidsen, og forude er der en hel Kæde af Sikringsmandskab, en Kavaleripatrulje.

En af disse Patruljer var uforstyrret kommet igennem den belgiske Feltvagt, der laa og sov i deres Forsvarsstilling; men da Patruljen naaede frem til en Landsby til venstre for Dendermonde, blev den beskudt af en belgisk Dobbeltpost. og derved vaagnede den første Feltvagt, som vi nu nærmede os. Samtidig kimed Kirkeklokken i Dendermonde, et stort Fæstningsanlæg. I største Hast skiltes Formationens lange Skyttekæder. (9) Klokken var 10. Det største Slag paa belgisk Omraade tog sin Begyndelse.

Mens Kirkeklokken kimed, kørte en Haubits frem, og det første Skud ramte Urskiven. Hastigt stormede vi frem over Roe- og Kartoffelmarker. Byen og Fæstningsværket var omgivet af en Flod. Broen over Floden var bortsprængt. Foran Broen havde Belgierne revet alle Brosten op og stablet dem i Pyramider; derimellem var der Stænger med Pigtraad, ladet med elektrisk Strøm. Men Artilleri af alle Kalibre er i feberagtig Virksomhed. Hvert Skud rammer og gør Banen fri for os. Vi ser, at der ankommer Tog med engelske Forstærkninger. Tropperne aflæsses ude paa Strækningen. De tomme Togstammer ruller af Sted uden Togpersonale, en Ødelæggelsens Vederstyggelighed. Artilleriet har overskuet hele Situationen. Den engelske Forstærkning holdes i Skak. Fæstningen ryster i sine Grundvolde af de voldsomme Brag. Byen brænder. Pionerer og Train har bygget Bro over Floden. Det svære Skyts føres over og fyrer løs paa den anden Side helt oppe paa Kirketorvet.

Medens en Pionerkaptajn kommanderer, springer en Flok belgiske Franc tireurs pludselig ud fra Kirkedøren og dræber Kaptajnen ved et Pistolskud. En Pioner forfølger dem med en Økse og dræber en af dem. Under dette er ogsaa vi kommet over Broen. Andre Steder sejles Soldater af alle Vaabenarter over. Vi stormer ind i Fæstningen, men det hele frembød et frygteligt Syn.

Det gik videre. I den næste Landsby fik vi et lille Pusterum. Et stort Bytte af erobret Proviant, Kaffe, Te, Vin, Ost, Sukker, Smør o. s. v. kom lige tilpas. Samme Aften blev vi forstyrret af civilt Skyderi. Der blev sendt stærke Patruljer ud. Præsten, Degnen og Sogneraadsformanden og en Del Bønder blev taget til Fange. Sogneraadsformanden vilde ikke følge med, men han blev slæbt til Retterstedet, og frivillige traadte frem for at skyde ham. Jeg skjulte mig. Det var svært for mig at se dette Syn for tredie Gang. (10)

Paa March mod Frankrig.

Kampene i Belgien var ved at være afsluttet. Vi havde dog en lille Kamp mod belgiske Friskarer. De laa i en meget befæstet Stilling bag en Dæmning ved en mindre Landsby,

Witteren. Friskarerne var fra Gent og Brygge. Vi lagde mærke til, at der hist og her i Vejene var nedgravet Sprængbomber. Kampene mod Friskarerne varede kun en Times Tid. Saa blev det Aften; vi fik en lille Hvilepause.

Jeg gik sammen med nogle Kammerater ind paa en Bondegaard. Husets Folk var flygtet. Bordet stod endnu dækket med Aftensmad. Køerne stod paa Stald. Jeg malkede dem, og vi spiste os godt mætte. Vi marcherede videre. Det var et langt og broget Tog, for vi førte Byttet med os, Kærre, Heste, Kvæg, Krigsfanger og civile Fanger. Belgiske Bønder maatte paatage sig at køre vore Tornystre lige til den franske Grænse.

En Dag gjorde vi Holdt ved en Kro. Jeg ilede ind i Krostuen, men den var blottet for Møbler og alt, men ved nærmere Eftersyn opdagede jeg helt oppe under Loftet paa en Hjørnehylde en stor Flaske fin Likør. Tre Kammerater kravlede op paa hinandens Skuldre, Flasken kom ned, og vi fyldte tre Feltflasker og to Ølflasker. Denne gode Drik styrkede os noget saa vældigt paa den store Marchtur.

Vi har naaet Frankrigs Grænse. Paa hele Marchen gennem Belgien havde jeg ofte opdaget Skilte, hvorpaa der stod »Hus til Huren«. Jeg tænkte da ved mig selv, om det virkelig skulde være en Slags offentlige Knejper; men jeg blev omsider klar over, at det var det samme, som Fransk mændene kaldte en »Estaminet« altsaa en Beværtning. --

Den 18. September 1914 blev vi indviklet i Kampene ved Elancourt. Her var der et mægtig stort Skovterræn, vistnok Udløbere af Argonnens skov. Det niende Reservearmekorps, hvis Leder var General Max v. Böhn (vi kaldte ham Hamborg-Slagteren) havde til Opgave at (11) standse Tilbagetoget fra Marne. Tyskerne havde her lidt store Tab. Paa tredie Dag holdt Tyskerne den nye Forsvarsstilling. Den skulde holdes for enhver Pris. Den nye Linie laa mange Steder saa tæt inde paa Fransk mændene, at Afstanden ofte kun var 30–40 Meter. Forsvarskampene var voldsomme. Jorden bestod af Kalkmasse, og det var helt umuligt at grave sig ned eller at skaffe sig den mindste Dækning. Begge Parter led store Tab. Omsider trak hele vort Kompagni, ja, hele Bataillon sig tilbage.

Vort Kompagni, der laa i Dækning inde i en Skov, rejste sig ved Middagstid, og i Skyttelinie naaede vi Skovens Udkant. Solen stak os i øjnene, da vi kom ud paa aaben Mark. Hundrede Meter foran os laa en Skov, og i dens Udkant laa Fjenden. Vi kunde intet se, for Skoven laa mørk foran os, men vi stormede fremad. Det var som en Bisværme. Til hejre for mig var der et Kompagni Gardere. Deres Uniformer var betydeligt lysere end vore, Fjenden rettede en morderisk Ildregn mod os, og der faldt mange gode Kammerater, især ved Gardekompaniet. Der blev stor Uro i Rækkerne. I mit Kompagni var jeg den mindste, og saa lille jeg var, dukkede jeg mig langt ned og kom heldigt fra det.

Hele Eftermiddagen sneg vi os nu gennem det store vilde Skovterræn. Garderne saa vi ikke mere noget til, underligt nok. Langt inde i Skoven dannede vi en Halvkreds, og holdt Hvil. Vi fik en ny Instruks. Klokken var vel fem, og nu var Timen kommet. Det store Generalangreb skulde begynde. Det blev startet med Stormsignaler og Trommehvirvler. Det var, som om vi var i en Urskov, paa Jagt efter vilde Dyr. Vi stormede, kom dybere og dybere ind i de skovklædte Bjerge. Kuglerne peb omkring os, Granater og Shrapnells, eksploderede. Mange Kammerater gik fra Sans og Samling. De skød fuldstændig i Vilde. Jeg saa endda, at en Kammerat stak sin Bajonet i en Kammerats Tromme. I Skovens Træer sad Turkos, Zuaver og Senegalnegerer og skød ned paa (12) os. Det var, som om det var en Flok vilde Aber. Da vi havde naaet Skovens højeste Punkter, stormede vi ned ad den mægtige Skrænt og ned i Dalen. Det var en frodig og smuk Plet. Her laa Byen Elancourt, og vi stormede Byen. Denne var stærkt befæstet og udbygget med Barrikader. Fransk mændene forsvarede

hvert Hus; men vi naaede gennem Byen. Et Kompagni Franskmænd vilde storme et tysk Batteri, som fyrede løs oppe fra et Bjerg. Vi stormede imod dem, og lige før vi naaede en Bro over en Aa, standsede vi, klar til Skud, Franskmændene ligesaa. Der lød Kommando-raab, men vi var først klar til Skud og ryddede op blandt Franskmændene. ---

Slaget var endt. Dødens Skygge hvilede over Slagmarkens blodstænkte Jord. Rød gik Solen ned. Jeg tog min Hjelm af, og i mit stille Sind takkede jeg Gud og min Frelser for al hans Naade og Barmhjertighed.

Fred med alle døde, Venner eller Fjender, i Frankrigs Jord.

I denne haarde Kamp, hvor hver eneste Mand, Ven eller Fjende, deltog i et voldsomt Slag, uden ringeste Tanke om sit eget Liv, bestod begge Parter den haarde Prøve. Begge Parter holdt Stillingen uden at nogen vandt Terræn, men vi havde paa begge Sider store Tab af Menneskeliv, og begge Parter blev saa udmattede, at lignende store Kampe herefter ikke kunde gennemføres. Ved Rekognoscering og mindre Fægtninger blev den nuværende Kamplinie udbedret. Tropperne gravede sig ned i Jordens Dyb i store, moderne Forsvarsstillinger. Det kostede Arbejde og Slid og Mængder af Materiel. Det gik ud over Frankrigs Skove.

Flyvende Bataillon.

Tredie Kompagni af Regimentet 163 havde faaet en ny Opgave. Vi blev udpeget til at være flyvende Bataillon, skulde opsøge Fjenden paa nært Hold, opdage hans Situation, hans Styrke, hans Hensigter, Afstand og (13)Beliggenhed. Det var en stor Opgave. Med os fulgte en Kavaleripatrulje. Vi havde Maskingeværer, lidt Skyts og rigeligt med Ammunition.

Saa travede vi da i hastigt Tempo fra Sted til Sted. Af og til stødte vi paa Fjenden. Naar han var svagest, skulde vi angribe. Saaledes skete det ved Aisne-Floden, at vi snart var kommet i en Fælde. Fransk Kavaleri havde næsten omringet os. Skyndsomt maatte vi retirere, og vor Frelse var, at vi naaede en Bro over Floden. Ved Hjælp af en tilkaldt Reservestyrke dannede vi en Forsvarskæde langs Aisnes Bred. Vi holdt den Natten over, og heldigvis var der paa den anden Side af Floden et Skovbælte, saa der var lunt og godt. Vi fik Lov til at fortære vor »Jernration«. Hen paa Morgenstunden forsvandt vi atter.

En anden Dag laa vi i Udkanten af en Skov. Der var en temmelig Afstand mellem vore enkelte Delinger. Saa fik vi Ordre til at angribe Fjenden, men mellem os og Fjenden strakte sig en lang dyb Dal. Afstanden har vel været ca. seks Hundrede Meter. Vi opdagede med det samme, at der paa et frit Højdedrag hinsides Dalen var opstillet en stærkt bevæbnet fjendtlig Styrke og et Batteri. Mandskabet stod parat til Skud. Fjenden havde ogsaa opdaget os, og kort efter sendte han flere Salver over mod os. Granaterne fløj ind i vore Rækker og eksploderede med voldsom Kraft. Vi søgte Dækning paa Jorden, mellem Løvet og Grene, men saa kom der Ordre om, at vi skulde trække os tilbage. Vej en laa hele Tiden under Ild, men vi slog ind paa en anden Vej og kom ind i en stor Landsby. Paa den anden Side Byen naaede vi ad en Hulvej til en Gaard. Kavaleriet var steget af Hestene for at iagttage Fjendens Position. Vi laa i Dækning bag en lang Kornlade. Saa aabnede Franskmændene atter Ilden, og Granater eksploderede foran os. Vi foretrak at forsvinde hurtigst muligt ad den beskyttende Hulvej. I et Nu styrtede nu hele Gaarden sammen, men vi var naaet ind i Byens Udkant, og her gik vi i (14) Stilling mellem Husene og Haverne. Vi manglede dog Ammunition til at afværge et Angreb, og igen maatte vi trække os tilbage. Franskmændene sendte Salver ind i Byen til Trods for, at den var beboet.

Den blev i Løbet af en Time forvandlet til en stor Ruinhob. Fjendens Artilleri forfulgte os paa vor Vej, men heldigvis naaede vi ned i en Lavning, som vi fulgte, og i Sikkerhed naaede vi vort Batteri i Skoven.

Slagel ved Lassigny.

Efter en lang Marchtur naaede vi ved Middagstid i September 1914 til Byen Lassigny, en lille, pæn By, højt beliggende i et meget smukt og frugtbart Landskab. Den smukke Kirke prægede Byen. Paa Marchturen dampede Feltkøkkenet. Vi skulde have Ærter, men det blev en Forbier. Som Følge af en Meddelelse fra højere Sted var der ingen Tid til at indtage Middagsmaden, for Fjenden var i Opmarch. I Stedet for Middagsmaden modtog hvert Kompagni to Franskbrød. I en lang Skyttekæde gik vi fremad paa det lave, frie Terræn. Vi skulde grave os ned. Der blev yderligere sat Pres paa, saa det kunde gå saa hurtigt som muligt, men vi kunde ikke komme ned i Jorden, fordi den bestod af Kalk. Vore Redskaber kunde ikke bruges, og andre havde vi ikke ved Hånden. Soldaterne blev utålmodige, vrede og nervøse, de bandede og stejlede, og det var jo intet Under. Vi havde lært, hvilke Tab af Menneskeliv det ville have til Følge, når vi ikke laa i fuld Dækning.

Vor Kaptajn besluttede sig til at trække os tilbage til en meget høj Jernbanedæmning, der laa i den fastsatte Frontlinie, og her gravede vi os da ned. Denne Eftermiddag og næstfølgende Dag var vi indviklede i meget stærke Patruljekampe foran os i det store Rum. Jeg og en Kammerat var ogsaa langt fremme. Vi blev beskudt af en usynlig Patrulje, som vi ikke kunde opdage. Vi kastede os ned i Dækning, og min Ven fik Kikkerten frem. Mellem os og Fjenden var der en Aa. Vi opdagede (15) da en Franskmand, der laa bag et Æbletræ. Jeg skød, men Kuglen gik i Jorden. Det næste Skud ramte. Det var en Senegalneger. Han rejste sig hurtigt og løb ned mod Aaen, vilde over den, men betænkte sig og knælede ned for at sigte mod os. Jeg var nødt til at lægge an igen mod ham. Jeg trykkede af og han faldt død ned. Imidlertid skød en anden Neger paa os. Han laa i Dækning bag et Plovjern. Vi var nødt til ogsaa at tage ham paa Kornet.

Den tredie Dag begyndte med en frygtelig Artilleriild, den værste vi endnu havde været udsat for. Granaterne slog uafbrudt ned for Foden af Dæmningen, i siden af den, ovenpaa den og bagved os. Eksplosionerne var saa voldsomme, at jeg rystede over hele Kroppen. Vi gravede os stadig dybere ned. Det var, som om vi var ved at grave vor egen Grav. Jernbaneskinneerne stod forvredne i Luften. Mine Sidekammerater til højre og venstre blev begge dræbt. Det hele saa haabløst ud.

Om Eftermiddagen begyndte Angrebet. Turkos, Zuaver og Senegalneger kom løbende frem imod os. Et helt Kompagni var paa Cykel. De samlede sig i et lille Skovhjørne foran vor højre Fløj. Vort eneste Maskingevær oppe i Kirketaarnet og vort Artilleri skød paa Livet løs. Det kunne Taarn blev ramt og styrtede ned; men Maskingeværet var i Tide blevet flyttet ned paa et Tag; men snart var baade vore Kanoner og vort Maskingevær bragt til Tavshed. Vi kunde intet udrette. Fjenden omringede os. De havde naaet Byen, der laa bagved os. Vi kom i Krydsild. Nogle af vore Tropper begyndte at rømme, men blev skudt. Bagagefolk og alle andre, som laa i Byen, tog Kampen op. Det hjalp. Efterhaanden kom der Forstærkninger til, Humøret steg lidt, for endnu var der dog Haab tilbage.

Et Regiment Bajere tog Kampen op og drev Fjenden tilbage. De sluttede sig til os, men i Aftenens løb sendte Fransk mændene nye Reserver frem i Massevis. Vi skød uafbrudt. Det lugtede fælt af Krudt. Atten (16) Gange masede sorte Stormkolonner frem imod os under Skrig og Raab. Allah, Allah, Allah, raabte de; men de blev i hele Dynger mejet ned og laa

henslængt foran vor Linie. Solen var forlængst gaaet ned. Maanen sendte sit venlige Smil ned til os. Vi laa blandt døde og saarede og kunde høre deres dybe Suk og Klage, og vi følte deres Smerter.

Der var Fred, Slaget var endt. Feltkøkkenet kom frem med Mad. Nu havde vi heller ikke smagt Mad i to Døgn. Vi var saa slappe og udmattede, at vi næppe kunde rejse os.

Paa alle fire kravlede vi tilbage til Feltkøkkenet for at hente varm Mad samt Kaffe og Brød. Efter en Hvilepause kom vi igen lidt til Kræfter. Vi blev omsider afløst og marcherede tilbage til Lassigny og maatte overnatte paa Kirketorvers Brøstene. Der laa vi og sov under Himlens Stjernetæppe.

Næste Morgen marcherede vi ved Solopgang videre i Retning mod Noyon.

Fra Kampene omkring Noyon.

Vi var for et Par Dage blevet indkvarteret i den store By Noyon. Det var i Efteraaret 1911. Vort Kvarter var Byens Dragonkaserne. Hestestaldene benyttedes som Hestelazaret. De syge og saarede Dyr nød her en god og omsorgsfuld Behandling. Bag Kasernen laa et stort Feltbageri. Her var man travlt beskæftiget. Det franske Artilleri beskød alle Veje, der førte ind. og ud af Byen.

Omsider forlod vi Noyon og begav os paa March til en Landsby ved Navn Dreslincourt. Det var en ret lille By, der laa oppe paa en Bakke. Den var tæt bebygget. Husene laa klinet op ad hinanden. Byen var omgivet af høje Træer og Stendiger. Det hele lignede en stor Have. Ude paa en Mark stod et tysk Batteri Haubitzer. Mandskabet vinkede venligt til os og sagde, at vi maatte skynde os, for Luften var »tyk«. De Tropper, som vi afløste, (17) havde lige indtaget Byen. De faldne laa rundt omkring os.

I Mørkningen gik vi frem i Skyttekæde. op imod Skoven. Vi laa i Stilling Natten over, og det var hundekoldt. Inde i Byen hentede vi Hvedenæg. Vi gik i smaa Kolonner. Nu fik vi da et nogenlunde varmt Leje. Natten var stille og rolig. Det frøs lidt, og den første Sne faldt. Alt blev hvidt. Om Morgenens rejste vi os, trætte og stive af Sne og Kulde. Vi forlod Stillingen og gik tilbage til Byen. Her drak vi varm Vin og spiste Brød. Vi blev atter varme, men saa skulde der sendes stærke Patruljer frem og stilles Feltvagter ud.

Vi byggede ogsaa en stærk Forsvarsstilling i Byens Udkant. Næste Nat laa vi atter i Skyttekæde foran Byen, men vi gravede en dyb Skyttegrav. Det gule Sand i Jordens Dyb blev lagt øverst, saa det blev meget synligt, for Graven skulde kun være »Blændværk«. Da Arbejdet var færdigt, trak vi os tilbage til Byen for der at fortsætte det virkelige Forsvarsarbejde. Hen paa Morgenstunden opdagede Franskmændene den lange, nye Skyttegrav, og jeg maa sige, at det franske Artilleri kom i Aktivitet. De lagde en voldsom Spærreild paa den og ofrede en Masse Granater til ingen Nytte. Vi laa inde i Byen og morede os over det nytteløse Skyderi.

Om Eftermiddagen var jeg paa Lyttepost, en lille Feltvagt. Vi havde Felttelefon med. Medens vi i et Skjul sad og spejdede, kom der et Kompagni Zuaver ud af Skoven i sluttet Trop. De løb ind i et lille Krat til venstre. Derinde var der en Lysning. Her slagtede de nogle store Hunde, som de førte med sig. Da de var færdige med det, tændte de Baal og kogte Hundekødet i en Gryde, der hang mellem nogle Jernstænger. Det Øvrige Mandskab hyggede sig lystigt i det dejlige Solskin. For os var det helt morsomt at se dette Eventyr; men en af Telefonisterne, en Artillerist, telefonerede til sit Batteri, og det ellers saa fredelige Skuespil fik da en brat Afslutning.

Skyttegravsliv ved Noyon.

(18) Den store Bevægelseskrig i 1914 var vel ved at være sluttet, og Skyttegravskrigen havde taget sin Begyndelse. Det gik bedre med Fourageringen, der var kun smaa Marchture, der var mere Ro og Hvile, mere Adspredelse og mere Renlighed.

Vi marcherede til en smuk lille By, der laa i en Dal, omgivet af en Krans af mægtige Skove, og vi nærmede os Julen 1914.

Undervejs paa vor March har vi modtaget Post hjemmefra, mange Breve, Aviser og Julepakker i Massevis. Vi var helt overbebyrdet og lignede ikke meget et Kompagni Soldater, snarere en Flygtningehær, men jeg skal love for, at der var en glimrende Stemning og godt Humør i hele Kompagniet. Julens Glæde lyste ud af alles øjne, der indtil nu havde synet saa triste. I lange Tider havde vi ikke modtaget Post fra Hjemlandet.

Vi marcherede op i Stillingen, der laa højt oppe paa Skovens Top. Vi genkendte straks Omgivelserne, for det var i dette Omraade, vi kæmpede saa haardt i September 1914. Den franske Stilling var trukket tilbage. Der var 800-1000 meter mellem os. I Ingenmandslandet laa endnu mange Lig af Franskmænd, ogsaa farvede Soldater, desuden vore egne Kammerater af Rgt. 163. Paa vor Natpatrulje var vi de helt opløste og stivfrosne Legemer tilbage bag vore Linier og begravede dem. Ved deres Kendingsmærker kunde vi identificere dem og give deres paarørende Meddelelse. I mange Tilfælde medfulgte et Ur, en Ring eller nogle Penge som det sidste Minde. Vi syntes, at vi udførte en god Gerning, at vi viste Kammeratskabsfølelse, for vi hentede jo de døde tilbage under stor Fare for vort eget Liv.

I Skoven var der en stor Hule fra et Kalkbrud. Herinde overraskede Tyskerne en Kavalieri-Afdeling, der just var klar til at indlede en Attakke mod os, men nu blev de i Stedet for taget til Fange.

Her i Kalkstenshulen fejrede vi paa en meget (19) primitiv Maade Jul. Det lugtede ikke særlig godt derinde, og der var bælgmørkt. Et lille Julelys gav kun svagt Skær.

I Juledagene laa vi i højeste Alarmeredskab. Vi udbyggede en god Forsvarsstilling langs med en Landevej, der gik gennem Skoven. Mange Træer blev fældet og lagt paa Kryds og tværs som Forhindring eller Afspærring. Pigtraad blev trukket i lange Baner, og vi byggede ogsaa Blokhuse. Vejen ind til Byen var opkørt og meget daarlig at færdes paa, derfor byggede vi Skovstier med Underlag af Træ.

Livet i den duftende Skov var en Idyl. Det var et meget smukt Landskab, og vi syntes, vi førte et Liv som Jægere. Vi skød alt det Vildt, der kom i vor Nærhed. Nogen egentlig fast Forsvarstilling var det ikke. Det hele var et udbredt Net af Feltvagter med langt fremskudte Forposter, Lytteposter, spredte Maskingeværreder, enkelte Kanonstillinger og smaa, hurtigskydende Kardæsker.

Dag og Nat udfoldedes et livligt Patuljeliv. Franskmændene havde hist og her udstillet enkelte Skarpskytter. De var ofte anbragt i Træernes Kroner. Vi kaldte dem »August-Blitz«. Somme Tider fik vi til Opgave at omringe en fransk Feltvagt, og i Reglen havde vi da en Løjtnant med os. Nede ved Skovens Fod var der en Kilde, hvor vi hentede dejligt frisk Drikkevand.

Vi opholdt os paa denne Egn til hen i Foraaret 1915. Kompagnierne skiftedes til at være i Stilling. Til Tider blev vi afløst for at nyde Ro og Hvile. Det hændte en Aften, at en fransk General sneg sig gennem vor Forpostkæde, men vi havde ogsaa Vagter posteret bagude i Skoven og spredt omkring i Byens Udkant. Fornylig havde vi faaet Opfyldningsmandskab fra Tyskland, og en af de nye Folk stod paa Vagt i Skoven. Den franske General nærmede

sig Vagten og udsurgte ham om et og andet, hvorefter han igen gik bort. Rekrutten var ikke sin Opgave voksen. Han var nærmest skrækslagen. (20) Han glemte helt at afkræve den fremmede Parole-Stikordet. Da han omsider blev afløst af en ældre Kammerat, spurgte denne, om der var sket noget nyt. Ja, sagde han, og fortalte om det mærkelige Besøg. Den ældre Kammerat var straks klar over, at det drejede sig om Spionage. Saa hurtigt som muligt lod han Affæren gaa videre til den vagthavende. Der blev straks udkommanderet en stor Styrke til at gennemsege Skoven. Der blev ogsaa taget Sporhunde i Brug. Hele Natten gik. I den tidlige Morgenstund havde en Artilleriløjtnant overtaget Vagten ved et Batteri for at Mandskabet kunde faa lidt Hvile. Batteriet stod mellem Byen og Skoven. Pludselig kom Generalen frem fra Skovbrynet. Løjtnanten havde opdaget Fyren og stod klar til Skud. Ved Tilraab blev Generalen standset og maatte overgive sig. Men hans Rekognoscering var vel nok udført modigt og dristigt.

En Vinterdag sad jeg i en Bunkers, som jeg havde bygget sammen med en Landstormsmand fra Hamborg. Den var opbygget ganske primitivt, idet den kun bestod af Træ, Ler og Kviste. Det var koldt, men vi lavede en lille Ovn af en større Blikdaase, og Skorstensrøret blev fremstillet af Blikstrimler, som vi gned rundt som en Spiral. En Dag fyldtes dog vort fine Værelse med Røg. Det var galt med Trækken. Skorstenen var i Uorden. Min Kammerat steg op paa Taget for at rette paa den, og mens han var i Færd med Arbejdet, skød en Skarpskytte efter ham og ramte ham i Halepartiet. Jeg hørte, at han gav et Raab fra sig, hvorefter han styrtede ned i Graven. Hurtigt styrtede jeg til. Saaret var ikke farligt, men saa mærkeligt det end lyder, døde han, for der gik Koldbrand i Saaret.

Oplevelser i Skyttegraven ved Roye.

Det er Foraar 1915. Vi har ligget i et kønt Skovdistrikt og tager nu Afsked med det. Vi marcherer over Laucourt og kommer til Roye. Her havde vi været før. Vi blev indkvarteret i den dybe Kælder under Ruinerne af (20) Sukkerfabrikken. Trods Advarsler tog en mindre Afdeling Kvarter i et lille, fritstaaende Hus paa den anden Side af Vejen, men fjendtlige Granater slog ned i Huset og dræbte alle vore Kammerater.

Efter to Dages Forløb tog vi atter af Sted til Fronten. Det var ved Nattetid. Vi kom til Laucourt. Fjenden laa over for os i Laucourt. Afstanden var ca. 800-1000 Meter. Den Styrke, vi skulde afløse, var i Nattens Mulm og Mørke forduftet. – Til Trods for, at der var strøet Halm paa Byens Gader, havde Fjenden opdaget, at der var noget paa Færde, og medens vi var i Færd med at samles, beskød de os heftigt med Geværild og Artilleri. Der kom Forvirring i vore Rækker. Vort Kompagni styrtede ned paa en Eng bag en stor Gaard. I to Timer opholdt vi os her. Jeg faldt i Søvn i det bløde Græs, men pludseligt vaagnede jeg ved et Granatnedslag. Vor Kaptajn kommanderede os hen til Gaarden for at søge Dækning. Jeg sprang op, men min Sidekammerat blev liggende. Jeg raabte til ham og tog fat i ham, men han rejste sig ikke. Der var ikke andet at gøre for mig end at ile ned til de andre, men da der atter blev Ro, traadte Kompagniet an i den tidlige Morgenstund for at blive talt. Det viste sig da, at man opdagede Blodpletter paa min Uniform. Man spurgte, om jeg var saaret. Det var jeg jo ikke. Optællingen var endt. Vi savnede flere Kammerater, ogsaa min Sidekammerat fra Engen. Han var faldet. Ved Aftenstid begravede vi de faldne bag Kirkemuren.

Det Ildoverfald, som vi havde været ude for, var en ny Taktik, som Franskmændene benyttede sig af ved Afdelingernes Afløsning. Men senere sikrede vi os ved at anlægge Løbegrave ud til den forreste Linie. Den næste Nat gik vi frem i Skyttekæde for at grave os ned. Det var bælgmørkt. og vi naaede helt frem til Fjendens Pigtraad. Fjenden opdagede os hel-

digvis ikke. Vi blev ikke saa lidt forskrækket og listede hurtigt tilbage. Om Morgenens stillede vi Feltvagter ud og sendte Patruljer (22) frem. Vi forblev her i lang Tid. Det blev en Byggetid i stort Format, idet vi udbyggede første, anden og tredje Forsvarsstilling og anlagde Løbegrave. Der gik en ualmindelig stor Mængde Træ til dette Arbejde, men de store Bunkers var sikre. Inde i Byen byggede vi store Beskyttelsesrum. Der var Plads til Bataillons- og Regimentsstaben. I en Kælder i Kirkens Fyrrum havde vi indrettet en Kantine.

Jeg havde en særlig god Kammerat. Han var fra Tønder og ejede et straalende Humør, Han tog sig Livet let og frygtede intet. Egentlig var han af samme Støbning som jeg selv. Og hvor kunde han synge. Naar han stod paa sin Post om Natten, sang han yndige Viser. Franskmændene lyttede sikkert ogsaa og skød ikke paa os.

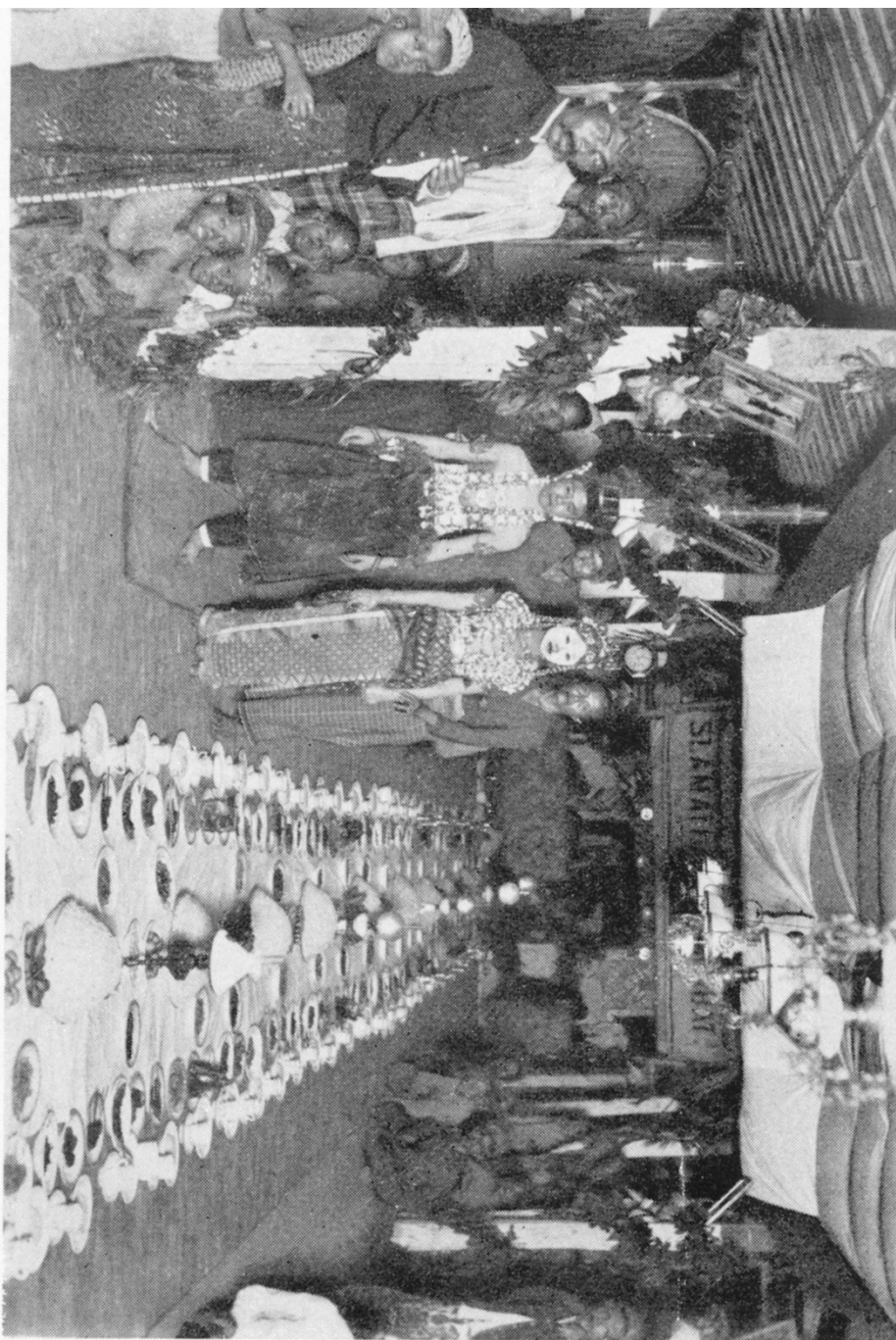
En Eftermiddag havde min Ven og jeg foretaget os noget, som ikke var velset i Kompagniførerens øjne. Næste Dags Morgen fik vi til Straf Ordre til at slæbe Mursten fra Byen og ud til Skyttegravnen. Vi gik ned til Byen, og da vi havde godt med Penge paa Lommen, tog vi ind til Kanten og drak os rigtig godt fulde. Men saa var det jo nødvendigt at sove Rusen ud. Om Aftenen forsynede vi os med hver en Sten, og den kastede vi langt over i Pigtraadsspærringen. Næste Dags Morgen kaldte Løjtnanten paa os og spurgte, om vi havde hentet Mursten. – Javel, de ligger ovre i Pigtraadshægen. Han havde ikke sagt, hvor vi skulde lægge Stenene. Vor Bunker blev udstyret med Boliginventar, Symaskiner og Klaver, som vi hentede i Byen. Vi havde ogsaa en Kompagnihund, den kom løbende ovre fra den franske Front, og befandt sig vel hos os.

I Begyndelsen laa den franske Feltvagt ikke særlig langt fra os; den befandt sig ved et stort Kornhæs. Engang listede vi os over til dem og stak Ild paa den. Det blev vel nok til et mægtigt Baal i den mørke Nat. Kort Tid efter at vi var kommet til Laucourt, havde Kejseren Fødselsdag. Jeg stod paa Dagvagt, da en (23) Løjtnant jagede op igennem Skyttegravnen og raabte: »Det er Kejserens Fødselsdag; Den, der gaar frivilligt paa Patrulje i Aften og tager en fransk Feltvagt til Fange, faar Jernkorset.« Jeg lo, og da min Vagttid ikke var udløbet, fik jeg Lejlighed til at overvære Eventyret. »Den gaar ikke«, tænkte jeg ved mig selv.

Til højre for mig var Udfaldsstedet. Ved Mørkets Frembrud kom en lille Gruppe af Officersstabens trofaste Medlemmer. Det var Støvlepuksere, Tjenere, Oppasser og Kokke. De var meget højrostede og dumdristige. En Løjtnant var deres Fører. De var udrustet med Haandgranater. Medens de forcerede vor Pigtraadsspærring, havde en fransk Skarpskytte opdaget dem og rettede sit Gevær ind paa dem. Skuddet faldt, og en af dem blev dræbt. De andre kastede sig ned i Pigtraaden; men da de igen rejste sig, havde Pigtraaden faaet fat i Aftrækkeren paa en Haandgranat. Manden kunde ikke slippe fri. Granaten eksploderede, og det kostede tre Mand Livet.

En Dag i Maj fik vi en Eftermiddag en kraftig Tordenbyge. Skyttegravnen blev fyldt med Vand, saa vi var Druknedøden nær. Hos Franskmændene var det det samme. »Alle Mand op paa Dækningen!« lød Parolen, og her som hinsides havde alle travlt med at Øse Vand ud. Det varede to Timer. Vi blev færdige før Franskmændene. Det var virkelig en hel Oplevelse! Stemningen var god over det hele. Vi vinkede til Franskmændene, og efter endt Arbejde sad vi oppe paa Dækningen, sang Viser og spillede Harmonika; men da Franskmændene var færdige, begyndte de at skyde, saa alle atter maatte hoppe ned i Skyttegravnen.

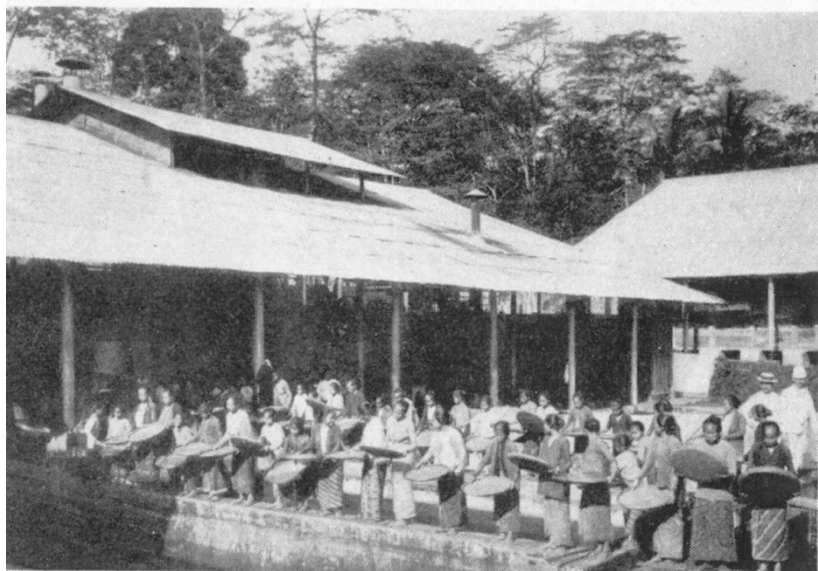
En Dag kom en fransk Bil med Officerer kørende lige over til vor Forsvarslinie. Der gik nemlig en Landevej fra Roye til Montdidier. De havde forvildet sig. Vi tog vel imod dem, men hvor var de skuffet over at falde i Tyskernes Klør.

Malayisk bryllup.

Kompong — malayisk landsby.

Kaffeplantage paa Java.

En Sommeraften, da vi var paa Feltvagt, skulde en (24) fransk Soldat med flere Kogekar, fyldte med varm Aftensmad, over til den franske Feltvagt. I Mørkningen tog han fejl. Vi vinkede til ham, og han kom virkelig over til os. Naturligvis modtog vi med Glæde den dejlige Mad, men saa lod vi ham igen løbe. Mellem Forsvarsstillingerne naaede Græsset snart op i Mands Højde, og nu tog man fat paa en livlig Patuljevirkksomhed, der forvoldte megen Forstyrrelse og Uro. Vi gik i Lag med at meje Græsset. Det samme gjorde Fransk-mændene ogsaa, men en bred Strimmel blev dog staaende. Det var den neutrale Grænse. Vi satte vort Græs i Stak, men Franskmændene stak Ild paa det hele. Da vi og Franskmændene i Sommernatten udførte Arbejdet, gik det hele dog roligt og uden nogen som helst Forstyrrelse.

En Aften hændte det dog, at Franskmændene tog ud af deres Stilling for at angribe os. Feltvagter alarmerede os. Tyskerne aabnede en Ildkamp uden Lige; ingen naaede frem til vor Stilling, og under store Tab vendte de om. Det var vor første Kamp i en velbefæstet Forsvarsstilling. Den bestod sin Prøve; vore Tab var kun ringe.

Jeg mindes en Dag, da vi blev afløst og kom i Ro i en Bondelejr. der laa i en Plantage. Ved vor Ankomst var der straks Parole. Det var mærkeligt. Alle Befalingsmænd mødte med Notesbog i Haanden, og der oplæstes Navne. Jeg lyttede spændt og opdagede da, at mange af vore gode Kammerater skulde Straffes, fordi de havde forsyndet sig mod Disciplinen. De skulde alle som Forbrydere bindes til et Træ. Der opstod Uro og Harme iblandt os. Tre Gange blev Kammeraterne befriet af. os fra Træerne rundt omkring i Parken, efter at man atter havde bundet dem; men saa lød der streng Ordre: »Nu bliver de atter bundet, og den, der befrier dem, bliver skudt af Vagtposten.« Vor Vrede og Harme var paa Kogepunktet. Fra Mund til Mund lød det: »Messer raus, abschneiden!« Mange raabte: »Vi vil ud i (24) Fronten med det samme! Vi vil lave Afregning med disse Herrer!« Slukøret og skrækslagen forsvandt alle foresatte. Vi sejrede og befriede igen vore Kammerater. Den Slags kunde de ikke mere vove at byde gamle, veltrænede Kammerater.

Stormen paa Gieselerhøjen ved Loretto.

I Begyndelsen af September 1915 kom vi til en idyllisk Landsby, Ognolles, hvor vi opholdt os i otte Dage. Byen laa langt bag Fronten, og her nød vi den tiltrængte Ro. Vi havde en stor Sportsfest, og vi holdt Mindegudstjeneste over vore faldne Kammerater fra Rgt. 163 under Slaget ved Noyon. Da Hvilen var forbi, gik det til et nyt Omraade, Kulminedistriktet, der strakte sig fra Douai, Henin, Litard, Mericourt, Sallamines, Lievin, Lens, Orion til Angres. Det var ogsaa i disse Byer, Tropperne udskiftedes og afløstes ved Fronten. Her ligger ogsaa forskellige Formationer i Reserve, men i Alarmberedskab, for at hjælpe Forsvaret paa alle Dele af Fronten.

Paa vor March naaede vi til Sallamines. I Løbet af to Dage skiftede vi til nye Uniformer, nyt Undertøj, Strømper og Støvler. Det gamle var ogsaa pjaltet og laset. Den følgende Dag marcherede vi ved Mørkets Frembrud helt ud til Fronten. Det var en lang Vej. Denne Stilling havde været en af de værste under hele Krigen. Det var en meget fremskudt Stilling og meget udsat for Beskydning. De Tropper, vi afløste, havde været indviklet i meget voldsomme Slag med Englænderne. Tyskerne havde tabt et mindre Terræn, men de indtog det igen under store Tab.

Da vi modtog Forsvarsstillingen, var den i en frygtelig Tilstand. Det var en Slags Grusgrav, der laa paa en Bakke i en Skov. Af Skoven var kun Stubbene tilbage. Man kunde se, at der her havde været tunge Slag, og at Artilleriet havde arbejdet haardt. Skyttegravnen var

jævnet med Jorden, Dækningen var styrtet sammen. (26) Granathul laa ved Granathul. Udrustningsgenstande i Massevis laa spredt rundt omkring. Omsider fik vi dog lidt Orden i Tingene.

Den franske Forsvarsstilling strakte sig over en høj Bjergkæde fra Lorettohøj en, Gieselerhøjen, Givenchi til Arras. Et stort Fæstningsværk. Vi laa hele Tiden over for Gieselerhøj en og var udsat for svær Artilleriild og Minekastere. Her var der Englændere, Franskmand og Kolonialtropper. Disse sidste kunde ikke godt taale Vinterkulden. Vi kunde høre dem hoste.

Til venstre for os laa et Regiment Bajere. Det var et meget uroligt Folkefærd, og de gjorde Fjenden helt tosset. Der var hver Dag et jævnt Skyderi paa begge Sider, og man skiftedes til at angribe hinanden. Det kostede mange Ofre. Vi forholdt os meget roligt, og det var til vor egen Fordel.

Jeg havde en god Ven, som var fra Haderslev-Egnen. Han var en god dansk Mand og fik ligesom jeg »Modersmaalet« tilsendt. En ikke særlig god Kammerat gav vor Kompagnifører et Vink om det, og denne truede os med at skyde os, naar vi vovede at læse denne danske Avis. Vi tog det nu ikke saa højtideligt, men svarede, at vi jo ogsaa havde et Vaaben i vor Haand. Der skete herefter intet.

Engang blev vi afløst i otte Dage i Avion, hvor vi gennemgik et Kursus i at kaste med Haandgranater af en ny Type. Her i Avion gik der Rygter om, at Gieselerhøj en skulde stormes. Og der var noget om det, for den sidste Dag kom Generalen og holdt en Tale til os. Han sagde bl. a.: Ifølge en Beslutning i Generalstaben har jeg faaet den Opgave at storme Gieselerhøjen. Jeg har besluttet, at vort Inf.-Rgt. 163 skal have den store Ære at tage denne Høj efter en i Forvejen ødelæggende Artilleriforberedelse. Der dannes en Angrebskolonne i fire Skyttekæder samt en Kæde af Pionerer; derefter følger en Reservekolonne med det nødvendige Materiel. Der er opstillet fem Hundrede Kanoner, 150 Minekastere (27) og talrige Maskingeværer. Vi ved alle, at den fjendtlige Forsvarsfront er meget stærkt befæstet, men vi haaber ved Guds Medhjælp og ved mine Soldaters tapre Indsats, at det vil lykkes os at tage Høj en uden større Tab.

Bagefter talte vor Kompagnifører og tilføjede lokkende, at der i en Bunkers fandtes Chokolade, Vin, Cigarer og Cigaretter til Kompagniet.

Samme Middag blev vi yderligere udrustet med ekstra Ammunition, Pigtraad og Haandgranater. Desuden blev der uddelt Mad, Brød, Kaffe, Ost, Pølse, Flæsk og Smør. Vi kaldte det »Henkers-Mahlzeit«. De fleste spiste alt med det samme, saa vidste de, at de havde haft godt af det.

Klokken halvto var vi ude i Skyttegraven. alle Mand gik i Dækning; kun nogle enkelte Vagtposter blev oppe i Graven. Klokken to Eftermiddag var alt parat. Pludselig tordnede Kanonerne. Jorden bævede under vore Fødder, og vor Bunket rystede. Jeg gik udenfor for at se paa det. Det saa rædsomt ud deroppe, et helt Helvede. Hele Bjergets Top var et Ildhav. Bombardementet varede til Klokken seks Aften. For os var det en lang Ventetid. Franskmandene og Englænderne besvarede ikke Ilden før Klokken seks, men saa tordnede de for Alvor løs mod de tyske Stillinger. I Løbet af et Kvarter var Forsvarsstillingen jævnet med Jorden. Af vor Pigtraadsspærring var ikke en Stump tilbage. Vi skulde have stormet Klokken seks, men paa Grund af, at nogle Tyskere var løbet over til Fjenden og havde forraadt det hele, blev Stormangrebet udsat til et Kvarter over seks. Saa lød Raabet: »Raus, raus!«

Øjeblikkelig stod alle parat i den første Linie. »Vorwärts!« lød Signalet Jeg stod paa højre Fløj ved Siden af Kompagniføreren, men paa Grund af min tunge Oppakning kunde

jeg ikke følge med. En tung Granat kreperede lige foran mig. I samme Nu tænkte jeg, at mit Liv nu var udslukt. Jeg mærkede Svovllugt og Røg, Jern, (28) Sten og Jord fløj om Ørerne paa mig, og Lufttrykket kastede mig højt op i Luften. Jeg havnede et Stykke længere borte. Da jeg kom til mig selv, opdagede jeg et stort Krater, hvor Bæstet var gaaet ned. Atter gik det fremad; men jeg havde ikke travlt. Jeg stod nu paa Bjergets Top og et Stykke fra mig stod to af mine Kammerater i en Hule og talte sammen, mellem dem ogsaa min gode Ven Johann Bussel. Pludselig slog en Granat ned, og en Splint af den kom farende paa tværs og dræbte dem alle tre. Jeg selv faldt forskrækket omkuld. Senere blev jeg med nogle Kammerater sendt ud paa en Nattevagt. Jeg foreslog, at vi gravede os ned for at sikre os mod et Angreb. Medens vi var i Færd med det, holdt jeg Udkig, for vi blev beskudt af Artilleri fra Loretto-højen. Paa een Gang hørte vi en særlig skarp Lyd og var straks klar over, at den fjendtlige Kanon var indstillet nøjagtigt paa os. Vi kastede os derfor ned, og saa skete det. Granaten kom, eksploderede, og dækkede os med Jord. Vi blev ligefrem begravet af den, og jeg blev saaret i Hovedet over Tindingen. Heldigvis opdagede jeg, at det var »Heimatschuss«. Under Fryd og Glæde sprang jeg højt i Vejret og takkede min Gud og Frelser for, at jeg endnu var i Live. -- -

For mig var det nu Slut med Krigen.

Jeg tog hjerteligt Afsked med mine Kammerater, og selvom Blodet løb ned ad mig, følte jeg kun faa Smerter. Jeg begav mig paa Vej til den gamle Forsvarsstilling, men naaede ikke ret langt, før jeg segnede bevidstløs om. Fem til seks Timer laa jeg vel i denne Tilstand. Det var over Midnatstid, da en Hund kom hen til mig og slikkede mit Saar. Derpaa begyndte den at gå ad sin Herre. Jeg vaagnede og blev forfærdet ved Synet af Hunden, men den var god og venlig. Kort efter nærmede sig en Sanitater. Det var en af mine Venner. Han forbandt mig, hvorefter jeg fortsatte min Tilbage-march.

I god Behold naaede jeg til en Forbindingsplads. Den var anbragt i en Kælder i Kulminens Bygning i Angers. (29) Da jeg havde sat mig ned paa en Bænk, følte jeg, at Feberen steg. Jeg blev meget tørstig og drak en Liter Vin. Saa faldt jeg i en dyb Søvn. I Morgenstunden blev jeg lagt i en god Seng. Jeg laa ved Siden af en haardt saaret Franskmand, men han klarede den ikke. Jeg vaagnede ved, at en General kom hen og hilste paa mig. Han havde pyntet min Hovedpude med et Jernkors. Saa kom to Sanitetssoldater med en Baare og bar mig ind i Operationssalen. Efter Operationen blev jeg lagt til Sengs og vaagnede først hen paa Eftermiddagen. Jeg havde store Smerter, for Saaret var dybt, og Feberen var i flere Dage ret høj.

En Dag kom to Løjtnanter fra vort Kompagni for at hilse paa mig, og de havde mange gode Sager med. - Kompagniet var nu afløst ved Fronten og laa i Ro i Byen Douai. - Efter en god Maanedes Tid kom en Overlæge ind og sagde: »Schultz, jeg har en stor Nyhed til Dem. I Morgen Formiddag rejser De med et Lazarettog til Tyskland.« Jeg blev vel nok glad. Tænk, at komme langt bort fra Fronten, bort fra al Uhygge og Rædsel, tilbage til bedre og roligere Forhold. - Vi blev lagt i pæne, rene Senge, og saa kørte Toget ganske sagte af Sted til Wattenscheid i Westfalen.

E. A. Schultz, Hejsager.

Krigen lagde grunden til et trofast kammeratskab

(30) Jeg blev indkaldt i februar 1915 og korn til Sønderborg, men efter nogle ugers forløb blev jeg på grund af en mellemørbetændelse hjemsendt som »uanvendelig til al krigstjeneste«. Der gik dog kun nogle få måneder, saa blev jeg atter indkaldt. Denne gang kom jeg til Rendsborg. Da der var gået en måned, fik jeg lungebetændelse og ledeligt og blev indlagt på lazarettet. Efter syv måneders ophold her blev jeg udskrevet og blev nu uddannet som sygepasser, og som sådan kom jeg til fronten i Frankrig. Jeg blev tildelt et sanitetskompagni nr. 231. Det viste sig, at halvdelen af kompagniet var sønderjyder, det var vel nok en dejlig kendsgerning. Vi blev tildelt den 222. flyvende division, og herefter var der brug for os mange steder på fronten. Den 18. august 1918 blev dog det meste af selve divisionen taget til fange, og vi, sanitetskompagniet, blev herefter tildelt 1. arme som reserve.

I krigsårene blev der lejlighed til at lære mange gode kammerater at kende, og der udvikledes mangt et godt venskab, men efter hjemkomsten er forbindelsen mellem disse kammerater vel i det store og hele gået i sig selv igen. Jeg har dog haft den glæde at holde forbindelsen ved lige med en af disse kammerater fra den tid.

I tiden fra våbenstilstanden i 1918 og til april 1919 blev jeg opsøgt af den første af mine kammerater, Christian Christiansen fra Tønderregnen, dernæst af Kristof Sass fra Gelting, og endelig af Reinhold Andresen fra Klægsbøl, syd for Tønder. Han var kommet hjem fra Fangenskab.

(31) Det morsomme ved det hele er, at de alle tre af sig selv følte trang til at opsøge mig, for vi havde jo slet ingen aftale om, at holde forbindelse med hinanden efter krigens ophør. Jeg boede dengang i Kobbermøllen ved Flensborg og er senere flyttet til Fredericia, hvor jeg nu har min bopæl.

I juli 1926 fik jeg her i Fredericia besøg af min allerbedste ven, Karl Schrøder fra Friedrichskoog. Han var i sin tid kommet i fangenskab. Nu bor han i Hagen ved Kiel. Besøget kom ganske uventet, og derfor var det så meget mere glædeligt. I årene, der er gået siden da, har vi stadig stået i brevveksling med hinanden, og vi har af og til aflagt besøg i hinandens hjem. Det har vi haft megen glæde af, og vi gør det for at holde dette venskab ved lige.

Denne lille beretning skal kun tjene som en lille illustration paa, hvor godt og trofast et kammeratskab det kunne sluttes i krigens dage mellem sønderjyder indbyrdes, men også med gode tyske kammerater, et venskab, der har kunnet holde sig frisk og til gensidig glæde gennem mange år.

Peter Hansen, Fredericia.

N. C. NISSEN's FELTBREVE

Vi fortsætter i år med at gengive nogle af de feltbreve, som vor afdøde kammerat, N. C. Nissen, sognepræst i Augustenborg, sendte sin hustru.

Rothenburg, den 7. VI. 1915.

Kære

Stakkels v. d. Smissen *) eller rettere: stakkels Moder hans! Det maa være tungt for hende ogsaa. Og dog ikke saa tungt, som for saa mange af dem, vi kender. Savnet er vel stort, og Tabet vil altid staa for hende i dets (32) Storhed, han faldt da ogsaa for noget, han holdt af, for en Sag, der var hans. Det maa være hende en stor Trøst, synes jeg. Det er tungere for mange andre, tænker jeg. Ja, naar jeg siger saadan, kan det synes haardt, men du ved, hvad jeg tænker paa og vil forstaa det. For Mødre og Fædre, for Søsken, for Kone og Kæreste vil Tabet staa meget mere tungt. Det kommer til at staa som noget forfærdeligt for dem alle, at de taber Besindelsen og gør noget, som de under andre Omstændigheder vilde have fordømt paa det skarpeste. Det er en vanvittig Handling, det er som den druknende, der klamrer sig til et Halmstraa og ikke griber den virkelige Hjælp til at holde sig oppe. De ser Bølgegangen, men ser ikke ham, der tager dem i Haanden, naar de blot tager imod den. Jeg har for Resten været i Gang med et nyt Arbejde til Opmuntring for dem, der er ude og hjemme. Jeg kalder den »Livsmod«. Den er omtrent færdig, og den anden er rede til at gaa i Trykken. Jeg har ikke villet omtale den endnu, før den omtrent var færdig; men i mine Breve har der været Tanker, der gaar i den Retning. »Brødre, hold ud, stol paa vor Sag, men dog først paa Gud«, og det er ogsaa det, jeg holder frem i Artiklen. »Løft dit Hoved -, om et Haab eller to blev brudt«. Jeg har der taget Indtryk fra Felten med, saa jeg tænker, den vil interessere ikke saa lidt. Indtryk fra Samlivet er det, som jeg tager til Eksempler.

Bare jeg kunde gøre noget mere for dem, end det under de nuværende Forhold er muligt, men hjælpe lidt kan jeg maaske dog, og det vil jeg gerne. Maaske kunde mit Arbejde her forhindre at gøre et ubesindigt Skridt.

Jeg havde i Gaar Brev fra gamle Poulsen. Han fortalte, at Jørgen Eriksen var blevet indkaldt den 1. Juni, saa der blev meget Arbejde for de andre, han og Lykke havde dog nok i deres eget. Naar der kommer et saadant Nødraab, saa bruser det stærkere i en, saa bliver Trangen og Viljen mere spændt, og man siger da lettere: (33) Herre, send mig! Men jeg vil vente taalmodigt paa, at han kan sende mig og bruge mig, kun vil jeg lade Aanden arbejde med mig og give mig ganske den i Vold, saa jeg kan staa fuldstændig rustet, naar Timen kommer, da jeg bliver bortrevet fra alt andet og sat til Gerningen. Vi venter i Stilhed, indtil Vorherre har Plads til os, ikke sandt, du?

Gud velsigne og bevare os og alt, hvad vi holder af.

Kærlig Hilsen fra Nicolai.

*) Andenpræst ved Sankt Petri tyske Kirke, København. Faldt Som Officer ved Fremrykningen i Frankrig.

Kære

Ja, Fødselsdagen kom jo saa. Megen Romantik er der ikke ved den endnu, men følt har jeg dog, at det er Fødselsdag. I Morges kom min Plejerske, Fru E... med en stor Buket Roser, røde og hvide. Hvordan hun kom til det, skal jeg fortælle. Forleden Aften kom hun hen til mig og sagde: Skal jeg fortælle Dem, hvad jeg drømte sidste Nat? At De havde Fødselsdag og fik en Buket Roser af mig.

»Ja«, sagde jeg, »lad mig se, at Drømmen bliver til Virkelighed, Fødselsdagen er i Overmorgen«. Og saa kom hun med den i Morges og med et Kort, hvor Lægen og Sygeplejerskerne her fra Lazarettet er paa. Det var den første Fødselsdagshilsen i Morges. Posten er saa uregelmæssig, at man ikke kan gøre Regning paa at faa Brevene til bestemt Dato, det gør heller ikke noget, jeg ved, det er ligesaa godt ment, naar det kommer før eller senere. Og jeg ved, at ligesom mine Tanker dvæler ved alle kære, saa er dine Tanker ogsaa hos mig - og jeg haaber ogsaa andre Steder fra: fra Rønmø og Bov, nej, jeg ved det. - - - Dagen har jeg for Resten holdt flom en Helligdag, helliget Minderne og helliget det, jeg elsker. - Naar jeg har drukket Middagskaffen - Klokken er nu omtrent et - gaar jeg hen i Parken, tager Sangbogen med og sætter mig og drømmer, sætter mig hen og synker i Mindets og Haabets Favn. Saa holder (34) jeg Fødselsdagsgilde. og alle mine sande Venner er omkring mig, og min Meta sidder ved min Side, stille og glad, ikke Ja, ved du hvad, det var jo nu i Grunden »glant«, naar jeg var hos dig. Du kan bedre gøre det hyggeligt, men jeg er nødt til at arrangere det saadan. Jeg er jo dog den, der byder til Gæst, saa du kommer? Vi skynder os gennem Gaderne, der er ikke ret meget at se, et enkelt Vindue betragter vi lidt nøjere, det er et Boghandlervindue - midt imellem Billeder fra Krigen hænger stille og beskeden en Samling Postkort, - »dänische Kunst« staar som Overskrift, det er lutter bekendte Billeder, »Pigen ved Vinduet«, der drømmer om sin Længsel i det fjerne, »Pigen med Dukken«, alle gode Bekendte hilser os. Jeg bliver staaende, lyttende med hele min Sjæl foran dem, hver Gang jeg gaar forbi. Nu videre, her er et Guldsmedevindue. Lad os se, hvad der bydes. Her er Ure, Spisestel, alt muligt, men atter de samme Fænomener, mest Krigskunst. Der er kun ganske enkelte Stykker, der indbyder en til at se længere paa det. En, der har været ude, er ikke saa begærlig efter at se det givet i Tryk, med Pensel, med Guldsmedens Hammer. Videre, videre, der er meget for Pigeøjne - en Modebutik, lad os se den, nej, kom, der er ikke noget, jo, dog, dit Blik vilde have genfundet noget. Hvad er det. Nej, nu bliver det dog for galt: en Krave med Broderi, se Mønstreet, Cloi, har du vel set det? Hindenburg! Lad os skynde os ud i Parken, der forstyrres vi da vist ikke af det omkring os. Lad os søge en stille Plads henne i et Hjørne, hvor vi kan skue ud over den grønne, smukke Plæne. Den er saa livsfrisk, saa haabefuld grøn - -

En stille Fødselsdag med mine Venner var det, du, men ikke mindre god derfor. Du ved jo, jeg er ikke saa meget for det larmende. - - -

Gud velsigne det nye Aar for os begge! Det er mit Fødselsdagsønske. Det er da berettiget, mener jeg. Han velsigne og bevare alt, hvad vort Hjerte holder af.

Kærlig Hilsen fra Cloi.

JULELÆNGSEL

(35) I Templets heje Sale
 Sad Mænd paa stolte Sæde,
 Om Lovens hellig Kæde
 Med Værdighed at tale
 Og Bogstavs Aand
 I Ledebaand
 Nu folket monne føre.

Dog, i de stille Byer
 Der sukkede de Fromme,
 O, Gud, hvornaar vil komme
 Din Søn, vort Folks Fornyer.
 Ham til os send!
 Vor Nød afvend!
 Fri os fra Dødens Vaade.

Du ser vor store Vaande,
 Vor Nød fuldtud du kender,
 Svært truer vore Fjender
 Og nok gaar dem til Haande.
 Nu Magt er Ret,
 Og godt er slet,
 For Mørkets Magt vi gruer.

N. C. Nissen.

Ovenstaaende Digt skulde have været optaget i »Nordslesvigsk Kirkesags«s Julenummer 1916, men blev forbudt af Censuren.

Sønderjyder gaar den tunge Vej -

(36) Saa er Vinteren da ved at indfinde sig her i den lille Fjordby Flensborg. En klam og fugtig Taage dækker Byen, den føles ubehagelig. Vi er tre Kammerater, der i Følge skynder os gennem Byens Gader. Dryp, dryp falder Draaberne fra de bladløse Træer. Maalet for vor Vandring er i Dag Kasernen oppe paa Duborg Banke. Her har vi alle vore gode Kammerater, som vi har delt ondt og godt med gennem vor fælles Uddannelsesetid i Efteraaret 1914. I Dag skal det hele saa være forbi. Kammeraterne deroppe skal i Dag drage til Fronten, og nu maa vi skilles.

Flensborg er i Dag rigtig en Militærlejr. Hvor man ser hen, overalt Uniformer, Mænd i Feltgraa. Der er jo Krig ... Vi har travlt og haster af Sted op til Kasernen for der at trykke en Vens Haand, maaske for sidste Gang ...

Alt ser saa trøstesløst ud. Vemod knuger vort Sind. Vi finder hele Bataillon opstillet i den store Kasernegaard. Alle er de i nye, feltgraa Uniformer. Kompagni efter Kompagni staar i Rorstilling der bag den lange Række af Geværpyramider, hvis Mundinger er prydet med en eller anden Blomsterbuket.

Der har vi saa vore Venner. De er i Dag saa alvorlige og ser slet ikke ud til at føle nogen større Glæde ved alt det, der nu forestaar.

Der snakkes lidt sammen. Man føler, at man har ligesom en Klump siddende i Halsen. Der trykkes Hænder, øjnene dugges.. , Tankerne iler tilbage. - Nogle lystige Fyre var vi alle, - men nu!

Roen afbrydes brat. Der lyder gjaldende Kommandoraab: »Giv Agt! - Gevær ved Fod - Gevær paa Skulder« - Præsenter!« -

Den gamle Bataillonschef kommer ridende. Han tager Turen rundt, Kompagni efter Kompagni. Han bliver til sidst holdende oppe paa Fløjen og taler for sidste (37) Gang til de bortdragende Mænd. Talen er kort. Han formaner Mandskabet til at gøre sin Pligt for Fædrelandet, udvise Mod og Tapperhed, og til sidst udbringer han et Leve for den øverste Krigsherre - Kejseren ... !

Jeg ved ikke, om jeg kan sige det saadan, men jeg føler det, som om den gamle Kaptajn føler en vis Sympati for alle disse unge Mænd, der nu om lidt drager bort, ud til Lemlæstelse og Død, maaske for en Sag, som ikke er deres. De følger bare Pligtens tunge Bud. Man ved nemlig godt, at de fleste af Mændene er danske Mænd fra Nordslesvig. - Det er alle rolige Fyre, der aldrig har givet Aarsag til Klage. - Men Kaptajnen er Officer, og nu drager han Sabelen og gør Tegn til Musikken, der falder i med Fysiler-Regimentets Parade-march, og under dens Toner rykker det ene Kompagni efter det andet ud fra den trange Kasernegaard.

Vi tre Kammerater følger med under Marchen gennem Byen. Paa Byens Fortove her-sker der i Dagens Anledning stærk Trængsel. Der er mange, der følger med paa denne Tur. En Del raaber Hurra - eller »Paa Gensyn«! Hist og her færder man en Taare. Forretningsmænd kommer ud og deler Godter ud til Mændene. - Ja, hvem ved, om man selv engang skal ud paa samme Tur!

Musikken tier, foran synges der. - Kun en kort Tid, saa forstummer Sangen. - Triste og alvorlige drager Mændene af Sted.

Ungdommen, særligt Drengene, der endnu ikke aner, hvad Krig er, viser sig at være ret støjende. De hujer og raaber sig hæse af vild Begejstring.

Vi kommer ned til Banegaarden. Ved Porten ind til Sporterrænet gør Kaptajnen Holdt og lader Transporten drage forbi. Han holder paa sin Hest og tager den sidste Afsked med de bortdragende. Han nikker ned til dem og ser alvorlig ud. Og jeg ser, hvordan Taarerne staar ham i øjnene og rinder ned i det graasprængte Skæg. Sneen begynder langsomt at dale ned. - Saa er da de (38) sidste draget gennem Porten, der igen lukkes. - Saa er det overstaet. Det sidste, vi hører, er Tonerne af: - »In der Heimat, in der Heimat, da gibt's ein Wiedersehn!«

Niels Lustrup, Spandet.

Admiralitetet melder

»UE 19« er ikke vendt tilbage!

Jeg var saa heldig at kunne fortsætte min Tjeneste ved Værft-Divisionen i Kiel under den første Del af Verdenskrigen 1914-18. Jeg vil dog sige, det kneb flere Gange med at »holde Skansen«!

Vi var naaet til Foraaret 1917. Det tyske Admiralitet havde over for England og dets allierede erklæret den uindskrænkede U-baadskrig.

Den tyske Hærledelse regnede da med at kunne knuse England ved Hjælp af en stor U-baads Flaade; derfor havde man gennem det sidste Aar paa alle de tyske Værfter haft stor Travlhed. Man byggede nye og bedre U-baade. Slagskibenes Tid var forbi, for de var alt for medtagne og umoderne, og de, der endnu var i Behold, regnede man saadan set ikke mere med. Det var nærmest kun gammelt Jern. Nej, U-baade! Det var noget helt andet.

Værftet blev rømmet for alt dueligt Mandskab. Ogsaa jeg undgik ikke min Skæbne denne Gang.

En af de første Dage i April 1917 meldte jeg mig til Tjeneste om Bord paa U-baaden »U E 19«. Baaden var ganske ny, men ikke ret stor. Den laa paa det Tidspunkt i U-baads Basen i den store Krigshavn Wilhelmshaven.

Baadens Fører, Kaptajnløjtnant Stamer, var en yngre Mand. Han havde det meste af den forløbne Del af Krigen gjort Tjeneste om Bord paa en af Højsøflaadens Skibe; men en U-baad var nu noget andet end et stort Skib. Dog siger man, at man kan vænne sig til alt. - Dette gælder ogsaa, naar det drejer sig om at være om Bord paa en U-baad.

(39) Jeg havde hurtigt opdaget, at jeg var den eneste Sønderjyde om Bord paa denne Baad. Hvad Kammeratskabet angaar, var alt saare godt. Hvorledes skulde det ogsaa være anderledes! Alle var flinke og velvillige, og det gælder ogsaa Baadens Chef, der efter faa Dages Forløb var »dus« med hele Besætningen.

Det begyndte med Øvelser. Vi skulde jo først lære Baaden og hele dens indviklede Mechanisering at kende. Det varede dog ikke saa forfærdelig længe, før vi kunde forlade vor Base.

En skønne Dag stak vi til Søs, for, som det hed, at optage Kampen mod Fjenden, der i dette Tilfælde nærmest gjaldt alle - uanset Nationalitet, selvom Tyskland ikke var i Krig med dem. Det hed i den modtagne Ordre: Alt, hvad der kommer ud for de tyske Kanoner, *skal* sænkes!

Vi sejlede hid og did. Snart gjaldt det Sejladsen op langs Jyllands Vestkyst, helt op i Skagerak. og der meldtes om Sænkning af fredelige og ubevæbnede Handelsskibe, sænkede af tyske U-baade. Men vi sejlede dog mest mod England. Her laa vi og snuste rundt ved den engelske Kanal for at ødelægge Landets haardt tiltrængte Tilførsler af Levnedsmidler og andet. Hjem kom vi kun for at proviantere og supplere vore Forsyninger af Brændstof og Ammunition. Saadan gik Tiden ret hurtigt, indtil Tiden kom, da ogsaa vor Baad blev ramt af Uheldet. Derom følgende:

Det var omkring Midten af Juli. Med vor Baad var vi sat over Nordsøen og laa nu ud for Englands østkyst for at oppasse eventuelle fjendtlige Skibe. Men det var ligesom om de derovre paa den anden Side var blevet kloge af Skade, eller - monstro de havde faaet Færten af vor Tilstedeværelse? - Der er i Krig jo saa mange hemmelige Kanaler ... Vi laa nu her paa tredie Døgn, uden at se saa meget som Røgen af en Damper. Langsomt og stille gled vi op og ned, - »sejlede Vandet tyndt,« som det kaldes i Sømandssproget.

(40) Da der intet var at se efter, lod Kaptajnen Baaden gaa op paa Overfladen. Vejret var herligt og passende varmt, og da Søen var ret rolig, sad eller laa vi nu henslængte paa det ret lille Dæk, hvor vor Kanon var anbragt. Dovent skyllede Bølgerne tæt op ad vore bare Ben. Vi glædede os ved Tilværelsen, røg en Pibe Tobak og lod Snakken gaa. Saadan laa vi og dasede i den herlige friske Luft til ud paa Eftermiddagen. Klokken var vel hen ad fire - eller saa, da der lød et Brøl: - »Alle Mand under Dæk! - Fjendtligt Skib i Sigte!«

Paa et Øjeblik var Dækket rømmet, og Baaden begyndte Neddrykningen. - Naa, sagde Løjtnanten, der stod og betragtede Havoverfladen gennem Periskopet. den Fyr der er kun en Hundestejle. Dermed mente han en lille Fiskerbaad, der vel sagtens var undervejs hjem fra Fiskefangst. - Et saadant usselt Trug, mente han. skulde have Lov til at passere. Baaden var jo ikke et Skud Krudt værd. Kaptajn Stamer nikkede samtykkende, men gav samtidig Befaling til at lade Baaden gaa længere ned, og - saa lidt mere Fart paa, om jeg maa be!« -

Bedst saadan! - Man kunde jo aldrig vide, hvad det var for en Fyr, ham deroppe. Disse Englændere kunde jo være saa forbandet nysgerrige! - 8 - 10 - 12 og nu 15 Knob, meldtes der henne fra Styrmandens Plads. Dette var for vor Baads Vedkommende den almindelige Marchhastighed.

Pludselig skete det. - Der lød et Brag, efterfulgt af en skurrende og skrabende Lyd. Baaden rystede og knagede i alle Sammenføjninger. Jeg tabte Fodfæstet og tumlede mod en eller anden af Baadens Armaturer og fandt mig liggende paa Baadens Gulv. Bælgravende Mørke! Lyset var gaaet ud. »Lys - Lys!« - raabtes der. »Kom dog for Pokker med Lys!«

Jeg tænkte i mit stille Sind: - »Nu er det ude med dig!«

Længe varede det ikke, før Nødbelysningen var sat (41) i Funktion. Vi kom igen paa Benene og saa os om. Det viste sig, at Skaderne indenvægs var ret smaa. Pærerne var ved Trykket gaaet sig en Tur. De blev udskiftede, og Lysanlægget virkede igen upaaldageligt. Ogsaa Motorerne var i Orden. De gik stadigt og regelmæssigt, som de altid plejede. Indstrømning af Vand hørtes ikke. Baaden havde tilsyneladende ingen Skade taget ved Mineeksplosionen. Andet kunde det vist ikke være. Derom var der ingen Tvivl.

Den eneste, der rasede, var vor Skibskok. Alle hans Hylder og Skuffer stod gabende tomme tilbage. Det hele laa og flød paa Gulvet. Selv laa han der ogsaa og gav ondt fra sig,

medens han travlt var beskæftiget med at samle sammen og bringe lidt Orden i Sagerne igen.

»Hvilket Svineri! - Forbandede Uheld!« hørte jeg ham hvisle mellem Tænderne. - Jo, den gode Mand havde sikkert al Grund til at være gram i Hu. - Men, naa, det kommer han nok over! »Saa stiger vi op,« raabte Kaptajnen lettet. Han stod henne ved Periskopet, nær ved sin næstkommanderende, Løjtnanten. Denne var ved at skrue Periskopet i Vejret. Et kort Stykke gik det. men - saa vilde det ikke gaa videre.

»Hvad mon der dog kan være i Vejen?« udbrød Løjtnanten og saa op paa Kaptajnen.

- Aa, hvad, hvad skulde der vel være i Vejen! - Lad mig komme til. Kaptajnen har nu taget fat i det store Svinghjul og vil dreje det rundt; men han kan heller ikke faa det til at virke.

De to Mænd staar et øjeblik og ser paa hinanden. - Hvad nu. Hr. Kaptajn, kommer det spørgende fra Løjtnantens Læber.

- Ja, hvad! Skidtet maa jo paa en eller anden Maade være beskadiget, eller - maaske blot blokeret, mener Kaptajnen, og vender sig bort for at give en fornyet Ordre. »For Pokker! -- Har jeg ikke for længst givet Ordre til Opstigning - hvad?« - Kaptajnen lader til at være irriteret ... - Pumperne til Tankene er (42) for længst sat i Gang, kommer det henne fra Førstemaskinistens Bord.

- Ja, ja, men saa op med Kassen da! brummer Kaptajnen fra sin Plads. Men her maa der ogsaa være noget i Vejen, for da jeg kigger hen paa Højdemaleren, viser den slet ingen Udsving. De to Officerer har allerede opdaget det. De sidder i en ivrig Diskussion om Sagen. -

Hvad kan der vel være i Vejen? - I Vejen! - Ja, hvad ved jeg. - Et eller andet naturligvis, hører jeg Kaptajnen tøvende give til Gensvar.

Jeg synes, at det efterhaanden er ved at blive lidt uhyggeligt for os alle hernede i Baaden.

- Ja, vist er det ærgerligt, men noget maa vi jo finde paa, mener Kaptajnen og klør sig eftertænksomt i Nakken.

- Vi kunde jo sende en Mand op, eller ...

- Ja, du har Ret, min Ven! Ja, en Mand maa ud gennem Torpedorøret.

- Sandelig en genial Ide, Løjtnant, siger Kaptajn Stamer helt oprømt.

- Saa er der jo blot tilbage at faa Opgaven løst, d.v.s. at finde den rette Mand, mener Kaptajnen.

- Den rette Mand! - Løjtnanten har rejst sig og tager et hastigt Overblik. Hans øjne standser ved mig, ser jeg.

- Hej! Halløj. - Der har vi netop den rette Mand til en saadan Tur.

- Aah, Mann in de Tönn! Kom lige herhen. Løjtnanten vinker ad mig, og jeg forstaar, at det er mig, han mener, for Navnet »Mann in de Tönn« er en Slags Kælenavn for mig her om Bord. Jeg rejser mig fra min Plads og gaar hen til de to Herrer.

- Hør, Ingwersen, vil du gøre mig og os alle en stor, stor Tjeneste?

- Ja, det tror jeg nok, jeg tør love, Hr. Kaptajn.

- Saa vidt mig bekendt, siger Kaptajnen, har du ikke videre nogen Familie udover - naa, maaske en (43) lille Veninde, kommer det lunt. Jeg ser paa Kaptajnen, der har ligesom et forsorent Glimt i øjet.

- Kort sagt, fortsætter han, vi vil sluse dig ud, hvorefter du kan gøre en Oversigt over den forvoldte Skade og saa iøvrigt se, hvad der kan gøres for at faa Baaden fri, saa vi igen kan komme op og faa lappet sammen paa de muligvis opnaaede Skader.

For mig var det kun et Øjebliks Sag at faa mig betænkt.

Ganske vist, det var jo det med, at hvis nu Baaden slet ikke kom op?

- Naa, lige meget! - Jeg slaar til og tilbyder at prøve Lykken.

- Godt, siger Kaptajnen, du er en gæv Gut, Ingwersen. Naar du nu om lidt glider ud, faar du en Hammer med, og med den kan du signalisere til os hernede i Baaden. Det Øvrige lader vi saa Skæbnen raade for. Han og Løjtnanten trykkede venligt min Haand til Afsked. Der blev en Haandtrykken og en tagen Afsked, før jeg kunde komme af Sted.

Uden en Trevl paa Kroppen krøb jeg ind i det tomme Kammer, der ellers var beregnet til Udskydning af de oplagrede farlige Torpedoer. Jeg hørte et Smæld, og straks efter tumlede jeg forfjamsket rundt ude i det grumsede Vand. Et Øjeblik kun, saa var jeg klar igen. Jeg fandt hen til Baaden og krøb op paa den. Men hvad var det! - En høj, mørk Væg forude - taarnede sig op over mig. Jeg følte paa Genstanden. - Aa, en Væg, en Trævæg, som Baaden var løbet ind i. Naa saadan! Ved en nærmere Undersøgelse viste det sig at være Siden af et Træskib, velsagtens et af de mange Vrag, der nu under Krigen uden Mandskab flød rundt. Ikke saa underligt, at Baadens Periskop ikke kunde skydes op, for det sad fastklemt mod Skibets Side. Jeg skulde vel signalisere. Men først maatte jeg en Tur op. For selv om jeg var en god Svømmer, maatte jeg have Luft, frisk Luft i Lungerne.

(44) Nogle faa Tag, saa stak jeg Hovedet op over Vandel.

- Ah, det gjorde godt med lidt frisk Luft. Jeg opdagede nu, at jeg befandt mig lige i Nærheden af Vraget. Jeg svømmede derhen, krøb op paa Dækket og satte mig godt til Rette for at hvile en kort Stund. Vejret var saa smukt. Solen skinnede og blinkede i de døsigtt rullende Dønninger. Hvor var det dog herligt at sidde her og se ud over det blaanende Hav med de legende Bølger, at føle sig fri - selvom jeg ikke havde en Trævl paa Kroppen.

Men nu ned til Kammeraterne. Hurtigt gled jeg ned langs Vragets Side. Jeg fandt frem til Baaden og begyndte paa Bankningen. Man svarede igen derindefra. Det gik helt godt.

To Gange endnu var jeg nede ved Baaden. Den duvede hid og did med Agterenden, men - løs kunde den ikke komme. Jeg følte mig derfor helt ulykkeligt til Mode ved Tanken om Kammeraterne dernede. Skal de ende deres Liv dernede!

- Nej, sagde jeg til mig selv, det maa ikke ske! De skal reddes! Men hvorledes ... ?

Der sad jeg mismodig og tung, i Sind og grundede over den frygtelige Tragedie, der nærmede sig med hvert Minut, der gik.

- Hvad kunde jeg vel gøre? Nej, dette her var skrækkeligt!

Som jeg sad der i mine triste Tanker, naaede pludselig en Lyd mit øre. Jeg saa omkring og opdagede et mindre Fartøj, der nærmede sig.

Jeg fulgte det en kort Stund med øjnene, og pludselig slog den Tanke ned i mig, at her kom maaske Redningen!

Det var ikke et Øjeblik for tidligt, for Solen nærmede sig stærkt Horisonten i Vest. Derfor sprang jeg op, skreg og vinkede med Armene for at henlede Baadens Opmærksomhed paa mig. Og sandelig! Nu ændrede Baaden Kurs og satte lige ned mod mig.

(45) Jeg tror, jeg græd ved at se Mennesker, selvom ogsaa det var Englændere.

Der var tre Mand om Bord, saa jeg nu, tre skæggede Fyre, der bar tydeligt Præg af at tilhøre Fiskerstanden.

- Hallo, boy, hvad er du for en Fyr, der her driver rundt? spurgte den første paa en Slags Engelsk, efter at de havde fortøjet Baaden. Jeg kiggede op paa Manden og rystede paa Hovedet. - Jeg vil ærligt indrømme, at fremmede Sprog aldrig har været min stærke Side. Det følte jeg nu Savnet af. Mændene deroppe snakkede løs og saa en Gang imellem ned paa mig. Der dukkede nu en anden Mand frem. Han spurgte:

- Hej, du! - Hvad for en Landsmand? - are your a Allemagne? Allemagne - Germaner - Tysker! Nu forstaar jeg Mændene deroppe.

- Nej, svarede jeg, jeg er saamænd en Dansker fra Danemark,

- Hvad! - Det kunde du have sagt straks, for jeg er nemlig ogsaa Dansker, svarede Manden deroppe; men lad mig se, fortsætter han, du er - som han kan bande - ingen Dansker!

- Naa, Dansker kan jeg maaske ikke kaldes, men ser du, jeg er da dansk Sønderjyde fra Slesvig. Jeg har ikke af fri Vilje trukket den tyske Trøje paa, men jeg har gjort Krigen med paa deres Side.

- Ja, det lyder mere sandsynligt, svarede Manden og rakte en Haand frem for at hjælpe mig over i Baaden.

Med et hurtigt Blik saa jeg, at Baaden var camoufleret. Udefra lignede den en fredelig Fiskerbaad, men ellers saa den krigerisk nok ud. Selv en lille Kanon manglede den ikke. Men lige meget, Mændene var flinke, de gav mig baade Tøj og noget at leve af.

Gennem min Ven, Danskeren, forklarede jeg dem, hvem jeg var, og hvorledes jeg nu var havnet her om Bord i deres Fartøj. Jeg fortalte om Kammeraterne, der sikkert længselsfuldt ventede paa Redning dernede i U-baaden.

(46) - En U-baad! raabte min ny Ven, men hvordan ... !

Mændene fik pludseligt travlt med at stikke Hovederne sammen, medens Munden gik paa dem.

Jeg kunde godt forestille mig deres Tanker. - Mon Manden her - altsaa jeg - var ved at dreje dem en Knap?

Den ene af Mændene bøjede sig ned og fremtog et Hørerør. Han sagde noget, hvorefter han anbragte Røret paa sin Plads igen. Og saa forholdt de sig igen rolige. Det vil dog sige, at Danskeren en Gang imellem kom med et eller andet Spørgsmaal til mig. Jeg kunde ikke lade være med at grunde over Mændenes tilsyneladende Ro og Passivitet. De stoppede Piberne, tændte dem og forholdt sig ellers rolige, ganske som de ventede paa, at der skulde ske noget.

Dette »noget« viste sig at være et mindre Krigsskib, der lidt efter dukkede frem inde fra Land. Fartøjet havde god Fart paa. I en elegant Bue satte det Kurs ned mod os. Nu laa Skibet der med alle Motorerne i Gang. Det viste sig at være en af de nye engelske U-baads-Jagere. Jeg maatte atter til at forklare og opgive Dybden og den omtrentlige Plads, hvor »U E 19« laa. Et Par Dykkere blev sendt ned. Snart efter fik de en Vire sænket ned og anbragte den omkring U-baadens Skrog.

Staalviren strammedes. - Et kort Ryk. - De to Dykkere kom til Syne, og derefter dukkede ogsaa Baaden op af Havets Skød. Et Par Marinesoldater var parate. De hoppede over paa Baaden og stod parate med hævede Rifler. Der kunde jo blive Brug for dem. Hvad kunde ikke nogle desperate Tyskere finde paa!

Nu gled Kappen til Side. Den første, der dukkede frem over Nedgangslugens Rand, var Baadens Chef, den kære Kaptajn Stamer. Den altid nærværende Snadde dinglede i Mundvigen. Han fægtede ogsaa paa Serøvervis med den ladte Pistol i Luften, dog uden at kunne

komme til at gøre Brug af den. Et velrettet Spark fra en af Soldaterne sendte Vaabnet ud i Dybet.

(47) - Av-av! raabte Kaptajnen og svingede med Haanden. Den saa dog ikke ud til at have taget nogen virkelig Skade.

- Aa, sikke Fæhoveder disse Englændere dog er, brummede han arrigt. - Hvad kunde det vel nytte at stritte imod her!

Mismodig steg Kaptajn Stamer ned i Baaden. Ogsaa den engelske Kaptajn var kommet til Syne. Han sagde henvendt til vor Kaptajn - og det paa fejlfrat Tysk: - Kære Kollega! Det smerter mig, men det skal være mig en udsøgt Glæde at modtage en saa brav Mand her om Bord paa mit Skib; men, fortsætter han: Se nu til at faa Deres Folk op fra Baaden, for Nat-ten stunder til, og vi skal skynde os hjem i Havn.

Fra min Plads saa jeg, hvorledes de kom vandrende op fra Baadens Dyb. Den første er Førstemaskinisten og hans Hjælper. Saa følger den ene efter den anden, og til sidst kommer Løjtnanten med alle Skibspapirerne. Vor Kok har været saa fornuftig at forsyne sig med et Brød og et Par mægtige Pølser til Turen!

Ja, saa er Krigen da forbi for os, og vi vandrer alle i Fangenskabet.

NB. Kort Tid derefter kunde man i de tyske Aviser læse:

- U-baad E 19 er efter en heltmodig Kamp mod Fjenden - ikke vendt tilbage -!

Johannes Ingwersen.

Breve fra Felten

Skrevet den 21. 10. 1914 i Dixmuiden (Belgien).

Kære Hans og kære Kone!

Nu er vi da endelig ved at falde til Ro og gudskelov for det. Vi har dog ellers været udsat for en ret omtumlet Tilværelse, siden vi kom til Belgien. Først var vi - hvad jeg allerede i et andet Brev har meddelt jer - en Tur nede i Elsass og fulgte med til Byen Luneville, hvis (48) Indtagelse vi dog ikke kom med til, idet der kom Ordre Dm, at vi skulde trækkes tilbage. Vi kørte i Stedet for, med Toget langs Rhinen, indtil vi havnede lige udenfor Belgiens Hovedstad Bryssel. Her forlod vi toget og marcherede direkte mod Byen Antwerpen. Saa langt naaede vi dog ikke, for Byen faldt inden den Tid i Tyskernes Hænder. Der blev ikke Brug for os. Marchruten blev for vort Vedkommende lagt mere mod Vest. Vi kom op i Nærheden af Zeebrügge, en lille By lige ved den belgiske Kyst. Vi kom aldrig direkte i Ilden, men vi var rigtignok ogsaa et ret blandet Sammensurium Jeg tror, vi var mindst femten Aargange indenfor vore Kompagnier, men der var ingen af disse hersens Krigsfrivillige. Det var heller ikke Meningen, at Bataillon 36 - og de andre Batailloner, vi er i Brigade sammen med, skal faa Lov at høste nogen større Ære.

Kampen om Byen her tog sin Begyndelse den 9. Oktober. Forsvaret bestod af Belgiere og to Regimenter franske Kolonitropper (Negre). I første Omgang lykkedes Angrebet ikke. - Tabene var ret store. Tyskerne gav dog ikke op. De fortsatte Kampen Dagen derpaa og

havde da faaet hidkaldt et svært motoriseret østrigsk Motorbatteri, der derefter beskød Byen og dens Forsvarere. Saa endelig faldt Byen. Den følgende Dag rykkede tyske Tropper ind.

I Ilmarch er vi rykket vestpaa; for otte Dage siden ankom vi til Dixmuiden og har nu opholdt os her siden. Nu er det temmelig roligt her. Belgierne skyder en Gang imellem et Par Salver ind i Byen for ligesom at minde os ubudne Gæster om, at de er til endnu.

Selve Byen er en ret smuk By med flotte Huse i gammel Stil. Hist og her er der dog slemme Huller efter den sidste Tids voldsomme Kampe. De er ikke uden alvorlige Skader gaaet hen over Byen. Af Beboere er der ingen tilbage. Man ser kun Soldater og atter Soldater. Vi bor ellers helt komfortabelt og lever hver Dag, som om vi var til Gilde. Butikkerne er - endnu da - godt (49) forsynede og aabne, og det hele Døgnet rundt. Vi besørger selv Ekspeditionen. .. Vi spiser endda med Sølvskeer! - Skeerne har vi fra et af Hotellerne, hvoraf der findes flere her i Byen. Tallerkener, Kopper og den Slags findes der nok af i et nærliggende Isenkramlager. Efter Afbenyttelsen havner Tingene i en Krog eller kastes ud af Vinduet. Der er vist ikke ret mange Ruder i Behold mere.

Paa en Maade Slaraffenland - og dog - hvem af os vilde ikke gerne bytte og faa Lov at rejse hjem til alt det, vi holder af. - - - Hvordan med Hesten, har Kornelius betalt dig alle Pengene for den -? Hilsen til dig, Mor, og til Lisbeth og Dora og Tak for Pakken. - Og saa faar I derhjemme nøjes med dette for denne Gang. Jeg skriver ved det svage Skær fra en Stump Tællelys. Om lidt kommer Johann, vor Kompagniodonnans. Saa giver jeg ham Brevet til Viderebesørgelse. Farvel for denne Gang.

Karl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig).

Skrevet bag Fronten i Hvilestillingen.

Kære alle sammen!

Tak for det lige modtagne Brev og ikke at forglemme den Pakke, der, som I skriver, nu er sendt til mig. Den er og ikke ankommet endnu. Det maa man indrømme: det tyske Postvæsen arbejder præcist -, Det glæder mig, at I finder mit sidste Brev spændende. Ikke jeg, maa I tro. Men der er saa meget, som man maa tie med. - Der er her indrettet noget, som kaldes Censur ... -

Byen her er ikke ret stor. Den bærer det ret mærkelige Navn Vladslø; der er baade Kirke og Skole i Byen. Af Beboere findes der ingen. Dem har man forlængst flyttet længere bagud af Frygt for en eventuel fjendtlig Beskydning -- hed det sig. Og saa har vi da slaaet os ned i de tomme huse og har det saadan set ret behageligt, men saa er her heller intet mere. Man kan ikke gaa ud (50) paa egen Haand for at proviantere, for alt er hentet af andre Troppede, der har ligget her før os.

Vi faar da nøjes med den Forplejning, som vi gennem Intendanturen faar udleveret. Naa, den er da ogsaa rigelig nok, saa vi har absolut ingen Grund til at klage.

Kompagnierne har som de øvrige Fronttropper ingen kørende Køkkener - de saakaldte Gullaschkanoner. De enkelte Grupper, Korporalskaber, maa selv overtage den daglige Tilberedning af Middagsmaden. Og saa laves der da Middagsmad af uvante Kokke. Menuen kan varieres - alt efter Kokkens Evner og Opfindsomhed.

Om den smager? - Spørg ikke mig. - Jeg nægter at svare.. ,

Skolen her er af temmelig ny Dato. For mig at se er den temmelig praktisk indrettet. Det er en toetages Bygning med store lyse Lokaler baade forneden og ovenover. Her er der

ogsaa et Par Lærboliger og ovenover en stor Loftsplads. I Skolen er der nu lavet Kvarter til to af vore Kompagnier. Vi kom hertil i Gaar Morges, før det endnu var blevet lyst. Vi har indtil nu ikke lavet noget udover at sove og spise og saa sove igen. Nu tales der rigtig nok om, at et Par af Kompagnierne skal afgives til Arbejdstjenesten, d. v. s. at lave Skansearbejde eller lignende om Natten.

En vis Uhygge stikker mig endnu i Kroppen fra de sidste Dages Ophold i Dixmuiden. Vi var med hele Kompagniet afgivet til Arbejdstjenesten og gjorde os vore egne Tanker. Vi troede, at vi skulde rydde Gaderne i. Byen. Det havde vi set andre gøre før os. Nej, denne Gang drejede det sig om Ligene, der endnu ikke var begravede efter Kampene for godt fjorten Dage siden.

De døde var en Fare for alt levendes Sundhed -" Stanken var frygtelig. Ligene blev slæbt sammen og undersøgt af Røde Kors-Folk. De samlede alle Papirer og øvrige Genstande som Ure, Penge eller Smykker. Alt blev omhyggeligt noteret, saa man senere kunde sende Tingene hjem til den dræbtes Familie. De faldnes Lig (51) blev derefter lagt ned i en Fællesgrav, og bagefter sattes et simpelt Trækors paa Graven. - Menneskene fra flere Nationer var derefter vendt tilbage til det Sted, hvorfra vi alle er kommet, og hvorfra vi igen engang skal genopstaa. - En Del af de faldne - højere Officerer - blev dog ikke lagt i Graven, men blev lagt i Kister og saa transporteret bort fra Fronten for at blive begravet andetsteds.

- Det fortælles nu her af en af vore Underofficerer, at vi nok har været »heldige«, for sammen med andre fra vort første Kompagni skal vi i Aften Klokken otte stilles til Raadighed for Arbejdstjenesten, og saa ved vi, at vi ikke kommer hjem igen før hen paa Morgenstunden. -

Nu slutter jeg mit Skriveri for denne Gang. Ha' det godt kære Venner. Eders

Karl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig),

Ved Yserflodens Bred.
Dixmuiden, den 9. 11. 1914.

Kære Hans Sønnichsen og Dea!

Igen et langt Brev fra jer. - Tak for det, og en særlig Tak for den medfølgende gode Pakke. - Aah, ja, hvor blev jeg glad, da jeg fik aabnet Pakken. Kære Dea, du har - hvad skal jeg sige - du har lige truffet det rette med de dejlige uldne Strømper, hvor er de dog tykke! - De skal nok varme mine Ben, og det kan godt gøres nødig, for nu har vi faaet daarligt Vejr her, det siler ned med Regn, og en kold, klam Taage vælter herind ude fra Havet. Hvor man gaar og staar er der et Ælte, saa vi ser ud - fjøj, møgbeskidte, og gennemvaade er vi alle. Tak ogsaa for det dejlige uldne Sjal - det blev straks taget i Brug. Vi har de sidste Par Døgn ligget i Stilling ved Yserflodens Bred. Skyttegravene er ikke helt bombesikre. Vi har lavet nogle Huler, hvorover der er lagt noget Bræddeværk og saa (52) igen et tyndt Lag Jord. Der søger vi ind, naar vi skal have os en Lur. - Dog Vandet siver ind til os baade fra oven og fra neden. Første Gang, vi kom her, fandt jeg det næsten som en Idyl, men nu føler vi det rigtignok noget anderledes; thi der knaldes bravt fra begge Sider. Svært gaar det ud over den arme By For denne Gang Hilsen fra

Karl Petersen.

Skrevet den 10. 11. 1914 i Hvilekvarteret.

Se saa, kære Venner, nu er vi da blevet afløst og har trukket os tilbage til vore Kvarterrer, og vi har fundet alt i den bedste Orden. Vi har igen faaet en god Søvn, faaet det værste Snavs fjernet og Sulten stillet. Og saa faar jeg igen Skrivetøjet frem for at faa skrevet Brevet til jer. En Gang imellem ryster Huset under Eksplosionernes Drøn,

– Hvilket Vanvid! – Belgierne beskyder nu deres egen By. Ogsaa vi gør det. Vi har lidt Tab - ja, endda ikke saa faa! Vi har allerede en hel lille Kirkegaard i en Have et Sted her inde i Byen. Igen i Dag er der en halv Snes faldne, der skal lægges ned ved Siden af alle de andre. Ja, saadan gaar det. – Livet her er kort. – Alt er saa forskrækkeligt. Og saa de mange saarede og lemlæstede Stakler, der er ført bort til Lazaretterne.

Vi har ogsaa faaet tildelt Opfyldningsmandskab. Mændene, der alle var i Midten af Tyverne, var næsten alle gifte. Efter en kort Uddannelse i Slesvig og Rensborg blev de sendt til Fronten. En Del af dem er altsaa havnet her hos os. Jeg tror endda, at de første allerede er faldne. Heltedøden, kalder man det vist.

Forleden havde vi den Ære at faa fint Besøg: det var selve Bataillonschefen, den gamle Kaptajn Meiersahm, der foretog en hastig Runde gennem Byen, bare for at se, hvordan »hans Folk« boede. Ogsaa til os kom han. - »Goddag, Goddag, kære Venner, naa, her har I (53) det jo rigtig rart! sagde han ret faderligt, hvorefter han lod Blikket glide rundt i Lokalteterne.

Vi nyder den Luksus ogsaa at have et Klaver staaende, og i ledige Timer giver en ogsaa et Stykke til Bedste paa Instrumentet, blandt andre min gode Ven og Kammerat, Hamborgeren Max Reiger, der er uddannet Pianist. Han forlyster os tit med et flot Bravur-nummer. En Del Overlast har det dog lidt. – Nej se - et Klaver! udbrød Kaptajnen. Han gaar hen og anslaaer en Akkord. Hvad synes I, mine Venner, er det ikke Synd, at et saa flot Instrument skal gaar til Grunde?

– Hør, fortsætter han nærmest henvendt til sin tro Følgesvend, Oppasseren

Men den gode Oppasser er Diplomat. Han tøver med Svaret, ser paa os og brummer et eller andet, som kan betyde »Ja« og »Nej«, -

Saa falder Kaptajnens Blik paa et Maleri i flot Gulddramme paa vor Væg. – Han lader næsten til at have tabt Mælet. – Dog, nej! – Hvad ser jeg! Hvilket Fund! En Dame! Ak, lyder det smægtende. Længe staar han og betragter Kunstværket. – Nå, - dette her er gedigent Arbejde, udført af en fremragende Mester i sit Fag! – Hvilket herligt Stykke! Han er nærsynet og træder helt hen til Maleriet for at finde frem til Mesterens Navnetræk.

Sagen er afgjort! siger Kaptajnen. – Mine Venner, hvis I ikke har noget imod det, vil vi i god Forstaaelse med hinanden redde dette Maleri fra Undergangen, ja, og Klaveret med! -

– Farvel, Farvel! han nikker, og sammen med sin Oppasser forsvinder han i Hast ud ad Døren.

– Sikken en - en Røverknægt! lyder det fra Frantz Jamaikas Mund.

– Aa, hvad, for mig kan han skam godt faa Makværket der, men Klaveret! Det faar den gamle nu lade os beholde, mener Max Reiger.

– Hm, bemærker Christian Boysen. Om vi nu slog (54) det i Stykker og brændte det! – Ja, hvad mener I? -

– Hør, Christian, du er vel ved dine fulde Fem! – Max Reiger slaar sig med en Kno for Panden. – Klaveret her skal ikke ødelægges!

– Afgjort! – Det fine Instrument faar foreløbig Lov til at staa i Fred.

Jeg har opdaget, at der blandt Udfyldningsmandskabet, vi sidst fik til Bataillon, er mange danske Nordslesvigere. At Manden er dansk, slutter jeg af, at de indbyrdes taler Dansk sammen. Dette taales ikke helt af vore Befalingsmænd. Mændene bærer Betegnelsen: Otte Dages Soldater! - en Slags nedsættende Tale. - De udviser altid Velvilje og godt Sammenhold, hvilket ikke altid gælder for nogle af de andre her ved Kompagniet. Mændene deroppe fra den danske Grænse faar deres egne Blade tilsendt. Det er Blade med Navne som - »Dannevirke« - , »Hejmdal« - »Flensborg Avis« og »Ribe Stiftstidende«. Jeg laaner mig frem og lærer paa denne Maade Dansk.

Det nye Mandskab skal endnu have den sidste Afpudsning, før det kan opnaa Prædikation »rigtige« Soldater. Er vi bag Fronten, hedder det gerne: »Rekrutter, træd an - til Øvelser og Eksercits!«

- Vi andre »gamle« Krigere faar Lov til at være lidt mageligt anlagte. Vi kan ryge os en Pibe og ellers se til, hvorledes der »bimses« med de stakkels Fyre. -

Imellem de danske Nordslesvigere, vi fik, var der ogsaa een, der boede i Danmark. Saa vidt jeg har hørt, havde Manden nok en Gaard deroppe i Nærheden af Kolding. Manden havde forladt Gaarden og sin Familie og havde meldt sig til Fanerne. -

Forleden Nat var han med for første Gang paa en Patruljetur. Hen paa Morgenstunden kom de slæbende med ham. Han var dræbt. - Faldet i Fjendelandet for »Fædrelandet«, hed det saa smukt. - -

Man sagde, at Kaptajnen ved Mandens Begravelse skulde have grædt og senere udtalt, at denne Mand fra (55) Danmark havde gjort mere end sin Pligt. Men, vi andre sagde: »Hvorfor blev han dog ikke hjemme!«

Og saa vær da alle hilset fra mig.

Karl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig).

Dixmuiden, den 18. 11. 1914.
Skrevet i vor Hule bag Fronten.

Kære Hans og kære Kone!

Tak for det dejlige lange Brev. Det kom næsten som en lille Solstraale i al denne Tristhed og Sorg, der omgiver mig. Ja, Sorgen er stor. En af mine bedste Kammerater, den lille Hannes Kumperjark, har netop nu faaet Hjemlov i Eftermiddag. Hannes havde lige været en Tur henne hos nogle Bekendte, som nok ogsaa er hjemme fra hans By. Lidt nyt er der jo altid derhjemmefra. Da han saa naar hen i umiddelbar Nærhed af vort Kvarter, slaar en fjendtlig Granat ned i Nærheden og eksploderer. Hannes ramtes af en stor Granatsplint og laa død paa Gaden. - Ja, hvor er det sørgeligt. Hannes var nu saadan en brav Fyr. Om en Time vil vi bære ham bort og lægge ham i Jorden, hvor vore andre faldne Kammerater ligger og sover deres sidste Søvn ... Det gælder om her i Livet ikke at tabe Modet.

Se, nu var der noget, der faldt mig ind! - Det er med Hensyn til Krigens Varighed. - Det var jo ham, Häseler, den gamle General; han skal jo have sagt, og det har vist ikke været ment som en Spøg, at senest til Jul vilde denne Krig være forbi, og vi atter være hjemme.

Nu faar vi da se, om det slaar til, men efter alle Solemærker at dømme tror ingen paa, at Manden faar Ret. - Vi kan her hos os ingen Træthed mærke hos Fjenden derovre paa den anden Side, tværtimod! - Vi føler næsten Misundelse overfor de faldne, og dog! - Vi hæn-

ger alle ved Livet -! Leve! Leve! – Blodet ruller i vore Aarer - ungt og kraftigt, vi - vil – virke!!

(56) Jeg maa slutte Brevet nu. – Pligten kalder. – Om lidt bærer vi en Kammerat bort. Hilsen til jer og alle de kære trofaste Venner derhjemme fra

Karl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig).

Fra Skyttegravens Dyb, den 30. 11. 1914.

Mine bedste Venner! Se, nu straal Solen igen, og hvilken Fryd atter at kunne se hende – den kære gamle gode Sol. – Det er, som om Livet leves meget lettere. – Denne evige Taage og silende Regn! – Nej, maa vi bede om lidt Solskin ...

Willy Harms spiller. Willy har faaet en Mundharmonika sendt, og nu lirer han løs. Helt ravgalt er det, men der er jo ingen, der er født Mester, saa det skal jo nok blive bedre, eftersom han kommer efter det. Jo, Musik maa der til! Dette sidste har vor gamle ogsaa indset. Han har nemlig faaet dannet et pænt lille Orkester. Kapellet tæller hele otte Stemmer og ledes af en af vore Underofficerer, en forhenværende Lærer fra Skt. Margrethen, en By nede i Ditmarsken. Da vi sidst var tilbage i Hvil, fandt Udvalgelsen Sted. Dette var dog ikke helt let, for der var alt for mange, der følte sig i Besiddelse af de nødvendige Evner og Anlæg.

Lidt længere henne i Graven kan jeg høre en af de heldige fra Prøven. Han forlyster Kammeraterne paa sit Instrument. Han blæser et Stykke paa sin Trompet. Udover, at Manden er en ret lystig Fyr, ved jeg, at han før Krigen har rejst med Cirkus, og at han der har udvist Færdighed som Udraaber og Trompetist. Instrumenterne er alle »rekvirerede.«

Der kommer Flyvere nu. I Gaar viste der sig et Par af disse her over Byen. Det siges, at man deroppefra kan tage Fotografier af Maal paa Jorden. Dog tror jeg, det er Løgn. – I den Højde! – Næh, den hopper jeg ikke paa.

(57) Vort Artilleri fandt dem alt for næsvise og gav dem et Par Skrald. Saa forsvandt de to Maskiner igen i en Sky af Ildglimt fra de eksploderende Granater.

Vi ligger nu paa anden Dag her i Skyttegraven - uden først at have været i Hvil. Det har vi ellers været vant til; men vore Kvarterer inde i Byen kaldes nu Reservestillingen.

Om ikke ret længe gaar Solen igen ned. Saa kommer Natten og med den Forbindelsen bagud. Jeg slutter derfor nu. Hilsen fra

Karl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig).

Hotel »Der fidele Petrus«.
Dixmuiden, den 7. 12. 1914.

Ja, saa er jeg da her igen og er endda trods alt ved godt Mod. Tak for Brevet og de mange Hilsner fra Naboer, Venner og gode Bekendte. Til Pastor Simonsen Tak for den Bog, han sendte mig. Baade hans og min gamle gode Lærer Fritz Paulsen skal jeg nok selv ved første Lejlighed skrive et Brev til. Jeg haaber at kunne faa Tid og Ro til det, naar vi nu om en god Dags Tid igen ligger ude i Skyttegraven.

Først dog dette: - I to Døgn, næsten da, har vi boet her i dette vort nye og ret komfortable Kvarter. Der, hvor vi før laa, var vi for nær ved Fjenden og saaledes ogsaa mere udsat for

hans Ild. Selve Huset var nu heller ikke det mere, som det engang havde været. Nej, det var temmelig medtaget nu. Det var nærmest en faldefærdig Ruin. Der var nu ogsaa blevet saa tomt og øde. Møblerne og alt andet var borte. Kan I huske, at jeg engang skrev, at vi havde haft Besøg af vor Bataillonschef, Kaptajn Meiersahm, der viste Interesse for et Maleri, vi havde hængende paa vor Væg! En saadan Flothed hos Folkene kunde ikke godt tolereres. Ser I, da vi kort efter vendte tilbage fra Stillingen forude, var der rigtignok blevet ryddet op i vor pæne (58) Stue. Væggene var tomme, Klaveret var borte, og sandelig om ikke ogsaa et pynteligt lille Bord samt nogle polstrede Stole var gaaet samme Vej. – Vi har senere haft Kaptajnens Oppasser i et ret indgaaende Forhør. Selvfølgelig nægtede han at kende noget til Sagen, men vi »klemte« ham saa længe, at han til sidst gik til Bekendelse. – Alt, hvad vi savnede., var nu anbragt i Sikkerhed i Kaptajn Meiersahms Bolig bagude ved Byen Vladsloo.

Der stjæles - ja, selvfølgelig stjæles der - og det af alle. Hvor alt er forandret. – Den gode By Dixmuiden synker i Grus -! Her, hvor vi nu har slaæet os ned, i - »Petru's« Hus, er der en temmelig stor og ret solid Kælder. Loftet er muret op af Sten, saa det er temmelig solidt og kan taale et lille Knald, før det falder ned. Under Kampene i Oktober har Kælderen været benyttet af Byens Forsvarere til Forbindingsplads for saarede. – Lidt Blodstænk ses endnu i Rummet. Her bor vi nu med hele vor Deling - selv vor Løjtnant er fulgt med os herhen og har lavet sig et pænt lille Herberg i el lille lyst Siderum. I sin Tid har det nok været - Toilet! – Over Døren til Løjtnanten er der anbragt en Tavle, der har fransk Tekst. Jeg kan ikke Fransk, dog ser jeg, at der er sket en lille Forandring med den franske Tekst, for Løjtnanten har med et Stykke Kridt skrevet: »Herren!« Bagefter har han ment, at det absolut burde have en lille Vedføjelse. Nu læser man »Meine Herren!«

Pludselig hører vi en velkendt Lyd - et Fløjt, efterfulgt af et voldsomt Brag. En Granat er eksploderet i de sørgelige Ruiner af det, der engang har været en Spørgvognsremise. Splinter samt Stenbrokker og andet piber og hviner gennem Luften og faar os til at forsvinde hurtigst muligt ned i den sikre Kælder. – Af Erfaring bliver man klog, siger man jo, men dette slaar ikke altid til. Et andet Ordsprog siger: »Man gaar i Fare, hvor man gaar ... «. Hør kun bare! Da vi sidste Gang laa (59) i Hvil i Vladsloo, blev vi meget forbavset ved at se, at Fjenden nu ogsaa kunde beskyde denne By med Artilleri. Indtil nu havde vi følt os trygge her, men nu var dette pludselig forbi. Vi kom derfor straks paa Arbejde og maatte til at lave Dækningsrum, hvor vi, hvis der skulde finde en ny Beskydning Sted, kunde finde Ly.

Det menes, at Beskydningen sker med en 16 cm Skibskanon, som Englænderne har monteret paa en stor Pram, som man kan slæbe op og ned ad Yser-Kanalen.

Vi søger at finde Fartøjets Skjulested, men hidtil er dette ikke lykkedes for vore Observatører og Flyverne. (Brevet her er vel nok lidt for udførligt for - Censuren!). – Heldigvis kan jeg denne Gang undgaa Censuren, for Karl Martens fra vor tredie Deling har som den første fra vort Kompagni haft det Svineheld at komme hjem paa Orlov i fjorten Dage, og han har lovet os at tage Post med til Rendsborg. Karl maa dog vente med at tage af Sted, til det bliver mere mørkt, ja, rettere, til Hannes Winkler naar frem med Køkkenvognen. Saa kan han følge med tilbage. .

Jeg tror, det blevet langt Brev denne Gang, dog faar I bære over med mig, hvis det næste skulde blive noget kortere. Fra Karl, der ligger ved 6/86, fik jeg Kort i Gaar. Det gaar nok ret haardt til dernede foran Noyon. Sven Simonsen er faldet, skrev Karl. Haaber, at Koen igen er rask. Med Hilsen Eders

Karl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig).

Fronten, den 17. 12. 1914.

O, I kære, trofaste Venner!

Jeg skriver disse Ord, førend vi skal til at snøre vor Randsel til Turen ud til Afløsningen af Kammeraterne ude foran Dixmuiden. Vi er nu godt udhvilede og har samlet Kræfter til at kunne taale det slidsomme og meget krævende Arbejde, som man byder os derude i Ildlinien. (60) Vi er ellers nogle fine Fyre nu, eftersom vi forleden Dag kunde trække i nye Klæder. De gamle Klude var nu blevet alt for medtagne, saa jeg ved ikke, hvad vi lignede - Pjalter det hele!

Naa, Grunden til, at vi fik et nyt Antræk, var maaske en helt anden. I Gaar stillede vi nemlig op, og med Musikken foran marcherede vi tilbage, en Mils Vej eller saa, til Byen Zarren. Her afholdtes der en stor Parade for Divisionsstaben. Storhertugen af Mecklenborg-Schwerin var ogsaa til Stede. Han stoltserede rundt paa sine lange Ben og snakkede venligt med os. Traf han paa Landsmænd, kunde han godt blive staaende en lille Stund, før han gik videre.

– Medaljer, Jernkors og sligt blev under denne Parade uddelt rigeligt.

– Saa var Paraden da forbi. De høje Herrer kørte bort i Tog, og vi andre, ja, vi kunde tage den til Fods - ud mod Fronten igen.

Nej, da, hvor bliver man dog glemsom! – Tak for den dejlige Pakke. Flæsket fra jeres Julegris vil ligesom Medisterpølsen nok komme til at smage mig. Næh - det kan nok være, jeg gjorde store øjne, da jeg fik den fine Uldtrøje, som hun, det gamle gode Menneske, nok selv har strikket! Vær venlig paa mine Vegne at takke hende for denne fine Gave. – Jo, du kan tro, gamle Grethe, den skal rigtigt varme min Krop. – Tak, og glædelig Jul. Jeg haaber snart at kunne bringe dig min personlige Tak. – Krigen skal, siges der her, nu snart være forbi. – Jeg haaber da ikke, at det blot bliver ved Rygterne ...

Og nu om lidt maa jeg saa til at have mit Tornyster pakket.

Jeg gad nok se jeres Ansigter, naar I kunde se os drage af Sted. Aldrig i Verden har jeg forestillet mig, at vi kunde komme til at se ud, som vi gør. Med den ret kraftige Haarrigdom ovenpaa og i hele Ansigtet ser vi nærmest ud som gamle - eller dog halvgamle Mænd.

(61) De nye Bukser, vi har faaet, er af Manchesterstof. Det er fra det store Krigsbytte, man har gjort ved Indtagelsen af Fæstningen og Havnebyen Antwerpen. – Sikke dejlige Farver, disse Bukser har. En har faaet udleveret et Par, der er flaskegrønne, en anden har brune Bukser, eller bordeauxfarvede eller blaa, ja endda i flere Afskygninger!

Vi er blevet rene Lastdyr, thi foruden vore Vaaben, Udrustning og hvad der ellers kan være, maa vi ogsaa slæbe rundt med de nødvendige Husholdningsgenstande, saasom Spande, Gryder, Fade, en Kaffemølle, en Pande til at stege Flæsk eller Æg i. Dertil kommer saa yderligere Lygter til Lys eller Petroleum. Som en rigtig Kavalier gaar man her med Stok; den er baade god og solid. Ja, der er et Par Kammerater, der i Stedet for Stok bruger Paraply ...

Og nu, kære Venner, maa jeg til at slutte, for der kommer Walther Pingel allerede med den dampende Kaffe.

I skal nok faa en Hilsen fra mig til Jul. Jeg haaber da at være her i Vladsløo igen. .

Jeg fik i Gaar en Pakke med Smør fra Mejeriet. – Hvem sender mig det? – Maaske er det Mejerikredsen -?

Hils Sofie og Nicoline, - et Par rare Piger!

Og saa ogaa de venligste Hilsner til jer alle og alle de Øvrige Venner.

Karl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig).

Fra Skyttegraven den 21. 12. 1914.

Gode Venner!

Vi ligger nu her i vor Hule og nyder Friheden. Naar først Mørket og Natten melder sig, vil det være forbi, for da begynder først vort Arbejde. Vi udfører sammen med flere andre den nødvendige Forbindelses- og Patruljetjeneste foran Stillingen. – Vi kryber eller sniger (61) rundt derude i Ingenmandsland. Det kan nok siges at være ret spændende, men ikke helt ufarligt, for - Englænderne eller Belgierne gør det samme. – Ja, det sker da, at der van-ker Saar og braadne Pander ... Man kan med Rette sige, at Livet kan være farligt at leve - - - . Nu pakker de derhenne ved Bordet deres fedtede Karl sammen. Tusmørket melder sig hernede, saa jeg maa til at slutte. Det hviner og piber svært oppe fra Skyttegraven. Der skydes kraftigt, dybe Drøn lyder ind imellem, og se, nu begynder sandelig Julesneen at dale ned. –

Snart vil den ligge som et skærmende Tæppe hen over alt og skjule al Vederstyggeligheden ...

Kære Venner, nu vil jeg ønske jer alle en rigtig glædelig Jul.

Eders hengivne

Carl Petersen, Hollingsted (Sydslesvig).

Efterskrift!

Han fik Fred - Julefred!

Fra Bataillonens meddeltes hen i Januar til Karl Petersens Paarørende, at han var faldet Natten til den 22. December 1914.

Drengen er ankommet

Efter Ole Bennedsen. Spandet.

Det var, saa vidt jeg husker, lige før Høstens Tid i Aaret 1916, at følgende hændte mig:

Jeg havde dengang en Del at gøre med dem, der illegalt søgte ud af Landet, til Danmark. For det meste var det unge Mænd, der rømmede, for paa denne Maade at slippe for at komme med i Krigen paa tysk Side. En Del af Mændene havde allerede i kortere eller længere Tid været med derude i Skyttegravens Helvede, og nu havde de altsaa faaet nok af det og søgte bort. Slet saa (63) behageligt var dette Arbejde just ikke for mig, for hvis man skulde have det Uheld at blive taget af Tyskerne, ja, saa var det sket ... Jeg modtog endda Breve fra helt ubekendte Folk, og hvordan det kunde gaa til, fik jeg først senere Forklaring paa. Det var kun sjældent, jeg fandt det forsvarligt at sende Svar paa disse Breve.

Engang fik jeg et Brev, der havde følgende korte Indhold:

– Kære Onkel. – I kan vente os paa Besøg i Morgen. – Sine.

– Sine - Sine - Hm! – Jeg gik den hele Dag og spekulerede paa, hvad det vel kunde være for en Sine. Der var jo saa mange Kvinder der bar dette almindelige Navn. – Naa ja. Tiden vilde jo vise det.

Jeg var dog klar over, at det ikke var mig eller mine, men Danmark, det gjaldt. Det var uheldigt netop paa dette Tidspunkt, for vi havde for mindre end en Uge siden faaet en ny Landstormsbataillon paa Vagt langs Grænseafsnittet ved Spandet. Selv havde jeg to Mand i Kvarter. Mændene var saadan set flinke nok, men ikke helt »modne« endnu. De, det var rejst, havde været vidende og været med til meget. Hvis alt dette kom frem : .. Naa, det gjorde det vel ikke!

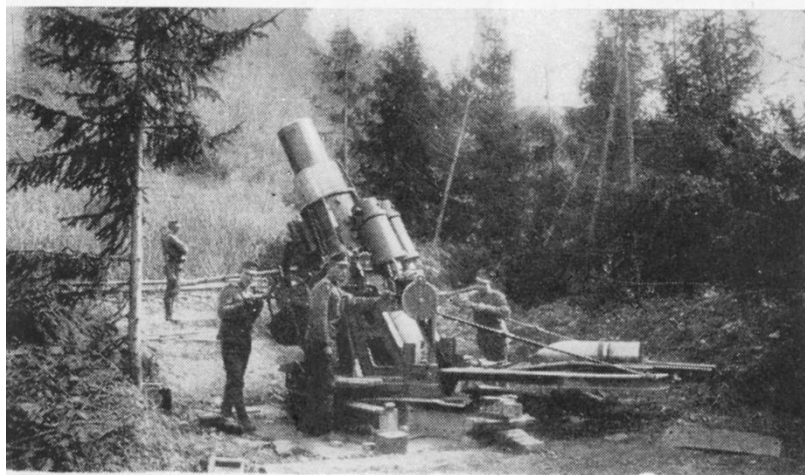
For en Sikkerheds Skyld havde jeg i Halmen paa mit Stueloft indrettet en Hule, hvor man kunde gemme baade Mennesker og andet bort. Dengang havde man jo saa meget, som det var bedst, at den tyske Gendarm ikke fik sin Næse i.

Men nu tilbage til det omtalte Besøg af Sine med flere. Een Ting vidste jeg, og det var, at Mændene, som var indkvarteret hos mig, den næste Dag ved Middagstid, vilde være borte. De havde fortalt min Kone, at de skulde trække paa Vagt ved Grænsen, og at vi ikke kunde vente dem hjem før ud paa Natten. Den følgende Dag om Eftermiddagen opholdt jeg mig i Nærheden af min Ejendom, der laa tæt op ad Vejen, som gik fra Spandet til Arnum. En Gang imellem (64) tog jeg en Tur op paa min Mark for ligesom at se til Faarene. Jeg benyttede Lejligheden til at kaste et ransagende Blik ned ad Vejen østover. Men endnu havde der intet Køretøj eller andet vist sig. Tiden gik. Min Kone og jeg havde netop slugt vor Eftermiddagskaffe, og jeg var igen kommet udenfor. Da fik jeg øje paa et Køretøj, en Gig, der i langsomt Tempo nærmede sig Østfra. Jeg saa, at Hesten efter dens Gangart maatte være overanstrengt som efter en ret lang Tur. Paa Vognen sad et Par yngre Kvinder. Lige ud for min Indkørsel standsede Hesten. - »Hør, er du Husmand Ole Bennetsen i Spandet,« spurgte den ene af de to paa Vognen.

- »Ja, det er jeg, men - hvem er da I?« - Man svarede ikke. Kusken satte Hesten i Gang igen, og lidt efter holdt Vognen nede paa min Gaardsplads.

Jeg maa oplyse, at min Nabo ikke er af de bedste, og dansk er han ikke, men han er meget nysgerrig. Det vilde nok være bedst, at han ikke opdagede noget her. Jeg slog derfor Ladeporten op og betydede Kusken ved et Vink at køre frem. Først da Porten igen var slaaet i, optog vi igen Samtalen - uden andre Tilhørere. Ja, siger den ene af Pigerne, jeg er

*Ikke
saa ueffen
en vagt.*

Østrigsk 30,5 cm mortar.

De spinder (Øst-Galicien).

Russisk ægtepar.

altsaa den i Brevet omtalte Sine. – Nej da ... naa, det er du! Jeg saa nærmere paa hende. En Pokkers lille køn een, det er hun.

Ja, ser du, Ole, du faar nu hjælpe os. – Vi har Brug for Din Hjælp, for Ja, det kommer da an paa, afbryder jeg hende, og naa, men lad os nu først faa Hesten spændt fra, det ser den svært ud til at trænge til. I to kan jo nok selv komme ned fra Vognen. Jeg tog mig af Hesten. Da er det, Sine siger: - Ja, ser du, Maren her, det er min Svigerinde, og min ... min Kæreste har vi ogsaa med. Hun slaar i det samme Vognlæderet fil Side, og se, dernede fra Dybet dukker en smilende ung Mand frem. – Ja, det er Marius - min Kæreste, siger Sine let rødmende.

Marius er kommet hjem paa Orlov fra Fronten og (65) har nu intet andet Ønske end at komme bort - over til Danmark.

– Ak, ja, sagde den unge Mand. – Knag'me, hvor det dog gør godt atter at kunne strække Lemmerne! – Han lo kort og befriende.

Kom saa, lille Lotte, sagde jeg, hvorefter jeg trak af Sted med Hesten. Dyret var udkørt, for den lagde sig straks ned i den tomme Baas. Marius og Pigerne var fulgt med op i Stalden. Maren bøjede sig ned og kærtegnede Dyret med nænsom Haand.

– Se saa, lille Prins, hvil du bare, for det har rigtignok været en lang og anstrengende Tur for dig. Hun gav den endnu et Klap og vendte sig igen mod os.

– En lang Tur, siger du! – Sig mig, hvor kommer I da egentlig fra?

– Ja, vi kommer da helt ovre fra Tandslet, hvis du ellers ved, hvor det er.

– Helt fra Als! – Herregud, lille Marius, saa har du rigtignok haft et trangt Fængsel at bo i, mente jeg. – Aah hvad, det gik jo da, mente denne og lo ret fornøjet.

– Og hvor har vi narret Tyskerne, for - mente Marius - naar vi med klynkende Mine sagde, at vi havde travlt, for vor Mor i Spandet havde sendt Ilbud efter os, hun laa og stredes derhjemme med Døden, saa troede de os.

– Skynd jer bare, sagde de og lod os uantastede passere.

Jeg morede mig og slog en høj Latter op, men jeg greb mig hurtigt i det.

– Hør, sagde jeg, her staar vi og snakker og glemmer vist alt. Se nu, Marius, nu kan du følge med mig hen til mit hemmelige Skjulested; der er du foreløbig i Sikkerhed, og saa kan vi altid se, hvad det kan blive til. Da det var gjort, gik jeg med de to Piger ind til Stine, min Kone. Hun havde snart Maden parat. Det kan nok være, de to kunde lide den. Medens de sad og tog for (66) sig af Retterne, fortalte de os hele deres Historie, om Hjemmet og alt det andet derovre paa Als. Senere var vi oppe hos Marius paa Loftet. Han fik en god Portion Mad. Jeg fjernede mig stille og overlod de unge Mennesker for en Stund til sig selv. »Prins« stod og skrabede i Stenbroen. Den modtog mig med en ret kraftig Vrinsken. – Ja, ja, nu skal du faa Vand og noget at bide i! Jeg fandt et Tøjr frem og satte den ud paa Ageren, hvor den straks gav sig til at ruske i det ikke altfor kraftige Græs.

Ja, bette Svend, du er nok bedre vant. Jeg strøg den kærligt ned over den slanke Ryg. Jeg fjernede mig og tog derefter Turen op paa Marken, for Faarene skulde jo flyttes, og Køerne skulde jo hjem til Natten. Det blev Aften. Stine redte op for de to Piger i vor pænesteste Stue. Snart er der Ro overalt i det lille Husmandshjem. Min første Gang den næste Morgen var op til Marius paa Loftet. »Marius, Marius!« - kaldte jeg sagte, men fik intet Svar. Jeg krøb ind i Hulen; den var - tom. Marius maa nok have taget Sagen i sin egen Haand. Maaske var det ogsaa bedst saaledes. Saa var det bare, om han nu var sluppet godt fra det. Heldigvis havde den unge Mand jo Erfaring i Patruljegang derude fra Fronten.

Efter at Stine havde besørget Morgenmalkningen, trak jeg Køerne op paa Marken, hvor jeg satte dem i Tøjr. Saa gik jeg igen hjem.

– Men hvad var det, der flagrede derhenne? – Et Stykke Papir, anbragt paa Pigtraaden. – Forsigtigt tog jeg det ned og læste følgende:

»Kære alle! – Har nu taget Sagen i min egen Haand. – Tak og Farvel! – M.« – Det lettede, og jeg skyndte mig beroliget hjem, hvor Sedlen saa igen blev grundigt læst. – Aa, ja, bare det nu er gaaet godt, sagde Sine med et Suk. –

Efter Middag, da de havde spist, forlod de to unge Piger os for at tage Turen hjemover igen. Dette skete ikke uden et Ceremoniel. (67)

– »Farvel, Onkel Ole. – Farvel, Tante, ha' det godt og Tak for alt,« raabte de, medens de vinkede og i god Fart rullede bort.

Alt dette var saare godt, for derved saa jeg vor Nabo. Han lod til at være meget interesseret i de to unge Pigers Bortkørsel!

Der gik kun et Par Dage, saa laa der paa Bordet et Brevkort fra Danmark. Kortet bar følgende korte Paaskrift:

– Kære Kusine og Mand!

Marinus er nedkommet. – Vi har det alle godt. – Andrea. –

Dette var efter Aftale. Nu vidste jeg, at Marius var kommet godt over.

Efter Krigen kom Marius og hans Kæreste ret uventet paa Besøg hos os. De var nu lykkelige og skulde snart fejre deres Bryllup. Under Samværet kom vi ogsaa ind paa Forholdene, da vi første Gang mødtes.

– Ja, ser du, Ole, sagde Marius, da jeg laa deroppe i Halmen, kunde jeg paa Grund af Spændingen ikke falde i Søvn. Da var det, at jeg pludselig hørte nogen trampe rundt udenfor. Jeg kiggede ud gennem et Hul i Taget, og trods Tusmørket saa jeg, at det var tyske Soldater. De lod til at være ret interesserede i det mystiske Køretøj, som de altsaa var vidende om, og som i Eftermiddagens Løb var ankommet her til Gaarden. Alt dette erfarede jeg gennem deres hviskende Samtale.

Mændene fortsatte endnu lidt med at snuse rundt om Huset. Kort efter saa jeg dog, at de forsvandt op paa Marken, hvor de stod og kært tegnede Hesten. Pludseligt var Mændene borte; jeg hørte dem trampe ude paa Landevejen.

– Hvad mon Klokken er? Jeg anede det ikke. Mit Ur var nemlig gaaet i Staa. Efter at have ligget lidt, besluttede jeg mig til alene at forsøge at naa over Grænsen, og det endnu samme Nat.

Jeg fandt trods Mørket ned fra Loftet og stod lidt (68) efter udenfor. Et Øjeblik sendte jeg dem derinde en venlig Tanke, og saa listede jeg over paa Marken og fulgte Amtsbanens Spor mod Vest. Kort efter saa jeg ganske tæt ved en Vindmølle rage op. Jeg fulgte en temmelig stor Udgravning, hvorefter Banelegemet faldt ret stærkt. En let Taage laa hen over Jorden og gjorde Orienteringen vanskelig. Pludselig saa jeg flere Hustage dukke frem af Taagen. Forsigtigt listede jeg videre og hørte da pludselig een – ja, flere snakke dernede. Mændene snakkede løs paa Tysk, altsaa nogle Soldater. Jeg fandt, at det var nok saa raadeligt at være lidt mere forsigtig, hvorfor jeg skyndsomst forlod Sporet og slog et Slag over til venstre. Jeg passerede en Landevej og naaede snart ned i en Sænkning, enten var det Mose – eller maaske Eng – eller Kær. Der var rigeligt med vandfyldte Grøfter, kranset med Pil. Taagen var tæt. Det var slet ikke let at orientere sig her. Heldigvis dagedes det lidt efter lidt. Ja, Dagen kom egentlig alt for hurtigt. Jeg var klar over, at jeg ikke kunde slippe over denne Nat; derfor søgte jeg over i en Rugmark. Det var et godt Skjulested. Her laa jeg, da noget

kom buldrende forbi. Det standsede. Konduktøren raabte: - »Spandet!« – Ja, saa vidste jeg da, hvor jeg befandt mig. Ja, Ole, sluttede Marius, du kan tro, Dagen blev noget lang for mig. Men den følgende Nat fortsatte jeg og slap godt over.

Ole Bennedsen, Spandet.

Kammerat, fortæl!

Jørgen Thomsen, Kummerlev, fortæller:

Jeg blev indkaldt i februar 1915. Sammen med to andre fra Brede sogn, Claus Clausen fra Sdr. Vollum og Jakob Nissen fra Borg, skulle vi stille på Junkerhulvej-kasernen i Flensborg den 22. februar. Vi rejste til Flensborg aftenen før for at være i rette tid på (69) kasernen om morgenen. Mens vi rejste i toget, gik snakken, at krigen vist snart var forbi, og vi maaske blev fri. Jeg var den første af os tre, som kom for undersøgelseslægen. »Infanterists, sagde denne. De andre kom frem. Alle blev taget. Der stillede 400 mand den dag. Der blev så spurgt, hvem der ville blive til uddannelse i Flensborg. Alle meldte sig. »Umuligt«, blev der svaret. Halvdelen skulle til Sønderborg. »Abzählen«. Vi tre holdt sammen og kom med på Sønderborgholdet. Vi lod snakken gå. »Schnauze halten«, lød der så »Sie sind jetzt Soldat, kein Zivilist«.

Komedien var begyndt. Kl. 4 gik toget til Sønderborg, hvor vi blev indkvarteret privat, jeg hos en enkefru Snuer i Perlegade. Saa gik det løs med iklædning (i blå fredsuniformer) og fordeling i korporalskaber og ekserereen. Civiltøjet blev sendt hjem. Vi havde en ældre kaptajn, en god karl, men lidt stiv i lemmerne, saa han havde vanskeligt ved at komme op på sin hest. Han fik så en medhjælper, en yngre »Feldwebelløjtnant.« Han hundsede med os. Der var mange nordslesvigere blandt mandskabet. Når han hørte, at vi talte dansk indbyrdes, var spillet gående.

Vore Øvelser foregik tit ude i Dybbølskanserne. En dag skulle vort 1. kompagni storme skanserne, som blev holdt af 2. kompagni, der agerede franskmænd. Vi angreb opad bakken i løb og skulle imens råbe »hurra«. Jeg undlod at råbe. Underoffieeren ved min side råbte da: »Hvorfor råber De ikke hurra?« - »Det er der jo nok til«, svarede jeg. - »Hvad for noget?« Det blev meldt til kompagniføreren, og jeg fik en omgang foran kompagniet og måtte derefter løbe alene op ad bakken, råbende så højt hurra, at det kunne høres inde i Sønderborg.

Vore marchture gik i regelen ud over den skønne Als ø. En dag var vi på en lang tur til Asserballeskov. Mine fødder var gået i stykker. Jeg kunde ikke følge med mere og gik hen til kaptajnen og forklarede ham (70) sagen. »Hvad gør vi nu? – Cykle?« – »Ja!« - »Gå så hen og få en af sanitetssoldaternes cykler til hjemturen!«

Tiden gik. Uddannelsen var til ende. Vi skulle til fronten, Men forinden måtte vi få tre dages orlov hjem. Dog pludseligt blev orloven spærret, fordi to fra Haderslev-kanten var

udeblevet fra orloven og gået over grænsen. Hvad nu? Feltwebelen tog det så på sin egen kappe, afkrævede vort æresord på, at vi ville vende tilbage og lod os tre dampe af sted hjem til Brede. Claus og jeg havde som ung været sammen på V. Vedsted efterskole. Far havde haft en morbroder med på Dybbøl i 64 som dansk soldat. Nu var det sønnen, der som tysk soldat »stormede« Dybbøl-skanserne.

Vi mødte igen i Sønderborg, og den 12. juli gik det med en transport til Altona. Her blev vi indkvarteret i et danselokale, som nu blev fuldt belagt. De første dage var vi fri, så enhver kunne gøre, hvad han ville, blot han var hjemme klokken ti. Efter nogle dages forløb blev vi indklædt i feltgrå uniformer, tildelt »Landwehr Infanteri Regiment 31«, og den 20. juli sendtes vi af sted ud i det uvisse, 1200 mand i alt.

Da vi kom til Schneidemühl, vidste vi, at rejser gik til østfronten. Ved Kowno blev vi udladet og sov her for første nat under åben himmel. Vi frøs jammerligt. Vi tre holdt sammen. Om morgenen trampede vi varme i kroppen, hentede kaffe ved et feltkøkken i et sammenskudt hus og fik ærter og flæsk til middag. Klokken fire begyndte så marchen til fronten, som vi nåede ved midnatstid i bælgmørke. For første gang gik vi gåsegang i løbegravene. Der lugtede af lig. Små trækors sås langs vejene. De første kugler peb. Vi var i farezonen, kom så ud i forreste skyttegrav og fordeltes til korporalskaberne, hvor der var huller at udfylde. Det var mest helt gamle folk, som havde tjent aktivt; de var over 40 år. Kompagniføreren bød os velkommen til østfronten. (71) Vi kunne være glade for, at vi ikke var kommet til vestfronten. Lykken havde stået os bi. Og skulle der nu passere os noget, håbede han bestemt, at hver mand gjorde sin pligt.

I mit korporalskab var der to ældre mænd fra Sdr. Løgum, som kunne dansk. De forklarede os, at det ikke var lutter glade dage her i Rusland. De havde allerede prøvet lidt af hvert.

De første otte dage gik temmelig roligt. Men så en tidlig morgen hed det pludseligt: »Fertigmachen! Bereitschaft!« Det var den 3. august. Klokken fem satte et forfærdeligt bombardement på russernes stillinger ind. Vældige jordsejler steg mod himlen. Der kunne vist ikke blive noget levende tilbage efter den omgang. Klokken syv tav kanonerne. Vi blev kommanderet ud til angreb, skulle tage forreste linie. Men, det var lettere sagt end gjort. Vi kravlede et stykke frem og kom ind i en rugmark. Så begyndte maskingeværerne at hamre, og shrapnels sprang over vore hoveder. Snart hørtes jamren og skrigen. Jeg var skidt tilpas, maa jeg sige. Jeg bad til Gud for mit liv. Skyderiet stilnede lidt af. Så hed det atter: »Vorwärts! – Kriechen«! Og atter peb det gloende jern omkring os. Der var mange sårede og døde. Vi forsøgte at grave os ned i rugmarken. Jeg var en af de to i gruppen, som ikke havde spade, men en pighakke. Jeg måtte derfor låne naboens, Junker fra Hygum, efter at han havde fået noget jord op foran hovedet. Så pludseligt blev jeg ramt af en skrapnel i brystet. »Av,« skreg jeg og var ved at besvime. »Blev du ramt«, råbte Junker. Ja, blodet piblede frem for og bag. Shrapnelkuglen var gået gennem mit bryst, gennem lungespidsen. Junker råbte på saniteter. De kom, men var mest stemt for at grave mig lidt ned og lade mig ligge foreløbig. »Så forbløder han jo«. De gav sig så til at rive tøj et af mig og forbinde såret. Jeg bad til Gud: »Frels mig ud af dette«. Siden slæbte de mig på en teldug tilbage til udgangsgraven. Af og til var jeg (72) fra bevidstheden. Jeg glemmer det aldrig. Det var en frygtelig oplevelse.

En officer kom hen til mig i skyttegraven og så på mig, da jeg et øjeblik var vågnet op. Han roste mig for min tapperhed. »Jeg havde fortjent jernkorset osv.«, sagde han. Vi var fire sårede og blev båret til en trainvogn i et krat, hvor vi blev lagt i halm. Jeg sovede. Der

var sort af fluer på os. Jeg »bjæffede« som en hund og hev efter vejret. En læge sad pludselig ved siden af mig med en sprøjte. Vi blev så mod aften kørt i en sanitetsvogn til et feltlazaret i Kowno. En af kammeraterne, der havde mavesår, døde undervejs. – Jeg var forfærdelig tørstig og kunne kun hviske, men jeg måtte ikke få noget at drikke. Næste morgen kom jeg på operationsbordet. Det så forfærdeligt ud her, værre end på et slagtehus. Der lå vist tre blodige skikkelser på bordet. Jeg fik en cognac mod besvimelsen. Der var nok ikke noget at operere hos mig, for kuglen var gået helt igennem. Jeg blev så forbundet påny og bragt ind i salen, hvor jeg fik en feltseng ved indgangsdøren. Her måtte jeg hele tiden se på de lemlæstede, som blev båret ind, og de døde, som blev båret ud i deres lagen. Man havde vist også opgivet mig. Jeg fik en indsprøjtning hver aften. »Hvordan går det, kammerat?« En præst var kommet hen til min seng. Jeg kunne kun hviske. Han knælede ned ved min seng. »Hvor er De fra?« - »Fra Nordslesvig,« hviskede jeg. Han var fra Neumünster. Han bad med mig og tog mig til alters, fik min adresse og skrev hjem.

Efter en 3-4 dages forløb kunne jeg dog begynde at trække vejret normalt igen. Og så gik det fremad for hver dag. Jeg takkede Gud, at jeg havde mine lemmer i behold. Efter tre uger kom jeg med et lazarettog til Tyskland. Der var 1000 sårede i toget. Toget fungerede som et lazaret, og man skiftede forbindelse osv. Det hed sig, at vi skulle til Berlin. Men det blev - heldigvis - Augsburg i Bayern. Vi kørte i mange dage. I Augsburg blev vi lagt ind i et baraklazaret, 100 i hver barak. Der (73) var fine, hvide senge over det hele, propert, og forplejning og betjening var fortræffelig. På solskinsdage blev vi båret ud på græsplænen. Efterhånden kom jeg lidt op. Pludselig en dag stod min moder og onkel i baraklejren. Jeg ville ikke tro mine egne øjne, da jeg ikke vidste noget om deres rejse ned til mig. Midt i november blev jeg udskrevet og kom tilbage til garnisonen i Altona, hvor jeg mødte en del af de gamle kammerater. Jeg tildeltes »Rekonvalescente-kompagniet i »Lunapark«, hvor jeg i et halvt år var fri for tjeneste. Jeg hjalp med at skrælle kartofler og lign. Så kom jeg i garnisonskompagniet og gjorde vagttjeneste ved fabrikker og lignende steder. Jeg var ofte hjemme på orlov, også på høstorlov i flere uger. Det gik således til foråret 1918. Da blev der stor undersøgelse, og alle blev erklæret for frontduelige, også jeg. Fra Lookstedter Lager sendtes vi i maj måned (1000 mand) afsted til vestfronten. I Aachen krydsede vi et fuldt belæst kultog til Hamborg. og adskillige tog allerede nu »returbillet« på egen hånd med kultoget. Transportføreren var fortvivlet, men kunne intet stille op. Andre drak sig komplet fulde. Det hele var en stor forvirring.

Vi kom – ikke så lidt reduceret i tal – til Champagne, og blev læstet ud i Bavarna-Lager, blev tildelt et saksisk regiment 264, og kom i stilling. Franskmandene lå oppe på bakkekammen, vi nede i dalen. Det var ikke hyggeligt. Hele dagen var vi under artilleriild. Rotter var der mange af. De åd vores mad. Vi blev så flyttede i retning af Soissons. Men her faldt jeg om på marchturen. Jeg kunne ikke få luft og besvime. Da jeg kom til mig selv igen, havde jeg fået noget stukket op i næseborene. Kompagniføreren talte om, at det var en »skandale«, at jeg var sendt til fronten igen med mit lungeskud. Jeg kom så op at køre på en vogn. Vejen lå under spærreild. Pludselig ramlede en granat, en fuldræffer ned midt i 2. kompagnis marchkolonne. Der var mange sårede og døde. Vi kom lykkeligt igen. (74) Kun en hest blev ramt. Jeg blev nu påny indlagt på et lazaret, der var indrettet i et gammelt slot. Her fik vi alle spansk syge og lå flere dage med høj feber.

Da vi en dag skrællede kartofler, kom overlægen og spurgte, om der var en landmand blandt skrællerne. Jeg var den eneste. »Kom med«, sagde han. Han havde et par svin gående bag i gården. De skulle fedes til jul og sendes til familien i Berlin. Dem skulle jeg tilse.

De fik affald fra køkkenet. Det var herredage for mig, og sommeren led. Jeg blev dog flere gange krævet tilbage til kompagniet, og overlægen så sig ikke i stand til at holde mig længere. Hvad var der at gøre? Sendte han mig til Tyskland, blev jeg bare omgående sendt til fronten igen. Jeg kunne derfor lige så godt sendes lige til fronten herfra. Men han gav mig en lukket konvolut med, som jeg skulle give kompagniføreren. Undervejs blev jeg nysgerrig. Hvad mon der stod på papiret i konvolutten? Jeg åbnede forsigtigt med lommekniven konvolutten. Det gik godt. Jeg læste: »Unverwendbar für Schützengrabendienst«. Jeg lukkede til igen og var godt tilfreds. I Rethel fik jeg nu udrustning og kom til kompagniet i Laon. Kompagniføreren bød mig velkommen tilbage som udhvilet og frisk. Da han havde læst brevet, jeg gav ham, sagde han: »Meld Dem ved køkkenet.« Og med det fulgte jeg så, til det var slut. Det gik nu hele tiden tilbage gennem Luxemburg til Koblenz ved Rhinen. Herfra kom jeg med tog (uden vinduer) til Hamborg, og naturligvis ikke til min garnisonsby i Sachsen-Altenburg. Den 18. december var jeg hjemme i Bredebro, lykkelig og taknemmelig over at være sluppet ud af krigens helvede.

Ved Appel L. Stenger, »Granly«,
Skallebæk pr. Ribe.

Ja, det var jo meget, man dengang oplevede under den første Verdenskrig, baade muntert og alvorligt, vel nok mest det sidste, men lad os bare gaa let hen over (75) dette og holde os til det mere muntre, thi det ynder vi gamle Karle vist nok bedst.

Reserveregiment 86, som jeg var tildelt, var efter den første Tids voldsomme Fremstormen trængt ind under Defensivens Lov. Den uundgaelige Tilbagetrækning var endt. Regimentet laa nu i Nærheden af Byen Noyon. Foran den lille Landsby Lassigny holdt Dele af Regimentet en hastigt opkastet Skyttegravsstilling besat. Ottende Kompagni, hvortil jeg hørte, laa i Stilling. Der var kun sparsom Dækning mod Geværild, men absolut haabløst, naar det drejede sig om en regulær Beskydning fra Artilleriets Side. Vi dukkede os, saa godt vi kunde og skjulte os Dagen lang ...

Først naar Tusmørket kom, begyndte der at komme Liv i Kludene. Trods vedvarende Beskydning fra Franskmændenes Side vovede vi os frem fra vore Huller. Hurtigt gik vi tilbage for at hente Mad og andet ved Kompagniets Gullasch-Kanon. Undervejs tilbage til Stillingen rekvirerede vi, hvad vi kunde tænke os kunde finde Anvendelse ude i vore Grave. Hele Natten igennem herskede der stor Trafik bagud. De franske Beboere var over Hals og Hoved flygtet. Man kunde godt forstaa, at vi hamstrede alt, hvad vi havde Brug for. I et Skab fandt jeg saaledes et Par Flasker. Indholdet var et grønligt Fluidum. – Naa, ned i Brødposen med Flaskerne, de kom med ud i Skyttegraven. Saa kunde jeg altid undersøge, om det var noget drikkeligt.

I Natens Løb havde mine Kammerater i Gruppen faaet lavet sig en ret flot og hyggelig Hule, hvori vi alle fire kunde finde Plads. Et Par Rafter, over hvilke der igen var anbragt en Madras, udgjorde Taget. Dagen var igen brudt frem, og nu laa vi og hvilede oven paa Natens Anstrengelser. Jeg kom da i Tanker om de gemte Flasker. Lidt efter havde jeg fundet en af dem frem. Proppen blev fjernet. Indholdet lugtede godt nok; :- maaske lidt stramt. Jeg

satte Flasken for Munden, tog et lille Slurk og rakte den til min Sidekammerat. Efter (75) at han havde smagt, lod han den gaa videre. Egentlig fandt jeg Smagen ret god, men - den brændte fælt i Halsen.

Flasken gik rundt endnu en Omgang, og saa var den tom. Jeg havde nær sagt heldigvis, for hvor blev vi fulde og søvnige,

Bagefter opdagede jeg, at det, vi havde tyttet i os, var Absint. Naar en Franskmand nyder sin Absint, sker det kun i ret stærkt fortyndet Tilstand; men dette vidste vi jo ikke.

Et andet Minde gaar tilbage til vort Ophold i Champagne. Kompagniets Skrædder blev naaet af Skæbnen - han faldt. Man søgte en Mand til denne Stilling. Jeg meldte mig og blev antaget som Kompagniskrædder.

– Om jeg var Skrædder af Profession?

– Nej, vist var jeg ej. Men ser du, bare man er tilstrækkeligt fræk, saa kan selv en menig Mand blive til alt ved Militæret. Jeg havde da før set en Naal, naar f. Eks. min Mor havde Brug for en saadan en. Før Krigen havde jeg lært en Tækkemands Gerning. Saadan set var jeg altsaa en Slags Ekspert i at bruge Naal.

Vi var naaet frem til sidst paa Vinteren 1915. Reserveregimentet laa stadig i Stilling ved Lassigny, der nu nærmest lignede en Ruinhob, for Franskmændene sparede sandelig ikke paa Krudtet; de holdt Egnen under stadig Beskydning.

Vi Haandværkere gjorde ikke mere Tjeneste sammen med Kammeraterne i Skyttegraven. Vi var, hvad man kalder »afkommanderet«, og det siger jo ikke saa lidt.

Ved Kompagniet var der siden Efteraarets Kampe sket en Del Forandringer. En hel Del af Kammeraterne laa under Jorden, andre var blevet saaret og befandt sig nu paa et eller andet Lazaret bag Fronten. For Tiden havde Kompagniet kun en Feldwebelløjtnant som Øverste Chef. Bedst som vi nu en Dag sad ved vort Arbejde, gik Døren op, og ind traadte vor Feldwebelløjtnant. Vi sprang jo op fra vore Pladser og gjorde den forskrifts (77) mæssige Reverens og alt det der, som det hør og bør.

Kompagniføreren hilste igen, hvorefter han gik lidt rundt og saa paa den enkeltes Arbejde, Skomagerens Pløkker eller Lappen paa en gammel og forslidt Uniformsfrakke, som jeg i Øjeblikket hængte over. Han snakkede nok saa venligt med os, men pludselig henvendte han sig til mig og sagde:

– Hør, Stenger, min Ven, De kommer til at gaa et Ærinde for mig. Se, jeg mangler netop en Mand til at bringe en Besked ud til Kompagniet, og det kommer du nu til at gøre. – Om en Time kan du melde dig paa Kompagniets Skrivestue, forstaaet?

– Javel, svarede jeg, men jeg tænkte noget helt andet. – Jeg gjorde mig færdig og indfandt mig paa Skrivestuen.

Snart efter stampede jeg af Sted ud ad Vejen mod Lassigny. Man havde fortalt mig, at jeg ikke skulde opsøge Kompagniet og den Løjtnant, der havde Kommandoen i Skyttegraven, men at jeg skulde opsøge et nærmere betegnet Sted bag Stillingen, hvor man var beskæftiget med at grave og udbygge en ny Reservestilling. Jeg fandt frem til Stedet og fandt mange af mine gode gamle Kammerater. – Hallo, Peter og Hans og Johann! Jeg var kommet paa en heldig Dag, for mine Kammerater var under deres Gravearbejde stødt paa nogle Kasser, som de under stort Besvær halede frem fra Jordens Gem. Kasserne blev brudt op, og se – det var fyldte Flasker - Champagne! Franskmændene havde nok gemt dem bort, men nu gik den liflige Drik i de forkerte Halse.

Vi sad alle med en fyldt Flaske, og Indholdet vederfaredes sin Ret.

Jo, Champagne er en - herlig Drik ...

Man fik fat i en Sæk, og der vandrede en fjorten-femten Flasker ned i den. Jeg lovede mine Kammerater at tage dem med tilbage - til senere Brug! -

Naa, det er da sandt! Der var jo en Besked til (78) Løjtnanten, Jeg havde nær glemt den. Med en vis Forsigtighed anbragte jeg Sækken paa Ryggen, saa stavrede jeg videre, hen over den plørede Mark. Undervejs mærkede jeg, hvorledes Champagnen begyndte at virke. Til at begynde med ganske lidt, men efterhaanden mere og mere, og jeg skulde for at komme videre passere en vandfyldt Grøft. Jo, der laa et Bræt tværs over den, men det var kun ret smalt. Det kneb svært med at ramme det, men - over kom jeg da, men heller ikke mere. Rusen tog mig. Stille gled jeg om i Pløret og sov ind. Jeg aner ikke, hvor længe jeg blev liggende, men da jeg endelig kom til mig selv, var Sækken forsvundet, men rundt omkring mig sad Kammeraterne og sang og skraalede af fuld Hals. Beskeden fik jeg aldrig givet.

Chr. Reggelsen, Errested, fortæller:

Vi havde allerede een gang været med i kampene på Somme-fronten og skulle nu derud for anden gang. Da vi forlod den landsby, vi havde ligget i ro i, sagde en fransk kone til os: »1, der har været indkvarteret i den lade derovre, vil ikke komme tilbage igen!« - »Åh«, sagde jeg, »det går nok!« - Men lad os nu se, hvordan det gik.

Det var jo i sommeren 1916, de voldsomme kampe ved Somme-floden fandt sted. Da vi anden gang kom derud, blev vi straks sat i gang med at grave en ny stilling bag første linie. Det var et farligt arbejde, for vi var ustandseligt udsat for flyverangreb. Af denne grund var en af mine kammerater udpeget til at holde øje med flyverne, og når de nærmede sig, gav han et fløjtesignal. Vi måtte da lade alt arbejde ligge, ja, vi måtte end ikke røre os, før han ved et nyt signal gav til kende, at faren var forbi.

En eftermiddag kom feldwebelen, mens vi arbejdede, og udsøgte nogle mænd. Der skulle oprettes en (79) forbindelseskæde, en såkaldt stafet, fra første linie og til kommandoposterne længere tilbage. Af vor gruppe udtog han tre mand. Jeg var den ene af dem; men jeg nedlagde protest, for jeg ventede at komme hjem på høstiorlov inden længe. »Det nytter ikke noget, Reggelsen,« sagde han, »vi har ikke andre, der kan bruges, og orloven er heller ikke så nær forestående; men jeg lover Dem, at De skal blive afløst, så snart Deres orlov er i orden.« Vi arbejdede videre på den nye stilling. En formiddag kom en deling dragoner ud til os. De skulle hjælpe os. Man kunne godt mærke på dem, at de var lidt ængstelige ved at skulle så langt frem. Det var de ikke vant til. Jeg opholdt mig oppe på dækningen og var i gang med at slå græs, som skulle bruges til at dække jorden med, som vi havde smidt ud af den nye stilling. Under vort arbejde gik pludselig en granat hen over mig og ned i den del af skyttegraven, i hvilken dragonerne opholdt sig. En del af dem blev dræbt, de øvrige styrtede hovedkulds tilbage.

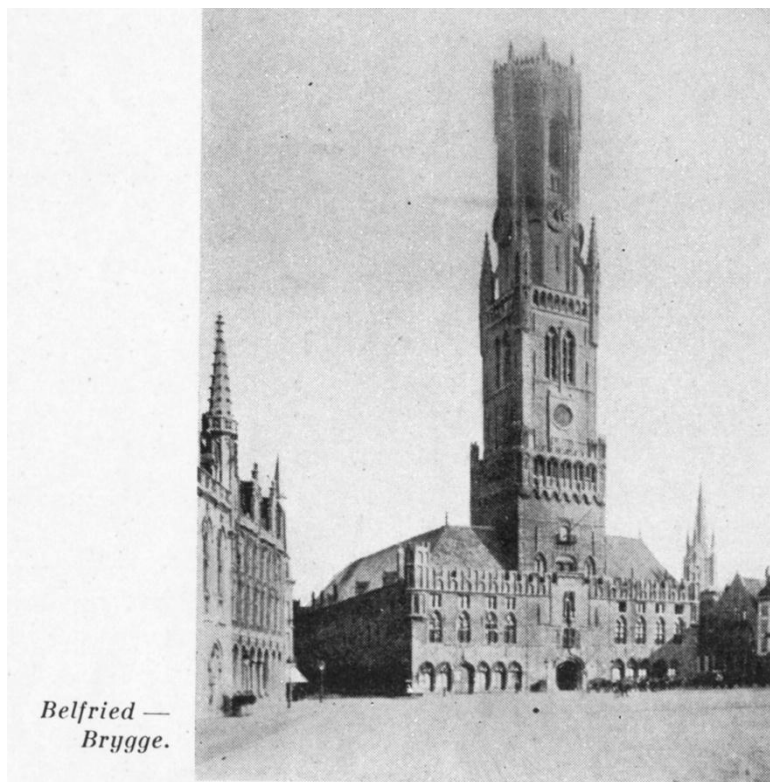
Omsider besatte vi den stafetpost, som vi var udtaget til. Vi var to mand på hver post •og skulle løbe to hundrede meter for at nå den næste post. Egentlig skulle vi altid følges ad, når der var meldinger, der skulle føres videre, men det tog vi nu ikke så alvorligt, for der var ingen kontrol med os. En af de vagtposter, som var kendt med forholdene på stedet, gjorde os opmærksom paa et bestemt sted, hvor det var nødvendigt at løbe stærkt, fordi

dette bestemte punkt både nat og dag lå under stærk beskyldning. Der var noget om det, for da jeg en dag skulle bringe en melding videre, slog der just på det omtalte sted en granat ned foran mig. En splint ramte mig på venstre håndled, og splinten havde så stor fart på, at min arm blev trykket bagud, men jeg kom dog godt fra det. – Da jeg ved en anden lejlighed skulle bringe en melding den modsatte vej, kom jeg gennem en dalslugt til en hulvej. Just da var en artilleriafdeling ved at køre en stor 15 cm kanon frem af (80) hulvejen. Kanonen var forspændt med otte heste. Man prøvede at sætte fart på, for stedet var jo farligt, men under skyndingen var farten blevet så stor, at man under et brat sving til højre væltede med kanonen. Den fløj i grøften med hjulene i vejret. Der var ikke andet at gøre end hurtigst muligt at spænde hestene fra og forsvinde, og det gjorde man. Nogle befalingsmænd fra artilleriet havde stået i dækning, men nu skulle de dog frem og se på havaristen, men da der i det samme suste en granat ned, foretrak de at forsvinde og lade kanon være kanon.

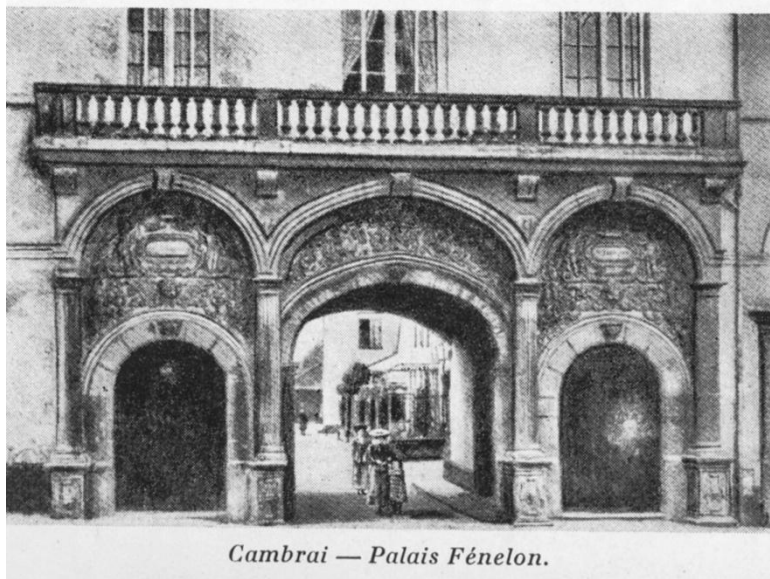
Der var en ulempe forbundet med vor meldepost, og det var, at vi var afskåret fra at få varm mad. Fra vor egen afdeling fik vi ingen mad frem, og da jeg forhørte mig om den sag, svarede man, at vi skulle skaffe os mad fra en anden bataillon, der lå nærmere ved. – Da det blev aften, forlod min kammerat og jeg vor post (det var farligt og kunne bl. a. have kostet mig min orlov, dersom det blev opdaget) og opsøgte køkkenet ved nævnte bataillon. Køkkenet stod for resten ude i det fri og var overdækket med noget trådvæv, der hvilede på fire støtter. Oven på trådvævet var der lagt græs og blade. Det var således ikke let for flyverne at opdage køkkenet. Da vi kom hen til køkkenet, var man just ved at uddele mad. Vi tog opstilling i rækken, men så opdagede man naturligvis, at vi ikke hørte til bataillon, men var fremmede. »Hvad vil I her!« sagde de. – »Ja, vi hører jo hjemme i 3. bataillon, men vi passer en stafetpost, og vi har fået besked om, at vi skal hente vor mad hos jer,« svarede vi. »Nå, ja, lad gå da,« sagde de, »for vi har rigeligt i vor gryde!« Og så fik vi vort kogekar fyldt med god mad; men så opdagede vi, at feltkøkkenets kaffekedel var fyldt med dejlig punch, og det kunne jo være rart også at få lidt af denne liflige drik med. Da jeg var bange for at få afslag, når jeg spurgte, tog jeg uden videre låget fra mit kogekar, dyppede det ned i punchen (81) og fik det op igen, fyldt til randen. Det gik godt, og min kammerat fulgte mit eksempel. Der stod dog et par soldater i nærheden, og da de så vort forehavende, sagde de: »Hvor er der dog mange svin til!« – Vi skyndte os at komme af sted.

På vej tilbage til vor hule skulle vi passere et snævert vejstykke. Da vi var kommet igennem det, slog to granater ned i dette pas. Var vi bare kommet et minut senere, var vi blevet ramt. Man kunne somme tider være heldig.

Da jeg den næste morgen var ved at varme noget af den mad, vi havde modtaget, for at bringe den til vore nærmeste kammerater, som også i den tid var uden varm mad, kom afløsningen til os, og jeg skulle tage på høstorlov. Afløsningen sagde til mig, at jeg skulle skynde mig for at nå toget. Jeg skulle igennem en løbegrav, men den var frygtelig nedtrampet og beskidt. Vi havde nemlig haft et heftigt regnvejr, og løbegraven var lige passeret af et kompagni, der skulle frem. Det ville tage alt for lang tid for mig at komme igennem dette Søle. Jeg sagde derfor til mig selv: »Nu springer du op på selve jorden og løber så stærkt, du kan, uden hensyn til, om der bliver skudt efter dig«. Og jeg sprang op og kom også godt tilbage til kompagniets standplads. Jeg opsøgte kompagniføreren for at melde mig af. Han skyndte på mig og sagde: »Smid din ammunition her og se så at komme af sted, så du kan nå toget, og når du på vejen møder nogle af dine kammerater, så giv dem din gasmaske, og så god rejse!« – Han var en flink mand og talte i en helt anden tone til os, end den slags herrer ellers plejede at anvende.

*Belfried —
Brygge.*

Cambrai — Palais Fénelon.

*Pige fra
Samoaøerne
i bananblade-
dragt.*

Villa i Buitenzorg — Java.

Få dage efter min bortrejse begyndte det store Sommeslag. Næsten hele vort kompagni gik til i det, også kompagniføreren og de øvrige befalingsmænd. - -

Den franske kones spådom gik således omtrent i opfyldelse, men jeg hørte altså til de få, der slap levende bort fra dette helvede.

Før og efter -

(82) Det, jeg vil fortælle om, har paa en Maade ingen eller dog kun liden Tilknytning til den første Verdenskrig. Det skulde være en lille Beskrivelse af de Forhold, der herskede i vor Landsdel heroppe ved Kongeaaen lige efter den tyske Revolution.

Under Krigen sad min Kone alene tilbage med Ejendommen og Børnene. - Ja, af dem havde vi dengang endnu kun to. Børn kræver slet ikke saa lidt Pasning og maa stadig være under Tilsyn. Ejendommens Drift blev derfor meget forsømt: hvis man saa havde haft Haad til at holde en mandlig Medhjælp! Men nej, - alle duelige Mandfolk laa jo ved Fronten. Gode Naboer er Guld værd, men af dem var der selvfølgelig ogsaa kun faa tilbage. - Alle disse var enten ældre Mænd, eller ogsaa fejlede de et eller andet, og var de hjemme, ja, saa havde de saamænd Hænderne fulde. Tilbage var saa Mændene fra Landstormen, som laa ved Grænsen. Det skal siges til deres Ros, at de ofte var ret hjælpsomme, men desværre havde de fleste af disse Mænd ikke Spor Begreb om Landbrug. Mange af dem hørte hjemme i en eller anden tysk Industriby. Ved deres gode Raad og Hjælp slap man en Gang imellem over Grænsen til Danmark - det forjættede Land!

Herhjemme var vi jo ved at udgaa for saa godt som alt, men derovre paa den anden Side af Grænsen kunde man faa alt; dog Penge maatte der jo til.

Jeg selv laa i Slutningen af Krigen i Frankrig, ved en Trainafdeling. Da Kapitulationen kom, og Krigen endelig var forbi, fik vi travlt med at pakke sammen og komme af Sted. Vi havde ogsaa været længe nok hjemmefra. Slet saa let gik det nu ikke med at komme af Sted. Havde det gjort det, var det sagtens endt i Kaos. Galt nok endda. Vi hørte et og andet, ogsaa om Mytteri i Flaaden, og at der nu skulde indsættes Soldatteraad. Hvad dette sidste betød, vidste vi dengang endnu ikke.

(83) Et eller andet muggent var der dog, for en Dag var vi alle blevet til Menige. - Officerernes Sølv var forsvundet sammen med al deres Overmenneskelighed ... Hauptmann Mühlberg - vor Kaptajn - havde nu altid vist sig som en fin Mand. Han var human, ansvarsfuld og altid beredt til at vise Velvilje mod alle, der stod under ham. Ja, han var ret som en Far for os. Kaptajn Mühlberg havde været med fra den første Dag, først ved Husarerne, men efter at han var blevet saaret, var han havnet her som Chef ved vor Trainafdeling. Vi havde udpeget ham som vor Fører, og han red nu sammen med Oppasseren, Karl Sönnichsen, foran den lange Kolonne af Hestekøretøj er. - Vi havde indtil nu sagt »Tjener« om Oppasseren, men saaledes maatte man ikke kalde ham mere; det var strengt forbudt!!

En Tid gik alt godt, men saa begyndte der at vokse en vis Utilfredshed frem. Utilfredse Mennesker findes der jo altid. Kaptajn Mühlberg var dog ikke et almindeligt Dusingmenneske. Han forstod det, og ved første Lejlighed byttede han Plads med den Underofficer, der havde sin Plads paa den første Vogn. Saa faldt der Ro over de urolige Gemytter.

Langt om længe naaede vi da ud af Frankrig. Da vi havde passeret Rhinen, holdt vi Rast i to Dage. Saa gik det igen videre. Senere, jeg tror, det maa have været den fjortende December, naaede vi til Byen Kassel, vort Bestemmelsessted. Her blev vi liggende, indtil Afmønstringen kunde finde Sted. Vi var med til en herlig Fest, som Byen arrangerede. Dette var jo altsammen godt nok, men der forlød intet om en snarlig Hjemsendelse. Vel var der nu ikke mere noget, der hed Eksercits eller den Slags, men ellers var der jo Arbejde nok til os, for alle de mange Heste skulde jo have deres daglige Pasning. Om faa Dage havde vi Jul, og den kom man nok til at fejre her i Kassel. – De kære derhjemme maatte ogsaa fejre denne Jul uden mig. Der gik Rygter om, at der efter Helligdagene skulde afholdes en (84) Auktion over alle vore Heste, hvorefter vi saa skulde afnrønstres og sendes hjem.

Jeg syntes nok, at eftersom Tiden gik, forsvandt det ene efter det andet af de saa kendte Ansigter. – De »forduftede« bare ganske stille. Jeg syntes, det var en ret utiltalende Maade at komme bort paa. Jeg tog den Beslutning at holde ud til Enden. Vi naaede da ind i det nye Aar, men Hjempermitteringen lod stadig vente paa sig. Nu var vi naaet frem til den femte Januar 1919. Af Mandskabet var nu ikke engang Halvdelen tilbage. Jeg opgav omsider min Beslutning om at blive paa min Plads. Jeg fulgte de andres Raad og rejste min Vej. Rejsen hjem foregik uden Pas eller Papirer af nogen Art.

Hjemme havde man længe gaaet og ventet paa min Ankomst. Vor Mor havde før Jul faaet en Kalv slagtet, saa der vilde da være Føde Juledagene over. Ja, Marie havde endda været en Tur i Danmark for at hente forskellige Ting hjem, hl. a. ogsaa en - Hvedekage. Og nu var det hele forlængst spist. Men Hovedsagen var dog, at Far nu atter var hjemme hos dem. Nu bagefter ser jeg nok, hvor trist det hele saa ud. Store Huller i Straataget, Besætningen, fem magre Køer, et Par Kalve, og Trækkraften de to Heste, et Par værre Ralliker ... Jeg tænkte ved mig selv, at havde jeg nu bare haft mine dejlige Køreheste fra Fronten, hvor vilde disse have været mig til Nytte.

Et Par Dage gik hen; jeg var saa smaat ved at komme ind i den gamle Gænge igen; men det samme bliver det vel aldrig mere, - dertil har man vel oplevet alt for meget derude.

En Dag kom min Kone, Marie, ud i Stalden til mig og sagde: »Hør, Rasmus, jeg tror, Mine og jeg gaar en Tur til Danmark i Eftermiddag.« - (Mine er min Svigerinde).

– Hvordan - til Danmark? I Dag ... ?

– Ja vist saa, der er forskellige Ting, vi mangler, saa ...

(85) - Ja, og hos Købmand Sørensen er der endnu intet at faa.

– Ja, ja, men hvordan med Penge, Marie, hvor faar du dem fra?

– Næ, det er sande Ord. – Penge har jeg vel ikke, men ser du, vi Kvinder har under Kri-gen lært at klare os uden disse i en snæver Vending, og saa gled der et forslagent Træk over hendes Ansigt. Jeg maatte ligefrem le. – Ja, de Kvinder, de Kvinder ...

Ja, bare det nu snart maatte blive til Alvor med Grænseflytningen.

Straks efter Revolutionen var Tyskerne forsvundet fra Grænsen, de gamle Landstormsmænd fandt det selvfølgelig rart at komme hjem til Kone og Børn igen, som man nu længe nok havde været skilt fra; derfor var de rejst uden videre Parlamenteren.

I Landstormsmændenes Sted var der dog straks dukket andre op. Det var hjemvendte Soldater fra Skyttegravene - eller maaske havde de bare gjort Tjeneste i en eller anden Garnisonsby, eller de havde haft en eller anden sikker Stilling bag ved Fronten. De havde alle været Befalingsmænd, saa de havde visse Krav paa den prøjsiske Stat - eller dens Arvtager. – Slet saa afholdte var disse Fyre nu ikke. – De var despotiske og forhindrede mangel Gang Folk i at gaa over Grænsen.

Der var rigtignok kun faa af dem, men til Gengæld var de skrappe. De skød for et godt Ord, derfor var man bange for dem. Jeg var ikke videre glad ved min Kones og Svigerindes Overskriden af Grænsen, men min Kone holdt nu paa, at det hele slet ikke var saa farligt, som jeg forestillede mig det, og op til Grænsen var der jo kun et kort Stykke Vej. Enden blev, at de tog af Sted.

De havde hver en Kurv med Æg I Desuden havde de hver en Lerdunk, som de ventede at kunne faa fyldt med Petroleum. Efterhaanden var vi da blevet saa inderlig træt af alt Bøvlet med »Hindenburglamper« og (86) den stinkende Carbidbelysning. De gik ind over Marker og Grøfter. Snart stod de oppe paa Højdedraget og kunde herfra se over til Danmark. Grænsen var nær, kun nogle faa hundrede Meter endnu. De stod stille og saa til højre og til venstre, men i Øjeblikket var der ikke saa meget som een Tysker at se. Luften var nok ren i Dag. Dog næppe havde de sat sig i Bevægelse igen, før der lød en Fløjten i Luften, og en Kugle peb hen over Hovedet paa dem, og snart igen een ... Brat standsede de op. - »Hvor Pokker kom de fra?« bemærkede Mine og saa sig omkring.

Alt er igen roligt. De besluttede sig til at gaa videre. Da knaldede det igen, og en fire-fem Kugler hvinede hen over dem. De standsede igen og saa tilbage. Ha, raabte Mine og pegede ned mod Byen. - »Se, der er de ... «

To Mænd – vel sagtens et Par af disse forbandede Tyskere, viste sig nede paa Vejen og satte Kursen op imod dem. Mændene raabte et eller andet og truede i Luften med deres Bøsser. Afstanden mellem Kvinderne og dem var omkring ved een Kilometer. Før de naaede op til dem, vilde der gaa en rum Tid. Det var altsaa en Chance for at stikke af. Ikke langt borte var dog et skærmende Dige, og Kvinderne besluttede at gøre et Forsøg for ikke at afvente de to næsvisse Fyres Ankomst.

– Og saa løb de, det bedste de orkede.

Piv! Piv! – Piv - Piv! – Igen skød de, de Karle ... – Da skulde da ogsaa! – Det var Mine, der raabte. Min Kone saa bagud og kaldte. – Kom, Mine, skynd dig, kom! –

- »De Asener!« stønnede Mine, »de ramte!«

Og da de stod i god Dækning bag Diget, holdt hun Haanden med Hanken frem. Det var alt, hvad der var tilbage af Lerdunken ...

»Aa, de forbandede Tyskere! Saadan at spolere min gode »Kukke-mand!« udbrød Mine og kastede den nytteløse Hank bort. -

(87) De to Fyre fik dog en lang Næse, for da de to Kvinder skulde tilbage over Grænsen igen, tog de for en Sikkerheds Skyld en anden Vej.

Rasmus.

Paa Tilbage-march!

Krigen var forbi, og vi satte os i March tilbage mod den belgiske Grænse. I vor Kolonne var der Troppeenheder fra alle mulige Formationer og fra alle Egne i Tyskland. Hver Dagsmarch var paa omkring ved 30-40 Kilometer, kun afbrudt af et lille Hvil en Gang imellem, hvor vi modtog Proviant. Vi naaede omsider Luxembourgs Grænse og passerede

dette Land under een Dagsmarch. Luxembourg var jo neutralt Land, og vi maatte ikke opholde os her længere end nødvendigt. Under Tilbagemarchen valgte vi et Soldatteraad, der simide varetage vore Interesser og holde vor gamle Major i Skak. Han var ellers en fredelig og flink Mand.

Omsider naaede vi frem til Rhinen. En Del af vor Kolonne blev færget over, men Størsteparten af Mandskabet ligesom Bagagevognene benyttede Broerne. Jeg var saa heldig at blive færget over, og saa var vi naaet et godt Stykke ind i Tyskland. Vi kom til en lille By i Hessen. Den hed pudsigt nok Königsberg. Jeg blev sammen med en Del af mine Kammerater, Hans Jønson, og en Del andre Landsmænd indkvarteret hos en Skomager. Kompagniet traadte an hver Dag, og hver Dag fik omkring ved en Snes Stykker af os Lov til at rejse hjem. Men det begyndte at lakke mod Jul, og Jønson og jeg blev stadig forbigaet.

En Dag sagde Hans Jønson til mig: »Ved du hvad! Nu vil vi ikke holdes for Nar længe. Nu gaar vi hen paa Skrivestuen og snakker med Feldwebelen.« Samme Eftermiddag skulde Kompagniet stille igen. – Vi kom altsaa hen paa Skrivestuen, smækkede pligtskyldigt Hælene sammen, og Feldwebelen, der sad ved sit Skrivebord, brølede: »Naa, hvad vil I Fyre!« - »Ja,« sagde (88) vi, »vi vil gerne hjem med den Transport, der afgaar i Eftermiddag.« - »Nej,« raabte han, »I venter til næste Gang!« – Det var vi nu ikke saa begejstrede for, for vi var allerede naaet frem til den 19. December. Vi gjorde dog omkring og fjernede os. Da vi var kommet udenfor, mødte vi en Oberstløjtnant. Vi gjorde Honnør og meddelte ham vort Ønske. »Naa,« sagde han, »Lad os nu se, hvad vi kan gøre for jer.«

Vi gik herefter tilbage til vort Kvarter og begyndte at pakke vore Sager. Vi regnede med, at vi nok skulde faa Lov til at tage af Sted. Om Eftermiddagen stillede vi til Parolen, og vi var jo meget spændte. Feldwebelen begyndte at raabe Navnene op. Vi stod som paa glødende Kul. Stadig ikke vort Navn. I det samme kom vor Løjtnant til. Han kiggede lidt i Listen, saa raabte han pludselig: »Jessen og Jønson, træd frem!« – Saa var vi reddet. Turen gik hurtigt tilbage til vort Kvarter. Vi kunde nu smide den tyske Uniform. Efter en March paa tyve Kilometer kom vi til Byen Giesen. Herfra tog vi ved Ettiden om Natten med Tog til Hamborg. Vi havde altsaa god Tid og kunde se os lidt om og ligeledes faa lidt at spise. Vi fandt ind i en større Beværtning, hvor vi bestilte to mægtige Bøffer med Kartofler samt et ordentligt Glas øl. Friheden skulde jo fejres, og vi havde jo Penge nok. Men endelig var det Tid at stige ind i Toget. I Hamborg meldte vi os til Røde Kors, fordi vi trængte til at afluses. Det var lille Juleaftensdag; men vi naaede lige hjem til at kunne fejre Jul sammen med vore kære, og det var vel nok dejligt.

Jes Jessen, Skærbæk.

Jeg kom paa Juleorlov

Det var i Danzig. Jeg aftjente min Værnepligt ved Grenader-Regimentet 5 og var paa Grund af min Højde - 1,96 m - højre Fløjmand i 1. Kompagni. Af denne Grund ventede man sig vel noget særligt af mig. Lige (89) før Jul i 1913 var vi til Skydeøvelse. Da vi kom tilbage til Kasernen, spurgte den tjenestegørende Feldwehel: »Naa, Karle, hvordan gik det

med Skydningen? Hvor meget opnaaede I?» – De fleste havde klarer den nogenlunde, men mine Træffere var meget spredte. – Feldwebelen sagde derfor: »Men, Christensen, tænkte De da slet ikke paa, at der snart er noget, der hedder Juleorlov?» – Kaptajnen havde allerede før Jul stillet Juleorlov i Udsigt for dem, der klarede sig hæderligt, men da han nu herte om mine Resultater, sagde han til Feldwebelen: »Den lange Fyr der fa ar ingen Orlov!« Feldwebelen var dog af en anden Mening. Han tog mig i Forsvar og sagde: »Christensen har altid opført sig pænt og er i det store og hele en pligtopfyldende Soldat.«

– Jeg stod mig godt hos Feldwebelen og fik ogsaa Orlov i Julen, og glad var jeg.

Thiel Christensen, Søst Mark.

En Sygehistorie, der endte med Orlov

Sammen med omkring ved fire andre Sønderjyder fra Haderslev og Aabenraa Amter blev jeg i Juni 1915 indkaldt til Infanterie-Regiment 31 i Altona. Et Par Dage senere blev vi per Dampers seilet op ad Elben til Byen Stade. Det var en god Garnisonsby, vi kom til. Paa faa Undtagelser nær var Officererne flinke Mennesker. Efter nogle Maaneders Forløb mærkede jeg, at jeg af og til blev grebet af Utilpashed og somme Tider endda var en Besvimelse nær, navnlig naar vi stod stille. Efter Henstilling fra Feldwebelen henvendte jeg mig Gang paa Gang til Bataillonslægen, men jeg fik altid det samme Svar: »Naar De ingen Smerter har, er De heller ikke syg.« – Der var nu ikke ret meget ved den Læge, og Officererne kaldte ham altid »Dyrlægen«, kanske, fordi . hans Behandling af Patienterne var temmelig raa.

I December Maaned gav han mig engang Besked om, (90) at naar jeg igen vovede at træde frem for ham med den gamle Historie om, at jeg uden at have Feber eller Smerter var syg, vilde han idømme mig tre Dages Arrest. – Jeg meldte mig allerede Dagen efter, slog Hælene sammen og ventede paa at blive idømt Straffen; men dertil havde han jo ingen Beføjelse, og desaarsag blev han aldeles rasende; han vendte sig ligbleg i Ansigtet om mod en Officer og sagde: »Hvad skal jeg dog gøre ved den Mand?» – Men han fik intet Svar.

Resultatet blev, at jeg sammen med andre saakaldte »Svinebæster« blev sendt tilbage til Altona, men under Bevogtning. Jeg havde faaet Ordre til at henvende mig til en berømt Nervespecialist. Inden jeg tog derhen, slugte jeg ved Morgenkaffen seks Aspirintabletter. Hos Specialisten tog to unge Damer - trods min Protest - en Prøve paa min Mavesaft og sendte den til Laboratoriet, og saa gik jeg fra Afdeling til Afdeling. Endelig stod jeg foran den berømte Mand. Han gennemgik mine Akter, brummede lidt og sagde: »Er flink til at løbe, hm, hm; føler sig utilpas, naar han staar stille, hm, hm; besvimer ligefrem, selvom han slet ikke bevæger sig.« - »Naa, staa ret!« sagde han omsider. Han saa mig ind i øjnene og spurgte saa: »Ved De, hvad De fejler?» - »Nej«, svarede jeg. – »Men det ved jeg, min kære Mand,« sagde han. »Hvornaar har De spist sidst ?« – Jeg tænkte paa hans Laboratorium og svarede: »I Morges!!« Klokken var nu tre om Eftermiddagen. »Ja, det har vi konstateret,« svarede han. – Aspirinen havde man altsaa ikke opdaget. Han spurgte mig nu ud, og efter at

han havde erfaret, at jeg var fra Nordslesvig og Landmand, fik jeg Ordre til at forsvinde. Han satte sig til Skrivemaskinen, og jeg stjal mig til at læse Begyndelsen af Diagnosen: »Sagen er klar, intet Gevær ... -« »Hvad for noget, har De ikke faaet fat i Deres Tøj endnu?« brølede han; men jeg kunde godt se paa hans Ansigt, at han ikke havde noget imod, at jeg læste, hvad han skrev.

(91) I Februar Maaned 1916 skulde jeg sammen med andre til Fronten i Argonnerskoven. Vi var nu en fem-seks Stykker, som ved Kasernen blev brugt til alle Haande Arbejde, og en Dag meddelte Underofficeren os, at man daarligt kunde undvære os, saa vi kunde roligt trække os tilbage, naar Transporten skulde afgaa til Vestfronten; og det gjorde vi jo hellere end gerne. Vi gik nu og havde det godt til helt hen i Maj Maaned, tin fik jeg en Dag Meddelelse hjemme fra Amtsforstanderen om, at man havde indsendt et Andragende for at faa mig hjem. Min Kone var syg, og Gaarden var forsømt, da vi kun havde russiske Krigsfanger til at udføre Arbejdet. – Andragendet blev anbefalet af Kompagniføreren og gik videre til Generalkommandoet. Der var dog mange Papirer, der skulde udfyldes, og Spørgsmaal, der skulde besvares. Alt blev gjort grundigt, men Afgørelsen lod vente paa sig. Jeg blev derfor utaalmodig og gik en Dag ind paa Kontoret for at spørge, hvordan det stod til med mit Andragende. En brøsig Feldwebel himlede op og raabte: »Hvad vil De! Frække Fyr! Ud med Dem!« – Naa, stor Lyst til at gøre Tjeneste havde jeg nu ikke. Jeg fik derfor en Boghandler til at lave mig en fin Pakke, og med den under Armen forlod jeg hver Morgen Kasernen, gik op ad Gaden og forsvandt ind i et Logihus, hvor jeg stille og roligt for-drev Tiden til omkring Middag. Saa gik jeg tilbage til min Garnison.

Dag efter Dag ventede jeg paa Udfaldet af vort Andragende. Den prægtige Logivært of-rede megen Tid paa al underholde mig og gav mig ogsaa gode Raarl. Paa mine Kammeraters Spørgsmaal svarede jeg, at jeg var »Bud«. En Dag standsede en ung Løjtnant mig paa Gaden og sagde: »Hvilken Tjeneste har De egentlig? Tag Dem hellere i Agt!« – Jeg blev ligefrem forskrækket, men jeg drev den dog af paa denne Maade i tre Uger, saa endelig var min Orlov bevilget, og jeg kunde rejse hjem.

Jes Jessen, Marstrup.

Da Mads og jeg kom ind som Rekrut

(92) Det var i Februar i Aaret 1900. Mads og jeg var paa Session paa Forlystelsesstedet Tivoli i Haderslev. Mads blev taget til Feltartilleri og jeg til Brisantartilleriet. Ved Generalsessionen blev vi begge udskrevet til første Værftsdivision ved Marinen. Da vi havde faaet vore Orlovspas udleveret og kunde tage hjem, blev vi enige om, at naar den Dag kom, at vi skulde stille, vilde vi følges ad.

I September Maaned kom Ordren. Vi skulde melde os i Kiel-Gaarden den 3. Oktober. Mads bestyrede Smedien derhjemme for Broderen. Denne kom hjem fra sin Militærtjeneste i Oktober samme Aar.

Da jeg skulde af Sted, tog jeg til Mølby, som Aftalen var, for vi skulde jo med Toget fra Sommersted. Her stødte en Hjulersvend til os. Han var fra Bjerndrup og skulde stille ved Matrosdivisionen i Kiel. Hans Navn var Wind. Vi naaede til Flensborg og kom over til den Banegaard, hvorfra vi over Egernførde kom til Kiel. Her i Kiel mødtes naturligvis en Bunde nye Rekrutter, men ved Hjælp af Skilte, hvorpaa der stod Matros-division, Torpedodivision eller Artilleri fandt vi hurtigt hen, hvor vi hørte hjemme. Vor Kammerat Vind tog de straks ved Vingebeinet og slæbte af Sted med ham; borte var han. Mads og mig vilde man ogsaa tage sig af, men vi listede stille af ned til Havnen. Her var en Kiosk, hvor vi kunde faa os en Øl og en Snaps. Øllet kostede ti Penning, og Snapsen, en rigtig stor »Vagtmester«, kostede det samme, og den var saa stor, at vi næsten kunde sidde paa Kanten af Glasset og bade vore Fødder i den. En lille Snaps kostede den Gang kun fem Penning. Vi fik naturligvis to Dramme hældt i vor øl. Klokken var imidlertid ved at blive eet, og Klokken to skulde vi være paa Kasernen. Vi forhørte os om, hvorledes vi kunde komme til Kiel-Gaarden, og fik den Besked, at vi kunde tage med en lille fladbundet Færge.

(93) Da vi kom over til Kiel-Gaarden, sagde jeg til Mads, at nu kunde vi da prale med, at vi havde været til Søs. Men nu vidste vi ikke, til hvilken Side vi skulde gaa; naturligvis valgte vi saa den forkerte Vej og landede ved det kejserlige Værft. Her stod en Marinesoldat paa Vagt. Ham spurgte vi om Vej og erfarede, at vi skulde omtrent den samme Vej tilbage. Klokken var nu blevet halv to, og det vilde tage omtrent en halv Time at naa derhen.

Vi naaede op til Kasernen. En Vagtpost trykkede paa en Knap, og kort efter kom en Ordonnans. Han førte os op paa Skrivestuen. Mads tog de straks i Kraven og slæbte af Sted med ham. Jeg har vistnok set lidt dum ud, men de tog dog mine Papirer, hvorefter en af dem sagde: »De kan gaa!« Det gik nok ikke hurtigt nok for dem, for i samme Øjeblik raabte en anden: »Ud med Dem!« – Jeg kom ud paa Gangen. Her mødte jeg to andre. Den ene var en Tjener. Han var fra Hamborg. Den anden var Maskinbygger og var fra Bremen. De havde begge faaet den samme Lektie som jeg.

Vi holdt nu Raadslagning om, hvad vi skulde gøre, og blev enige om at finde en Stue, som vi kunde tage Ophold i. Der var tomme Stuer nok, for der var ikke kommet saa mange Rekrutter endnu. Vi prøvede een Dør, og vi prøvede en anden. Omsider fandt vi en Dør, som ikke var laaset, og der gik vi ind med vort Habengut. Det var en Stue til tolv Mand med et Aflukke til Underofficeren. Paa hver Seng laa to Tæpper. Vi samlede en Del af dem sammen, lagde dem paa Sengen, pakkede os godt ind, saa vi ikke frøs, og sov godt lige til den lyse Morgen.

Næste Morgen Klokken seks hørte vi Morgenreveillen blive blæst i et Horn. Vi gned Søvnens ud af øjnene, stod op og vaskede os. Saa fandt vi ned i Køkkenet, hvor man skænkede noget sort Kaffe op til os, men Brød maatte vi selv sørge for. Der mødte nu en eller anden, som sagde, at vi skulde følge med. Det gjorde (94) vi. Jeg fik en Kost stukket i Haanden, de to andre hver en Spand og andre Rekvisitter, og saa blev vi sat til at feje og vaske Gangen. Da vi var færdige med det, bragte vi Grejerne paa Plads og forsvandt atter ind paa Vor Stue. Vinduerne vendte ud mod Eksercerpladsen, og dernede saa vi, hvordan Mads allerede var i fuld Gang med at blive dresseret. Vi andre sad hele Dagen paa vor Stue og røg Tobak. Vi gik ved Middagstid ned i Køkkenet og fik noget at spise, og det samme gentog sig om Aftenen. Ingen forstyrrede os.

Hen paa Eftermiddagen ankom en Underofficer med en Flok Rekrutter, og saa blev vi smidt ud af Stuen. Vi fandt en anden Stue og overnattede i den; men næste Dag blev vi atter

smidt ud. Saadan fortsatte vi i samfulde ni Dage. Efterhaanden landede vi helt oppe i en Kviststue; men om Morgen, den tiende Dag, kom Tjeneren, den ene af os tre, farende op til os og sagde: »Saa, nu er den gal!« Og jeg skal love for, der kom Skub i os. Først fik vi Haaret klippet, saa i Bad, saa til Lægen, saa paa Tøj depotet efter Munderingen, saa tilbage til Stuen og i Klæderne, og inden vi saa os om, var ogsaa vi nede paa Eksercerpladsen blandt dem, der blev dresseret.

Om Eftermiddagen gjorde vi rent i vor Stue. Da vi var færdige med det, rykkede endnu ni Rekrutter ind til os. Tre af dem kom lige fra Livet paa Landevej en og var baade langhaarede, pjaltede og forsultne. Mads blev beordret paa et Panserskib ved Navn »Kaiser Frierich der Dritte«. Vi andre kom om Bord paa Krydseren »Freja«. Den ene af de langhaarede var fra Berlin og var Klejnsmed, de to andre Blikkenslagere og fra Slesien. Brødrationen, som skulde strækkes over fire Dage, aad de den Dag, de modtog det. Naturligvis lugtede de heller ikke særlig godt.

Vor Underofficer hed Schirmmacher. Han var en høj, ranglet Mand med Fuldsæk og vældig kalveknæet. Vor Løjtnant hed Globi og var en ganske ung Fyr, der (95) lige var blevet udnævnt. Han var temmelig rapkæftet. Naar hele Delingen eksercerede, stod Underofficeren altid paa højre Fløj; men det var altid galt med ham, naar vi skulde staa ret, for Knæene slog for tidligt mod hinanden, og Hælene stod gerne en tre til fire Tommer fra hinanden, Saa skraalede Løjtnanten gerne: »Underofficer Schirmmacher! Hælene sammen!« Men selvom Underofficeren gav et Spjæt med Benene, stod Fødderne alligevel stadig og raabte til hinanden.

Om Eftermiddagen havde vi gerne Teori en Times Tid. En Dag blev vi belært om, hvorledes Krigsfanen saa ud. Løjtnanten spurgte mig da, om jeg nogen Sinde havde set en saadan Krigsfane. Det havde jeg altsaa ikke. Næste Dags Formiddag, da vi traadte af fra Tjenesten, kaldte han mig frem. Han tog en Notesbog frem af Lommen og viste mig de tre Dyr, der findes i Flaget, og forklarede Meningen med dem. Jeg saa jo nok den her Fugl i Midten, og Jernkorset oppe i det ene Hjørne, men jeg tænkte ved mig selv: »Hvad Pokker rager det mig! Jeg var jo ligeglad med, hvordan den Klud saa ud. Men om Eftermiddagen, da vi igen havde det, de kaldte Teori, sagde han: »Naa, Falkenberg, hvordan ser saa Krigsfanen ud?«

– Mit Tysk var jo nu ikke alt for godt, saa jeg fuskede slemt i det, og da jeg daarligt havde set paa den Klud, han viste mig, blev han ude af sig selv og skreg: »Seks Dage ekstra Eksercits til Dem!«

Da vi havde været i Trøjen en tre Ugers Tid, skulde vi aflægge Faneeden. Ved Marinen var det Skik, at selve Kejseren var til Stede ved en saa højtidelig Begivenhed. Ceremonien foregik i Kiel paa Matroskasernen. En Befalingsmand sagde et lille Stykke af Eden ad Gangen, og saa skulde vi sige det efter; men jeg sagde hele Tiden til mig selv: »1 kan rende, hvorhen I vil!«

Hans Falkenberg, Øster Lindet.

40 Aar gammelt Kammeratskab i Søgelyset

(96) Kære Kammerater! Som saadan betragter vi jo hinanden, alle vi, som deltog i Krigen 1914-18, selvom vi dengang selvfølgelig ikke alle stod i kammeratskabelig Forbindelse. Vi er bundet sammen af fælles Oplevelser og Minder fra dengang, og vi deler dem med hinanden gennem Aarbogen.

Kammeratskabet dengang lindrede Tilværelsen og var et stort Gode, som hjalp os over meget – Og Kammeratskabet med ham, vi stod og gik sammen med Skulder ved Skulder og med hvem vi delte godt og ondt, som det nu bød sig, hvad enten det var i Skyttegraven eller paa Marchture, dette Kammeratskab er for os alle et særligt kært Minde. Lad os kalde ham den »aktive« Kammerat. Her havde Kammeratskabet bestaaet sin Prøve, især naar det var to Aar gammelt fra Livet i Kasernen lige op mod Krigen. En saadan Kammerat var det svært at skulle miste, og skete det, blev man saa underlig ene. Derom har jeg berettet i Aarbogen i 1948.

Efter 40 Aars Forløb er Mindet om et saadant trofast Kammeratskab kommet mig nær ind paa Livet, idet jeg i afvigte Sommer kom i Forbindelse med Familien til en saadan »aktiv« Kammerat. Det var for mig en Oplevelse, som jeg gerne vil gøre jer delagtig i.

Under en Udflugt sidste Sommer til Sydslesvig besøgte jeg ogsaa Kiel, den By, hvorfra min »aktive« Kammerat, som jeg aldrig har kunnet glemme, stammede. Medens jeg stude-rede en Telefonbog, fandt jeg Navnet paa den Kammerat - den eneste for Resten - der stod mig saa nær for 40 Aar siden. Jeg noterede Adressen og sendte senere et Brev, hvori jeg beskedent spurgte, om vedkommende muligvis var i Familie med min gamle Kammerat. Svaret kom ret omgaaende fra en ung Datter. Faderen var syg. – Jo, Faderen var en Bror, og Familien blev meget interesseret i min (97) Forespørgsel. Man sendte mig saaledes sammen med Brevet et Kompagnibillede, hvorfra man bad mig afmærke min høje Person og sende Billedet tilbage. Dette er forlængst gjort, og en Skildring er sendt med af min gamle Kammerats sidste Dag, da en Kugle gjorde, at vi skiltes. I et følgende Brev tolkede Familien sin Tak og Glæde over dette Kammeratskab. Og Datteren føjede til:

»Min Fader fik Taarer i øjnene, da han fyrré Aar efter fik den nøjagtige Dødsarsag at vide.« Senere har vi udvekslet Familiebilleder. – Min Kammerats Bror er nu død, men vi fortsætter Brevvekslingen.

Hemming Skov, Københoved.

Omsider fik jeg dog Orlov

Jeg havde aftjent min Værnepligt i den tyske Marine fra 1900 til 1903 og blev under Bokseropstanden i Kina sendt dertil. Senere kom jeg om Bord paa flere Krigsskibe. Vi sejlede omkring i de Østasiatiske Farvande, indtil jeg i 1903 blev hjemsendt.

Jeg syntes egentlig, at jeg havde gjort nok for Tyskerne, men i 1914 blev jeg indkaldt igen og mødte den 2. August paa Marinekasernen i Kiel, blev straks iklædt og kom paa

Vagt. Næste Dag blev vi sendt med en Fjorddamper til Heikendorf; længere kunde vi ikke sejle, for Fjorden var tillagt med Miner. Vi marcherede saa til Labø ved Indsejlingen i Kiels Fjord. Her blev vi indkvarteret paa Gaardene og skulde lave Jordarbejde ved Befæstningerne langs Stranden. Officererne var Reserveofficerer fra Infanteriet. Vi havde en Major von Stachau, en Godsejer fra Pommern. Han havde ligget i Garnison i Haderslev og var gift med en Comtesse fra Vedelsborg paa Fyn. Ved sit Giftermaal blev han Ejer af »Nygaard« i Aastrup. En anden Officer, Overløjtnant Jørgensen, var Sagfører i Berlin, men var født i Rødding, hvor hans Far var Amdsdommer.

Kort før Krigsudbrudet afholdtes i Kiel en Regatta, (98) og mange Nationer havde deltaget i den. Nu mente Tyskerne, at det første, Englænderne vilde gøre, vilde være at ødelægge den tyske Flaade, og derfor vilde Tyskerne nu gøre Egnene ved Indsejlingen ukendelig. De mente, at de fremmede under Regattaen flittigt havde fotograferet. Badehoteller osv. blev sprængt i Luften, Skove og Hegn fældet. Naar vi f. eks. var ude at fælde Hegn under Overl. Jørgensens Ledelse, kaldte han os sammen paa Marken, hvor Kornet stod i Skok. Vi slæbte Negene sammen og satte os paa dem. Saa sagde han: »Nu maa I skiftes til at passe paa, at Majoren ikke overrasker os!« Saa læste han, hvordan det stod til ved Fronterne. Det var jo mest om store tyske Sejre. Somme Tider fortalte han Sagførerhistorier. Vi lavede ogsaa Befæstningsanlæg langs med Stranden; men vi var jo Søfolk, der ikke var vant til Jordarbejde, og det var varmt først i August. Det varede ikke længe, før en og anden satte sig ned og hvilede. Vi havde en Infanteriløjtnant med, han saa først lidt forbavset ud, saa begyndte han at skælde ud, men det havde kun til Følge, at vi snart sad ned alles ammen, vi var blevet trætte.

Der blev engang spurgt, om der var nogen, der kunde køre Bil. Jeg meldte mig og kom til at køre med en Fabrikant, der havde en Maskinfabrik i Magdeburg. Han havde stillet en stor Opelvogn til Militærets Raadighed og kørte den selv; men da han ofte kørte om Natten, skulde vi være to Chauffører. Det varede dog ikke længe, før Fabrikanten skulde hjem og fabrikere Granater. Man begyndte at indse, at Krigen vilde trække længere ud, derfor skulde Benzin og Gummi reserveres for Fronten. Officererne var kede af, at de nu ingen Bil havde. De havde dog hørt, at jeg havde en Vogn staaende hjemme og tilbød mig Kørsel, hvis jeg vilde hente min Vogn. De vilde betale mig - om jeg husker ret -15 Pf. pr. km, men saa skulde jeg selv betale Benzin m. m. Det kunde lige gaa an, da jeg fik min Kost og Løn fra Kompagniet; jeg var jo fri for al Tjeneste (99) og havde Tid til selv at udføre alle Reparationer og faa alle Reservedele fra Hamborg.

Jeg hentede altsaa Vognen og tog Ferie et Par Dage. Da jeg kom tilbage, sagde vor Kaptajn endda: »Naa, er De her allerede? Jeg tænkte, De tog Dem en Ferie paa en Uges Tid!« De var glade for Vognen. Jeg kunde tage en Hjelpechauffør og valgte naturligvis min Landsmand Karl Raben. Vi kørte meget om Natten og var ofte nede paa Godset Rastorf, hvor vi havde en Skydestand for Marine-Kanoner. Vi kørte gennem store Skove, hvor der ingen rigtige Veje var og ofte kørte fast. »Hvad nu?« sagde de saa. Ja, der var jo ikke andet at gøre end at stige ud og skubbe paa. Naa ja, det kunde de godt indse, men de syntes, at jeg burde være den første til at skubbe paa. Jeg forklarede dem, at det var det fornuftigste at lade Motoren gaa, saa den kunde tage ved, saa snart der blev fast Bund. Vore Køreture var nu ikke allesammen Skovture og Idyl, for vi kørte med Benzol, Petroleum og hvad vi ellers kunde faa fat paa.

I 1915 havde jeg slidt seks nye Dæk og havde til sidst to over hinanden. Da alt var reserveret for Fronten, var det umuligt at faa noget nyt Gummi. Jeg maatte erklære, at vi var

færdige med at køre, og jeg maatte lade Vognen staa hos Amtsforstanderen i Brodersdorf, og der stod den, indtil jeg kom hjem fra Fangenskab i 1920.

Jeg kom saa tilbage til Kompagniet og kunde naar som helst blive sendt til Flandern, der jo blev forsvaret af Marinere. Jeg skrev da til Anker Nissen (nu Bankdirektør i Graasten) om han ikke paa en eller anden Maade kunde faa mig til Kiel. Nogle Dage senere kom en Mand ud med Besked om, at han skulde afløse mig, og at jeg skulde melde mig i Kiel, hvor jeg blev Ordonnans ved Staben. Vor 2. Adjutant var en prægtig Mand, men saadan var ikke alle Officerer. Da jeg første Gang kom ind til 1. Adjutanten, saa han meget bestemt paa mig og sagde saa: »Wo haben wir uns (100) früher gesehen!« Jeg kendte ham straks, han kom om Bord paa Panserkrydseren »Hansa«, hvor jeg dengang var Overmatros. Han stod da overfor at skulle forfremmes til Løjtnant, og saa var han bange for at begaa Fejl. Den Slags Herrer vilde gerne være gode Venner med de gamle og erfarne af Mandskabet, der ofte kunde hjælpe dem med at undgaa Dumheder; men naar de saa først var Officerer, kendte de os ikke mere.

En Nat var vi saaledes kommet til Kobe i Japan, hvor vi skulde ankre. Jeg var blandt dem, der skulde springe til ved særlige Manøvrer, og det var omtalte Adjutant ogsaa. Da jeg kom op paa Overdækket, gav Baadsmanden mig en Ordre, som jeg udførte. Jeg syntes, at jeg nu havde gjort tilstrækkeligt og vilde krybe i Køjen. Adjutanten, der dengang var Løjtnant, sagde da: »De var ikke med til at ankre, meld Dem til Rapport.« Næste Dag blev jeg stillet for Kommandanten, sammen med en Række andre. Da Turen kom til mig, meldte Løjtnanten min Forseelse. Kaptajnen spurgte, hvordan det kunde være. »Dem plejer vi ikke at se her. De vil da ikke ødelægge Deres gode Opførsel nu paa det sidste.« Jeg forklarede, at jeg havde faaet en Ordre af Baadsmanden. »Jamen,« sagde Kaptajnen, »naar han faar en ny Ordre, skal han jo udføre den! Af Sted med Dem.« Det blev jo saa nærmest en Næse til Løjtnanten, og det maa være gaaet ham dybt til Hjerter, siden han ikke havde glemt det tolv Aar efter. Nu sagde han: »Ja, dengang slap De, men her skal vi nok faa Ram paa Dem! Hvordan kommer De nu her, det er vist ikke gaaet rigtig til.« Jeg sagde, at det anede jeg ikke, det var en Ordre. »Hent Nissen,« sagde han. Heldigvis var Nissen nogle Dage før taget bort i en hemmelig Ekspedition. Dette meddelte jeg Adjutanten. Saa skulde jeg hente Feldwebel Zwick. Denne kom senere ud til mig og sagde: »Sig mig hellere rent ud, hvordan det er gaaet til. Jeg kan nok tænke mig, at Nissen har lavet et eller andet, men jeg skal jo se at dreje ham en Knap.« Det (101) maa vel være lykkedes, for jeg hørte ikke mere derfra.

Vi var nu naaet frem til Efteraaret 1915. Jeg havde ingen Orlov haft. Vel havde jeg søgt et Par Gange, men man svarede altid, at naar man ingen Landbrug havde, var det ikke nødvendigt. Saa søgte Østerlindet og Rødding Elektricitetsværker, som jeg havde anlagt, om at faa mig hjem for at se dem efter. Det blev glat bevilget i Kiel, men de hjemlige Myndigheder afslog det. Da jeg nogle Dage efter kom ind til 2. Adjutanten, sagde han: »Jeg troede, De var paa Orlov; jeg har da anbefalet det, og saa plejer det at gaa i Orden.« Jeg sagde, at det var bevilget derfra, men de hjemlige Myndigheder havde afslaaet det. »Har De da gjort noget galt derhjemme?« Jeg forklarede, at vi var danske oppe hos os, og saa beredte de tyske Myndigheder os Vanskeligheder. »Naa,« sagde han, »det er da uhørt, men det er maaske vanskeligt at komme uden om dem; men saa maa vi se at lave noget andet, for De har da samme Ret som alle andre. Jeg kender Over-Stabslægen og vil tale med ham om at give Dem en Rekreationsorlov. Saa er det en Ordre, og Myndighederne bliver ikke spurgt. Et Par Dage efter sagde han, at han havde talt med Stabslægen, der havde lovet at give mig den ønskede Orlov. Nu behøver De bare at melde Dem syg, og det gjorde jeg saa; men det

gik jo efter Reglementet, saa jeg maatte med Flokken og kom først for en Overassistentlæge. Han erklærede mig for »borddienstfähige, og saa maatte jeg altsaa gaa hjem. Jeg gik saa straks ind til Adjudanten og meddelte ham Resultatet. »Ja«, sagde han, »det burde vi have tænkt paa; men nu skal jeg skrive et Brev til Stabslægen og skrive udenpaa, at det skal afleveres personligt, og jeg venter paa Svar. Gaa saa derhen i Morgen, saa er der ingen, der kan hindre Dem.«

Jeg gik saa derhen, og nu var der ikke noget i Vejen. Stabslægen læste Brevet, mens jeg stod ret ved Døren, og sagde saa over Skulderen: »Hvor længe ønsker De?« Jeg svarede: »Fjorten Dage«. »Godt« sagde han og skrev (102) saa Orlovssedlen. Jeg gik hen til Adjudanten, der straks anbefalede den. »Gaa nu straks om til Admiralen«. sagde han, »og faa den i Orden inden Middag, saa kan De godt tage med Middagstoget, skønt Orloven først gælder fra i Morgen, og naar de fjorten Dage er gaaet, og De gerne vil have den forlænget, saa send et Telegram. Det gaar til mig, og jeg skal nok anbefale det; men De maa bestemt love mig at komme tilbage, ellers bliver det forfærdeligt for mig, naar Sagen bliver undersøgt.« Det lovede jeg.

De fjorten Dage gik hurtigt, jeg fik Elektricitetsværket i Orden i Rødding og Østerlindet. Da der var gaaet tolv Dage, sendte jeg et Telegram og bad om otte Dage Efterorlov.

Da jeg kom tilbage, sagde vor »Registrator«: »De er vel nok en Lykkens Pamfilius! Nu har De haft saadan en dejlig Orlov, og saa er De nu udtaget til noget meget fint!« Jeg vilde gerne høre lidt nærmere om det, men han sagde »Vi ved ikke noget særligt, for det er ganske hemmeligt. Det er nok Deres Sprogkundskaber, man har sagt til Admiralen, at jeg vilde beholde Dem, men der blev svaret, at det kunde der ikke ændres ved, for det var ordnet i Rigsmarineamtet i Berlin – «

Det drejede sig om en Blokadebryder, der under dansk Flag gik til Tysk-Østafrika.

Nis Jacobsen, Christiansfeld.

Paa Vej mod den danske Grænse

I November 1915 blev jeg forflyttet fra Beklædningsdepotet i Bahrenfeld til 20. Fodartilleris Opfyldningsbataillon i Neubreisach i Elsas. Der havde jeg en lille oplevelse. I Almindelighed vidste Elsas-Lothringerne intet om et Grænsespørgsmaal andetsteds i Lighed med deres. Men engang kom jeg ind til en gammel Kone, der handlede lidt. Vi kom i Snak om Grænsespørgsmaalet, (103) og hun vidste god Besked, men til sidst sagde hun: »De er dansk, og jeg er fransk, men det maa vi hellere tie stille med.«

I April 1916 kom jeg til et ny top rettet Batteri, og i Maj kørte vi som Batteri 751 til Thorn, hvor vi opholdt os i 8 Dage. Her fik vi yderligere et Par uhaandterlige russiske Kanoner, Kal. 20,5, med Udrustning, men uden »Forspand«. Vi havde kun fire Heste. En ung Løjtnant i Tyverne var vor Fører. Vi kom nu til Peronne i Frankrig. Det var en Sommermorgen sidst i Maj. En Kolonne fra en Vognpark kørte os til en By, der hed Maurepas. Den laa tæt ved Fronten.

Efter nogle Dages Forløb flyttede vi længere mod Nord til en By, der hed Bazentin-le-Petit. Lige overfor os laa Byen Albert. Byen var temmelig uskadt, men Englænderne begyndte saa smaat at skyde sig ind, og i Juni gik det løs for Alvor. I Løbet af et Par Timer var Byen skudt i Grus. Vi opholdt os i Kældrene, og hver Nat kørte vi Ammunition ud i Stillingen. Vi maatte frem igennem Spærreild en; Om Morgenens bar vi Proviant frem. »Folkens, hvor har jeg moret mig!« sagde en Holstener en Dag. Han kom ude fra Stillingen. En Granat var gaaet ned i Rabatten lige ved Siden af ham, men det var en Blindgænger. Det har dog vist været saa som saa med Morskaben.

En Dag blev der telefoneret fra Stillingen, at alt disponibelt Mandskab kulde komme frem for at forsvare Kanonerne. Der var Fare for, at Englænderne vilde bryde igennem. Vi fik et Par Gjorde Patroner hængt om Halsen og saa gik det fremad, to og to. Hvor Kanonerne stod, var der aaben Mark. En Vej gik parallel med Skoven. Vi stod ved Skovhjørnet og saa over mod Lunden. Vi skulde passere det aabne Terræn. Solen skinnede fra en skyfri Himmel, men over hele Landskabet laa et Røgslør fra Granaterne, der hele Tiden slog ned og eksploderede. Samtidig blev Vej en bestrøet med Maskingeværkugler fra bortflyvende engelske (104) Flyvemaskiner. Over skulde vi jo. Nu er det jo det med den Pligttrøskab. Der var jo ikke Tale om at blive ført over i sluttet Trop. Enhver maatte selvom, hvordan han kom over. Der var nogle, som slet ikke kom med. De var maaske de klogeste.

Vi gik ind i Skoven og naaede en Skyttegrav, som var gravet mellem Skoven og Vej en. Fra Vej en gik der en Løbegrav frem til Mametzkoven. Skyttegraven var fuldt besat af Infanteri. Vi kom ogsaa over Vejen, men det skulde gaa stærkt. Da vi naaede frem til Kanonerne, slog en Granat ned i Brystværnet. Vi havde en Del saarede, og en Infanterist mistede begge Ben. Englænderne kom ikke igennem, og vi fik Lov til at gaa tilbage. Vi sad en Tid i Læ i Beskyttelsesrummet i Skyttegraven. En Infanteriløjtnant spurgte, om vi havde Tid til det. Vi mente, at der ikke var noget, der hastede. Da vi kom tilbage til Byen, var Skrivestuen rømmet. Man var flygtet af Angst for at blive taget til Fange. Vi gik ogsaa tilbage. Vi var tre Mand og gik med Karabin paa Skulderen. Da vi kom til en Korsvej ved Touraskoven stod der en Række Feltgendarmer tværs over Vejen. Enhver, der havde Vaaben, skulde melde sig ved Divisionen og gaa med frem til Forstærkning af Infanteriet. Divisionsstaben holdt til ved et Træ længere til venstre. Heldigvis gik der ingen Gendarm med os. Vi gik nok et Stykke i den angivne Retning, men forsvandt saa ind over Marken. Vi skulde ikke nyde noget.

To Gange var vi derude igen, hvor Livet hang i en tynd Traad, men til sidst blev Kanonerne gjort ubrugelige, og vi kom tilbage til en By, der hed Barastres.

Imidlertid var vor Løjtnant, der havde meldt sig til Flyverne, blevet forflyttet, saa vi var en Flok Faar uden Hyrde. Resultatet var, at vi blev sat til Kabelnedlægning i den værste Granatregn. Fra Barastre kom vi til Haplingcourt, hvor vi blev indkvarteret i en Kirke. Da vi gik ude paa Vejene, der var fulde af Blodstriber, der var (105) sivet ud af Røde Korsvognene, tænkte jeg paa, hvor brutalt det hele var, ja, det hele var meningsløst.

Vi fik nu en Kaptajn, og saa fik Piben en anden Lyd. Vi blev trukket tilbage til Ytres, hvor vi fik Arbejde paa en Ammunitionsfabrik. Kaptajnen meldte sig kort efter syg. Arbejdet her har nok ikke passet ham. I Stedet for fik vi en Overløjtnant. Han var en reserveret Herre, som man hverken kan sige ondt eller godt om. En Aften i August stod vi opstillet paa Gaardspladsen. Feldwebelen var paa Orlov; hans Stedfortræder sagde til os: »1 Morgen skal vi indsættes i en ny Stilling, og for at ingen skal gøre Bukserne fulde, vil jeg hellere med det samme sige, at vi skal til Tyskland!«

Vi fik travlt med at pakke, og den næste Morgen gik det i Kreaturvogne østpaa. En Gang holdt vi lige ved en Rugmark, hvor Negene stod i Skok. Vi fik i en Fart nogle Neg ind i Vognen og lavede os et behageligt Leje. I Düsseldorf passerede vi Rhinen og fik nyt Togpersonale. Vi spurgte, hvor vi skulde hen, og fik til Svar, at denne Transport skulde gaa til den danske Grænse. Feldwebelen og et Par Officerer, der var fra Hamborg, fik travlt med at telegrafere, at de kom gennem Hamborg. Men vi kom kun til Osnabrück, saa kom der Kontraordre.

Jeg har bagefter læst i H. P. Hanssens Erindringer, at Danmark i August 1916 var paa Nippet til at komme i Krig med Tyskland. Vi kørte tilbage til Koblenz, hvor vi blev indkvarteret i Fæstningen Ehrenbreitstein. Her blev vi et Par Dage og kom saa til Neubreisach, hvor vi fik rigeligt Opfyldningsmandskab, derpaa gik Turen til Köln, hvor vi modtog Kanoner, to 15 cm Skibskanoner med alsdens Udrustning, endvidere 118 Heste og Mandskab. Efter ca. otte Dages Forløb gik det atter til Banegaarden, og vi var spændt paa, hvor vi nu skulde hen. Rygtesmedene havde fortalt, at vi skulde ned og skyde over Donauen ind i Rumænien. Men det gik atter vestpaa, og vi kom omtrent til samme Egn. Fronten var (106) dog trukket noget længere tilbage. Det var sket under Sommeoffensiven. Vi vilde nu hellere have været et andet Sted hen.

Anders Christensen, Tinglev.

Man huskede »Sangeren«

Det var en smuk Foraarsnat i Aaret 1899. Vi var nogle Kammerater paa Vej hjem fra et Paaskebal i Asserballeskov Kro, og vi sang: »Vi er kun fa a, men det er det samme.« Paa een Gang blev der bagfra slaaet en Klo i mig. Det var Gendarmen. Han bød os standse og forlangte Navne og Adresse, idet han paastod, at vi sang forbudte Sange, og det kunde vi jo ikke nægte. Vi fik senere hver en Bøde paa tre Mark. Det hele var kun en Bagatel, saa vi troede, at Sagen dermed var glemt. Men da jeg kom paa Session, viste det sig, at Tildragelsen var paaført vort Generalieblad. Jeg blev nemlig først taget til Infanteriet. Men saa oplæste Sessionsofficeren følgende af mit Generalieblad: »Manden har faaet en Bøde paa tre Mark, fordi han har sunget danske Sange med ophidsende Indhold.« Resultatet blev, at jeg blev udtaget til »Husarregiment 16«. Det vil altsaa sige, at jeg fik en Tillægsstraf paa et Aars Tjeneste, da Kavaleriet jo tjente tre Aar.

Den 1. Okt. 1905 meldte jeg mig paa Gottorp Slot ved 5. Eskadron. Det gik meget godt. Jeg fik efterhaanden et højt Nummer hos Vagtmesteren. Til Paaske 1906 fik vi Orlov for første Gang. Som Reglementet bød, meldte jeg mig inden Afrejsen hos Vagtmesteren. Han fandt ikke noget at bemærke til min Paaklædning, men klappede mig paa Skulderen og sagde: »Men – min kære Ven - at du nu ikke synger danske Sange derhjemme!« Han vidste altsaa ogsaa Besked om de tre Mark, jeg var blevet idømt.

Saa kom Krigen. Vi rejste om Morgenens Klokken fem. Hen paa Formiddagen kom Gendarmen i mit (107) Hjem og skulde have mig med. Jeg skulde arresteres sammen med de andre Civilfanger; men Fuglen var fløjet! Jeg var da allerede i Flensborg. Her blev jeg sammen med ca. 50 gode nordslesvigske Kammerater tildelt den 5. lette Proviantkolonne. Senere fik den Navneforandring til Proviantkolonne 63. Ved Afrejsen fra Frankrig til Rusland i Foraaret 1915 fik vi tildelt et Feltkøkken. og jeg blev afkommanderet til at betjene denne »Kanon«. Og denne Post beholdt jeg, til jeg den 23. Oktober 1918 blev indlagt paa Lazarettet paa Grund af den spanske Syge. Dermed var Krigen forbi for mit Vedkommen-

P. Clausen.

Den gamle Kompagniskomagers Oplevelser

Vi havde gennemgaaet en kortere Uddannelse ved Garnisonen i Bremen, hvorfra det saa var gaaet videre til et Rekrutdepot bag Fronten i Frankrig. Herfra blev vi saa igen overført til de forskellige Infanteri-Regimenter.

Jeg var sammen med flere andre havnet ved Neumünster-Regimentet Nr. 163. Vi var nu slet ikke saa faa Danskere ved dette Regiment. Af kendte Folk hjemmefra var her ved samme Kompagni: Niels Tved, Gabøl, Otto Ottos en, Hygum, Hans Petersen, Mejlby og Ravn fra Grønnebæk. Ogsaa ved de andre af Regimentets Kompagnier laa der Danskere. Min gode Ven og Nabo, Jens Jørgensen fra Fole, laa saaledes ved vort femte Kompagni. Jens var dog en hel Del Aar yngre end jeg og havde derfor gjort Krigen med fra dens Begyndelse. Vi var nu naaet ind i Aaret 1916. Det var omkring Midten af Januar. Jeg havde nu allerede været Soldat saa længe, saa jeg en Dag dristede mig til at indgive Ansøgning om at faa Lov at komme hjem paa Orlov. Jens Jørgensen havde derved været mig behjælpelig; (108) han var jo mere erfaren i den Slags Ting og havde ogsaa selv en Ansøgning om Orlov løbende. Rart vilde det jo være, om vi to kunde følges ad hjem.

Bataillonen laa for Tiden i Reserve. En Nat var vi ført frem for at udbygge en ny Stilling et godt Stykke hag vor første Stilling. I Nattens Mulm og Mørke var Skansearbejdet alt andet end bekvemt. Vi sled i det med vore smaa Hakker og Spader. Af og til holdt vi inde for at trække Vejret lidt. Saa hørte man en jævn Snakken langs hele Linien. Ogsaa jeg kiggede op og kom derved til at kaste et Blik tilbage. I Mørket saa jeg nogle mørke Skikkelser bevæge sig. De kom nærmere. Jeg saa, at der var fem Mand ialt. De kom i Gaasegang, hver af dem slæbte paa en Sæk. – Naa saadan! – Brød til Kompagniet. De sækkebærende Mænd gjorde Holdt i Nærheden af os. – Sækkene satte de ned.

– Hvad for Folk mon det er? sagde min Makker, idet han nikkede hen imod Mændene. – Aa, hvad, det er jo ikke godt at vide, men de er jo nok undervejs ud i forreste Stilling, svarede jeg.

– Det skulde da vel ikke være dig, Niels Peter, sagde da en af Mændene. – Jo, men det er jo dig, Jens, sagde jeg ret fornøjet. Og det var jo Jens, min gode Ven hjemme fra Fole.

Naa, vi fik os en lille Passiar. Jens havde ikke hørt noget til sin Orlov endnu; men det skulde jo nok gaa i Orden, mente han.

Vi to, Jens og jeg, talte jo Dansk sammen, og det kunde Jens' Kammerater jo ikke forstaa. En af dem udbroød derfor: - Hvad gaar her for sig? - Hvad venter vi paa. - Videre, videre ...! Og saa maatte Jens sige Farvel. - Lidt efter var Mændene opslugt af Mørket.

Hen paa Morgenstunden brød ogsaa vi op og traskede trætte og søvnige af Sted hjem til vore Kvarterer for der at nyde et Par Timers Ro og Hvile, før Eftermiddagens Tjeneste kaldte. Senere paa Eftermiddagen bad jeg min Feldwebel om Lov til at gaa tilbage til Byen (109) Avion, hvor vor Skrivestue laa. Feldwebelen var en flink Mand. - Jeg kunde godt gaa, sagde han. Paa Kontoret i Avion erfarede jeg, at min Orlov var bevilget. Man manglede bare Majorens Underskrift, men Orloven skulde nok være i Orden endnu i Aften, og saa kunde jeg straks tage af Sted. En af Skrivelserne sagde til mig: - »Kammerat, hør hvor det buldrer! Tøv ikke med at komme bort herfra!« Det kan nok være, jeg spidsede Ører, for det blev Alvor med Uroen ved Fronten, og nu kunde der let blive Orlovsspærre, og saa kunde man let komme et helt andet Sted hen end hjem.

Om Morgenen den følgende Dag var jeg allerede paa Benene, da Klokken slog fem. Jeg hilste endnu lige paa Martin Jensen fra Hygum, hvorefter jeg forduftede fra Kvarteret. Jeg marcherede til den Jernbanestation, fra hvilken jeg kunde komme med et Orlovs tog. Jeg passerede den lille Landsby Merricourt. Her havde jeg ligget i Kvarter hos nogle Civilfolk. Manden var Minearbejder. Han var Enkemand, men havde to voksne Døtre hjemme hos sig. Hvor havde jeg følt mig godt tilpas i dette Kvarter. Fra den Tid vidste jeg ogsaa, at monsieur Minearbejderen altid var tidligt paa Benene. Den yngste af Pigerne, Susanne hed hun, plejede at staa op og lave Morgenkaffen til Faderen, før denne gik paa Arbejde. Jeg bankede altsaa paa, og se, det slog til; det var den lille Susanne, der aabnede Døren. Hun genkendte mig straks og bød mig komme indenfor. De to Piger havde lært sig en hel Del Tysk, saa vi kunde forstaa hinanden. Jeg skulde hjem paa Orlov, forklarede jeg Pigen, og jeg tror, at det glædede hende, for hun udbroød: - O, la, la monsieur, l'Allemagne - kaput, nix ...

Susanne bød paa en Spølkumme sort Kaffe og et Stykke Franskbrød. Efter denne lille Morgenvisit rakte jeg Susanne til Afsked Haanden og bød hende hilse, hvorefter jeg forsvandt igen.

Der stod en lang Rejse foran mig; men foreløbig var jeg da ude af Skidt, saa den Tid den Sorg.

(110) Allerede den næste Dags Eftermiddag naaede jeg frem til de kendte Egne. I Vojens havde jeg Ventetid paa fire Timer, før jeg kunde naa videre med Amtsbanen til Gram. - Skulde jeg vente saa længe, eller tage Resten af Vejen til Fods? Som jeg nu gik og dryssede rundt og ikke rigtigt kunde bestemme mig - det var jo ingen hel lille Spaseretur hjem til Fole - løb jeg paa Jacob Østergaard fra Rødning. Jacob og jeg kendte hinanden godt fra min Tid i Rødning. Vi hilste paa hinanden og fulgtes ad ned i Byen.

Jeg havde jo god Tid, for jeg kunde ikke foreløbig komme videre til Gram. - Ja, du vilde gerne, at Toget kørte straks, Niels, ja, det kan jeg godt forstaa, - men vent lidt, det kunde da være, at jeg kunde hjælpe dig. - Kom, lad os lige gaa ind til min gode Ven Jensen her, det kunde da være, at han havde en Cykel, han kunde laane dig. - Og sandelig, det slog til. Urmager og Cyklehandler Jensen var en Mand, der havde Hjertet paa rette Sted. - En Cykel, - jo, det havde han da. Dyret kom frem og blev set efter. Jensen følte paa Dækkene. De var jo ikke nye mere, det var jo Krig, saa ... nogle Stød med Pumpen. - Saa, nu kan du godt køre, min Ven, bemærkede Urmageren.

Det var en Fryd saadan at kunne rulle hen ad Landevejen - vel at mærke om Dagen; men naar Aftenen kom, og man ikke rigtigt kunde se, saa kunde det blive en blandet Fornøjelse. Naa, jeg følte mig saa glad og fri og frydede mig saa inderligt ved Gensynet med de kendte Egne.

Hist og her saas et Lys glimte. I Huse og Gaarde belavede man sig nu til at gaa til Ro for at være udhvilede til næste Dags Byrder og Besvær. Konerne havde det jo strengt, for ofte var Mændene ude ved Fronten. Jeg var naaet godt gennem Gabøl By, da jeg tydeligt hørte en svag Hvislen. »Hvad er den af?« tænkte jeg. Jeg steg af og følte ... jo, der var ingen Tvivl ... Baghjulet var punkteret. Jeg maatte tage den til Fods og (111) naaede langt om længe til Gram, hvor jeg satte Cyklen ind og fortsatte Resten af Vejen. – Og der sad mine kære og ventede paa mig .. Og Jens Jørgensen var allerede ankommet til sit Hjem. Begge to havde vi Orlov i atten Dage. Dog, den Tid gik ret hurtigt. Afskedsstunden kom. Vi maatte igen byde vore kære Farvel. Kresten, Jens gamle Far, kørte os til Gram, og saa gik det igen af Sted ud til Kammeraterne ude ved Fronten. Regimentet fandt vi i Ro i Douai.

Jeg har en lille Oplevelse fra den følgende Sommer. Det var under Kampene ved Somme, at jeg en Dag modtog et Brev hjemme fra min Kone. Hun skrev bl. a., at hun netop havde modtaget Brev fra min Fætter Eskilds Kone i Dover. Eskild skrev, at jeg skulde køre rundt her i Frankrig med en Pottemandsvogn forspændt et lille Æsel. – Det var nærmest saadan set skrevet for at drille min Kone lidt. – Tænk, Niels Peter, - »Pottemand«!

– Naa, paa en Maade havde den gode Fætter Ret, selvom det just ikke var Potter, jeg kørte rundt med. Sagen var den, at jeg var avanceret til Kompagniskomager og havde faaet Ophold paa Bataillonens Haandværkerstue. Jeg var Mester og havde endda en Svend under mig. Han hed Ney og var Sydtysker. Om han var en Ætling af Napoleons Marskal ved jeg ikke; men Ney her var ellers en rar og flink Fyr. Han og jeg kom altid godt ud af det med hinanden. ---

Men tilbage til den gode Eskilds Historie.

Regimentets Kompagnier laa i Stillingerne forude. Jeg laa da sammen med vor Bataillonsbagage bag Fronten i den ovennævnte By Merricourt. Saa skete det en Dag, at Englænderne fandt paa, at nu skulde Byen skydes i Grus, og det kan nok være, vi fik Kattun. De svære Granater ramlede ind i Byen, og Skaden var stor. Det kan nok være, at vi fandt ned fra vort luftige Stade. Vi havde nemlig slaaet vort Paulun op under Taget, hvor der ellers var ret fredeligt. Vi opsøgte (112) Kældre og andre Skjulesteder. medens Beskydningen fandt Sted. Da der opstod en lille Pause i Beskydningen, søgte vi atter frem i Dagslyset. Det kan nok være, det ikke saa godt ud. Husene var skudt i Grus, og Mennesker og Dyr var gaaet til ved det.

Vi fik Besked om at pakke sammen og straks forlade den udbombede By. Saa fulgtes vi med Bagagen, men da man der havde haft en Del Tab af Heste, foreslog Kusken, Paul fra Hamborg, Skomageren og hans Svend, at de kunde faa en lille, let Vogn og et Æsel og saa se at klare sig tilbage.

Det kunde vi da sagtens, mente jeg, og saa fik da Ney og jeg travlt med at pakke vore Ting sammen og faa dem anbragt paa det lille Køretøj. Det lille Æsel havde mere end nok at trække Læsset. – Hej, hyp, . Æsel. – Ney og jeg maa hjælpe til. Hen ad Vejen gaar det. En Deling Infanterister drog forbi os. Afdelingen var sikkert undervejs ud for at afløse i Skyttegravene. Jeg skænkede ikke de forbigående en Tanke, for mit Køretøj gav mig nok at tænke paa. Da var der blandt Soldaterne pludseligt en, der paa uforfalsket Sønderjydske raabte: – Hej, go Daw - er det ikke Niels Peter!

Sandelig, om det ikke var min Fætter, Eskild Petersen fra Dover, der drog forbi. – Kompagniet var fra Reserveregiment 86. – Nu havde min Fætter omtalt dette møde med mig og mit Æelskøretøj paa Landevej en til sin Kone derhjemme, og saaledes fik min Kone at vide, at hendes Mand var sunket saa dybt ned, at han nu var havnet som Pottemand i Frankrig.

En Haandværksmester har saa meget at slæbe rundt med. Der var jo allerførst Vaaben og den Øvrige Udrustning, men desuden har han jo ogsaa alle de Ting, der hører med til al kunne udøve sit Fag paa betryggende Maade. Dette gælder baade for Skomagere og Skræddere. Nu havde Rasmus, vor Kusk ved Bagagevognen, fundet ud af, at jeg med alle mine Ting optog alt for meget af Pladsen paa hans, Vogn, og nu stod alt i (113) Opbruddets Tegn. – Troppeskydninger, kaldte Tyskerne det. Ney og jeg var optaget af at slæbe vore Ting ned til Rasmus' Køretøj og fan det stuvet om Bord. Der var jo først Skomagerkassen, saa en Sæk med Læder, en anden indeholdt et Par ekstra Tæpper for ikke at skulle fryse alt for meget, en Kuffert, som jeg under min sidste Orlov i September 1916 havde fremtryllet af en tom Margarinekasse. Den bar stadig den prangende Indskrift -- P. Knarhøj, Sønderborg.

Kufferten gemte alle mine private Ting, og jeg vaagede nøje over den og dens Indhold af faste eller spiselige Ting. Endvidere havde jeg ogsaa en dejlig blød Hovedpude, ogsaa bragt med hjemmefra. Betrækket var maaske efterhaanden blevet lidt fedtet, men Pudens var dog god og næsten uundværlig for mig.

Da den gode Rasmus fik øje paa min enorme Samling, saa han næsten rødt. Han kunde ikke dy sig, men kom med den ret spydige Bemærkning:

- »Hør Niels Peter, sej mæ, va æ den a, en kund' næsten tro, te do vild' te o udgi' dæ for o væ'e en Offiser!« - -

Naa, Rasmus var nu ellers god nok. For Resten var han fra Broager.

Vi var nu naaet frem til Begyndelsen af Aaret 1917. Vinteren var ret streng. Regimentet laa i Stilling foran Byen le Mesnil, der dog laa et godt Stykke bag Fronten. I denne By laa vi ved Bagagen. Hvor var der overfyldt her, næsten ikke til at sparke sig frem. Vort Kvarter fandtes oppe under Taget i et Hus, men der var slet ikke Tale om, at vi kunde bjerge os her, langt mindre at kunne bestille noget. Vi Haandværkere maatte desuden om Natten med Køkkenvognen ud til Fronten og slæbe Brød og Mad samt Post ud til Kammeraterne i deres alt andet end luksuriøse Huller. Dette Natteslæb var just ikke efterspurgt, men dog nødvendigt, Vi frøs med Anstand. Vel havde vi vor lille Skyttegravskakkelovn, men hvad hjalp det hele, naar vi intet havde at putte i den.

(114) Ney fandt dog paa Raad. Han havde faaet eller laant et Køretej, og med dette kørte han ud i den nærliggende Skov og kom hjem til vort Kvarter med et helt lille Fyrretræ, som han selv havde været Mand for at fælde. Ney kunde have sparet sig sin Møje, for Træet var jo grønt og vaadt, og det var haabløst at faa det til at brænde.

Bedre gik det os, da vi om Aftenen i Fællesskab drog ud og bjærgede en god Portion Hegnspæle. Senere, da Vejret igen slog om til tørt, fik vi rigeligt med Kul.

Regimentet drog videre som »flyvende Division.« Bataillonerne kom igen ud i de forreste Linier. Bagagen laa foreløbig i Byen Monchy-le-Preux. – Jeg havde den sidste Tid været plaget af Gigt i Lænden og i mit højre Ben og laa i min Seng. Min gode Ven Hans Petersen besøgte mig, for han skulde i Stilling. Der var nok et eller andet i Vente derude, sagde han.

Om Natten mellem 8. og 9. April 1917 - Langfredag og Paaskelørdag - brød det for Alvor los. Sikken en forfærdelig Trommeild, Englænderne satte i med! Det blev senere fortalt, at Englænderne havde bragt deres svære Artilleri frem til de forreste Infanteristillinger for rigtigt at kunne tage det tyske Opmarchomraade under intensiv Beskydning. Deres Artilleriild naaede helt tilbage til vor By. Præcist hvert tiende Minut fik vi en Hilsen fra en af Englændernes 30,5 cm Kanoner. Sikket Brøl I Vor Skriver kom farende, og hvor saa han ud,

– Hør, min Ven, det gaar pinedød ikke, du maa op og med os andre ned i Kælderen, før Huset ramler sammen.

Saa var der for mig ikke andet at gøre. Jeg kom i Tøjet, ud af Huset og hen ad Gaden til den nærmeste Bunker, hvor vi saa søgte ned i Dækning.

Een Ting blev borte for mig, og det var min Iskias!

Om Morgen den 9. April gennembrød Englænderne vore Stillinger og nedkæmpede den sidste Modstand. (115) Kun faa slap bort og undgik Fangenskabet. Af vore tolv Kompagniførere var kun een tilbage. – Med Stillingens Fald var ogsaa Beskydningen af Byen holdt op. Del var saa underligt stille. Da hørte jeg en eller anden raabe: »All e, der er her, skal straks gøre sig færdige. – Fjenden staar om lidt foran Byens Porte. Vi maa alle frem for at møde ham der. - Alarm! Alarm!« -

Mændene dukkede op en efter en eller flere i Følge. Feldwebelen overtog Kommandoen.

- Hør, Feldwebel, jeg har ingen Staalhjem, den har jeg maattet laane en anden, bemærkede jeg henvendt til ham. Han svarede: - »Ja, Mester Niels, saa faar du nøjes med den Hue, du allerede har paa!«

Vi fik 250 Patroner og tre Haandgranater udleveret, hvorefter denne brogede Blanding af Soldater fra forskellige Afdelinger, ja, Regiment, satte sig i Bevægelse ad Vejen ud mod den Side, hvorfra man regnede med, at Englænderne vilde komme.

Et godt Stykke uden for Byen gjordes der Holdt, hvorefter der dannedes en tynd Skyttekæde ud over Marken, og snart efter gik vi i Gang med at grave os ned. Men Englænderne lod vente paa sig. De viste sig ikke. Maaske havde de faaet nok for denne Gang. Saa laa vi da her til hen paa Eftermiddagen. Klokken fire dukkede nyankomne Reserver frem. Vi fik Befaling til at trække os tilbage og drog snart efter gennem den nu medtagne By Monchy-le-Preux og videre til en lille By lidt længere bagude. Her paa Aftenen fik vi anvist Kvarter i nogle ret faldefærdige Træbarakker.

Det var hundekoldt. Vi frøs, men opdagede, at Bænke og Borde ogsaa godt kunde bruges til at fyre op med. Efter dette for Regiment 163 saa haarde Mennesketab blev Resterne af Regimentet ført tilbage fra Fronten for gennem en Reorganisation og ved Tilførsel af nyt Mandskab atter at genvinde sin gamle Anseelse. Regimentets fine Standard naaedes dog aldrig mere.

- Vi flyttede rundt bag Fronten fra Sted til Sted. En (116) kort Tid laa vi oppe ved Brügg, senere kom vi til Menin og Rouselare, saa laa Bataillon i rolige Stillinger foran West Roosebeke. Igen blev vi indladede og kørte med Toget til Byen Lille i Nordfrankrig, hvor Regimentet atter blev indsat ved Fronten.

Vi havde det herligste Sommervejr, og hvor var her hyggeligt i den lille By. Vi opholdt os ved Bagagen. Køkken- og Bagagepersonale samt Kompagniets Skrivestue med Ordonnans og Skriver og vi Haandværkere havde alle vort Kvarter i en og samme Bygning.

Det var, syntes den gode Ney, alt for trangt her indenfor Husets fire Vægge. Hvorfor ikke flytte Værkstedet ud i Solen!

- Ja, hvorfor dog ikke, svarede jeg. Og saa flyttede vi da ud i vor Baggaard. Vi lavede et Soltag af vore smaa Teltduge, anbragte dem paa nogle Stænger og sad nu og nød Fuglesangen og Herligheden udenfor i Guds frie Natur, alt mens vi pløkkede Støvler. Jeg længtes svært efter mine kære derhjemme. - En Ansøgning om Orlov havde jeg forlængst afleveret. Det var snart Pinse. - Hvis man nu kunde være saa heldig til den Tid at komme hjem! Men Orloven lod dog vente paa sig. I Morges havde jeg snakket med vor Skriver; men Manden var tæt som en Potte. Da dukkede hen paa Formiddagen pludselig vor Kusk op. Han vidste, at jeg gik og ventede paa at komme hjem paa Orlov. - »Tager jeg ikke fejl«, sagde han, faar du nok Besked om at rejse herfra endnu i Morgen.« - »Tror du det, saa vilde jeg absolut ikke have noget imod det,« svarede jeg.

- »Ja, det er godt, men gaa nu ikke den anden Vej - over Grænsen altsaa, - og gør du det, saa lad dem ikke tage dig ved Vingeбенet!«

Jeg maatte le, for den gode Mand mente det nu saa godt. Hen paa Eftermiddagen dukkede virkelig min gode Ven, Feldwebelen, op. Han stod en Stund og sludrede med os, men omsider kom han frem med sit Ærinde. - Jo, Ney skulde fra i Dag være Mester, og (117) den gamle Niels kunde pakke sit Tøj og i Morgen, Paaskelørdag rejse hjem paa Orlov til Mor og Børn. Og det gjorde jeg. - Jeg rejste hjem og - gik senere over den nære Grænse.

Niels P. Nielsen, Fole.

Da Peder troede, han var i København

Det var under den første Verdenskrig i Forsommeren 1915. Jeg, der dengang allerede var fyldt de femogfyrre, og som i min Ungdom ikke kunde bruges til Soldat, havde nu pludseligt faaet Besked om at stille til Session i Haderslev. Datoen stod angivet paa den modtagne Ordre. Naa, der var jo ikke noget med at blive hjemme. Det viste sig, at der var flere fra Sognet, der havde modtaget den samme Ordre. Flere af dem var større Gaardmænd. Nu var vi jo alle lige, mente jeg da. Dagen før Sessionen drog vi hjemmefra. Med Amtsbanetoget naaede vi ved Aftenstid Haderslev. Der var et Mylder af Mennesker. Alle slæbte paa større eller mindre Pakker, hvis Indhold var Sulevarer, maaske en ren Skjorte, eller et Par Strømper, eller hvad ved jeg.

Vi herhjemme fra Sognet holdt foreløbig sammen. Vi styrede vor Kurs mod den kendte Beværtning »Krauses Hotel«, og her lykkedes det os at faa Natlogi. Foreløbig skulde vi da have den værste Sult stillet. Til Maden nød vi Øl og en »Gibbernakker«, Det blev vel ogsaa til to eller flere ...

Bagefter blev saa Dagen fejret. Den ene efter den anden gaven Omgang, Gaardmændene var den Dag slet ikke fedtede. Jeg fik slet ikke Lov til at give en Runde, slet ikke Tale om.

»Ja,« sagde Andreas og saa hen paa mig. - »Se, vi tre kan sawtens gi uer i Jawten, for ser do, i Maan kan vi rejs hjem igen, for vi har serret for å ha e Papirer (118) i Orden, men ser do, Nikolaj, mæ dæ e de en anden Sag. - Vi er de, som e Tyskere kaalder – »unabkommlich« (kan ikke undværes hjemme).

- Med en sølle fattig Husmand som mig var det nu en helt anden Sag.

Saa kom da den næste Dag. Megen Søvn havde vi ikke faaet, og Maden smagte ikke rigtigt. Undervejs om til Kasernen betroede mine Venner - Gaardmændene derhjemmefra, mig, at de var blevet enige om skiftevis at sende mig sølle Fyr en god Pakke. Jo, det med Pakkerne kunde være godt nok, men, mente jeg, lad os nu først faa Sessionen overstaaet,

Saa stod de da der med deres Papirer fra Læge og Amtsforstander og strakte dem frem mod de høje Herrer i Sessionsudvalget, som dog gik let hen over dem. I langt de fleste Tilfælde hed det bare: »g. v. Landsturm mit Waffe - Fertig!« - Den næste ... !

Mine gode Venner blev lidt lange i Ansigtet. Her havde de saa sikkert regnet med, at de gode Papirer, de havde erhvervet sig ved at »smøre«, nok skulde hjælpe dem fri ~ og nu dette! Det var jo ogsaa til at ærgre sig over ...

»March!« lød det, af Sted gik det til Banegaarden.

Saa sad vi da i Toget, der snart dampede sydpaa med os. Lidt før Aften naaede vi Alto-na. Toget standsede, og vi fik Besked om at forlade Toget. Ny Opstilling, fire i hvert Geled, og lidt efter vandrede vi hen til det Sted, hvor vi skulde indkvarteres for Natten.

Senge var der ingen af, men dog en Halmsæk, som man kunde søge Hvile paa.

Der blev udleveret Mad. - Hvad den bestod af, ved jeg ikke. Da vi var godt sultne, gled den let ned. Vi var under Opsyn af tre Underofficerer. De var ret høflige, men hvad skulde man slaa Tiden ihjel med? Vi gik rundt og »sonderede Terrænet«. - Jeg og mange flere forduftede for at se paa Byen. Vi var jo saadan set endnu civile Folk. Det blev sent, før jeg igen fandt (119) hjem. Jeg var nu langtfra den sidste. Den første, jeg løb paa i Kvarteret, var en af Befalingsmændene.

- Nej, se, hvor kommer du fra, Vennen min? lød hans Spørgsmaal.

- Fra - hæ ... fra Byen, har været lidt paa Skt. Pauli og andre Steder, svarede jeg. Bag mig dukkede der i det samme en ny Mand op. Han var i opløftet Stemning og afbrød mig, idet han raabte:

- Hej-ja, ... aah, hvor er æ fuld! Den næste Omgang, Kelner, den gi'r Mads ... !

- Jo, her var der rigtignok Løjer og Langkaal.

Der blev drukket Øl, for hvad skulde man med Penge? De skulde drikkes op ... Hej, I Møgtrampere ... I Morgen - Skaal!

De tre Tyskere havde for længst faaet deres Part. De sad og skraalede paa en eller anden tysk Vise. Pludselig opfordrede en af dem os til at synge med. - Singt doch mit . .. singt, singt mit! -

- Aldrig! Vi kan kun synge, hvis det skal være, paa Dansk, sagde jeg.

- Oh ... lige meget, raabte han, saa synger I paa Dansk!

- Naa, ja, Mændene her var jo flinke, og hvorfor saa ikke vise dem, at vi kunde synge. Efter en kort Raadslagning blev vi enige om, at hvis der skulde gives en Sang til Bedste, skulde det være »Dengang jeg drog af Sted.« - Og det kan nok være, de fik alle Versene med Fynd og Klem, og - Tyskerne morede sig. - Mange af vore Kammerater var allerede gaaet til Ro og sov nok saa blideligt.

Under vor Sang befandt jeg mig netop ude for den aabne Dør. I en lille Pause hørte jeg en Mand snøvle i en endnu søvnig Tone: »Hvad er dog det? - Hør, Kristoffer, vi er nok slet ikke kommet til Altona! Du skal se, vi er saa sandelig havnet i København!«

Nicolaj Jensen, Mølby pr. Spandet.

Et Juleminde

FRA CHAMPAGNE-FRONTEN

Juledag vi sidder og stirrer
fra Barakken saa længselsfuldt ud.
Regnen mod Ruderne klirrer,
ude er der koldt og Slud.

En sønderskudt By ^{†)} der ligger
her ved Kanalens Bred.
Et enligt Træ staar og stirrer
paa al den Elendighed.

Markerne ligger Øde,
forladt staar Hus og Hjem,
knap en Fugl kan finde sin Føde
mellem Mængden af Ukrudt og Sten.

Hvornaar mon dette vil ende,
lænker vi mangen Gang.
Hvornaar mon vi hjemad kan vende?
Hjem til Nordslesvigs Strand.

Men Aarene gaar, og Dage,
og Krigen den raser endnu.
Hvornaar mon vi kommer tilbage?
Naar falder det sidste Skud?

Vær hilset, I kære derhjemme.
vær hilset saa mangen Gang,
fra alle vi Nordens Sønner,
som kæmper i fremmed Land.

Skrevet af Hans Hansen, Halk, i Baraklejren ved
Byen Menneville ved Aisne Kanalen 1916.

^{†)} Variscourt

Major Trumpf og hans Ko

(121) Jeg havde, da Verdenskrigen i 1914 brød ud, for længst aftjent min Værnepligt som Fæstningsartillerist i den kendte Rhinfæstning Ehrenbreitstein. Jeg var nu ved Krigens Udbrud allerede gift og havde selv en lille Ejendom til en Hest samt en fem, seks Køer paa Stalden. Saa kom Dagen, som Tyskerne kaldte »den store Dag«. Jeg maatte forlade det hele og mødte i Loksted-Lejren. Vi forlod snart efter denne Lejr, og med Tog gik det vestover til Elsass, og saa var vi inde i Krigens Gru og Tummel.

Et Aars Tid gik hen. En Dag kom der Ordre til Batteriet om at afgive Mandskab til Dannelsen af en ny Formation. Vi var vel en halv Snes Mand samt en Vagtmester og to Underofficerer, der maatte pakke vort Tøj og drage til et nærmere bestemt Sted, hvor vi skulde melde os. Stedet, eller Byen, viste sig at ligge et godt Stykke bag Fronten. I denne By blev der saa dannet en Artilleri-Afdeling, udrustet men svære Haubitser. Til Chef for denne Afdeling fik vi en vis Major Trumpf. Denne Herre havde sine egne Meninger om Tingene, men han viste sig at være en ret fornuftig Mand. Før Krigen havde Major Trumpf været udenfor Nummer og havde da allerede i flere Aar været Direktør i en Fabriksvirksomhed, der fremstillede Underbeklædning. Under Krigen var han fra at være Kaptajn avanceret til Posten som Major og Chef for denne nye Artilleri-Afdeling.

Vel laa vi jo her i Fjendeland. Vi vidste, at Franskmændene ikke elskede os. Men Egnen var idyllisk. Der var Fred, og Fronten laa langt borte. Major Trumpf og hans Stab fandt det ogsaa hyggeligt her.

Der var dog en Slange i dette Paradis. – Majoren var en stor Ynder af Mælk, og frisk Mælk er jo en herlig Drik. Men Forsyningen af Mælk svigtede. De (122) omkringboende Bønder skulde naturligvis levere den nødvendige daglige Forsyning med Mælk til Tyskerne, men af let forstaaelige Grunde gjorde de det kun med Modvilje, selvom de fik den godt betalt af de tyske Myndigheder. – Franskmændene snakkede noget om Sygdom i Kvægbesætningerne, men den troede Tyskerne ikke rigtig paa. Man havde forsøgt at tale sig til Rette med de franske Bønder, men disse var bare blevet endnu mere trodsige. Noget Resultat var man dog ikke kommet til, og nu var Mælkeleverancen altsaa gaaet helt i Staa.

Major Trumpf sad paa sit Kontor. Han kløede sig i Skægget, medens han dybsindigt grundede over Sagen. Hvad var her vel at gøre? – Hm, man kunde jo da for Pokker heller ikke lade sig alt byde; men paa den anden Side kunde han ogsaa godt forstaa de franske Bønders Tankegang; maaske lød disse en hemmelig Ordre.

... Man kunde jo ogsaa gaa en anden Vej. – Man kunde gøre sig uafhængig af dem, man kunde jo som et Forsøg anskaffe en Ko. – Majoren havde genvundet sin Ligevægt. Major Trumpf var ikke selv kyndig paa dette ekstraordinære Omraade, men mon der ved hans Afdeling ikke skulde findes en landbrugskyndig Mand? ...

Majoren tog en kort Beslutning. Han trykkede paa Klokken, og lidt efter dukkede hans personlige Oppasser op. – Hr. Majoren ønsker! – Hælene smækkede sammen. – Aa, hør Hermann, stik lige om paa Kontoret og se, om Feldwebelen er hjemme. Bed ham komme herom, saa snart han kan, forstaaer du! – Ret længe varede det ikke, før Kontorfeldwebelen mødte frem og hilste. – Hvad er der nu i Vejen, Adolf, spurgte han og saa hen paa Majoren, der roligt blev siddende paa sin Plads og blot med en Haandbevægelse pegede paa en Stol, som Feldwebelen straks lod sig dumpe ned paa.

- Ja, her sidder man jo godt, sagde han, medens han tændte sin Pibe. - Du studser vel over den Tone, Feldwebelen tillod sig, men de to Mænd var gode Venner fra gamle Dage. Feldwebelen havde nemlig ogsaa haft (123) Ansættelse paa samme Fabriksvirksomhed, og fra den Tid stammede den familiære Tone.

Ja, kom det endelig fra Majoren. - Jeg kan godt forstaa, at du maa være nysgerrig, men, ser du, Gustav, vi maa finde frem til en Ordning, saa denne Mælkeforsyning ikke stadigvæk bryder sammen. Se, jeg har tænkt, at vi burde anskaffe en Ko.

- En - Ko! afbrød Feldwebelen, - mener du virkelig en - Ko?

- Ja, vel gør jeg saa, for jeg vil pinedød ikke undvære min Mælk, svarede Majoren og lo, medens han kastede et Blik over paa sin Ven. - For, ser du, vil Franskmandene ikke levere os det nødvendige Kvantum Mælk, ja, saa ser jeg ikke anden Udvej, end at vi holder Ko og saaledes bliver selvforsynende.

- En Ko, mælede Feldwebelen. Han sad stadig og grundede.

- Ja, en Ko - forstaaer du, raabte Major Trumpf.

- Skal - hm - Dyret - rekvireres, eller hvordan?

- Næ, det har jeg nu ikke tænkt mig. Nej, vi køber den.

- Hvem har du tænkt skulde passe den? - Ikke jeg - i hvert Fald.

- Aah, din Torsk, lød det fra Majoren. - Nej, selvfølgelig ikke, Gustav, men du kan sikkert blandt vort Mandskab finde en frem, der er kvalificeret dertil, en Landmand, en Koholder, sagde Majoren.

De sad endnu en Stund sammen og drøftede indgaaende Sagen, før Feldwebelen rejste sig og forlod Majorens Bopæl.

Næste Akt foregik allerede samme Dags Eftermiddag. Vi havde netop afsluttet Dagens Oplevelser og stod nu opstillet i Række og Geled paa den lille Eksercerplads. Da saa vi, at Majoren, fulgt af Kontorfeldwebelen, nærmede sig. Officerer og Befalingsmænd fik travlt. Feldwebelen, ja, det kunde gaa, men Majoren, hvad vil han egentlig her paa denne Tid?

(124) - »Ret!« brøltes der, og de to spankulerede ned langs Fronten, vendte om og kom tilbage igen mod Midten af Fronten. Major Trumpf nikkede tilfreds og gav Ordre til »Rør!« Major og Feldwebel stod stadig og talte sammen; men saa traadte Feldwebelen frem.

- Hør, sagde han, er der Landmænd eller Koholdere eller Svejtsere her imellem Batteriets Mandskab? Hvis disse Kategorier findes, da har de at træde frem fra Geledet! - Det viste sig, at der var en halv Snes Stykker, der kunde komme ind under denne Betegnelse, ogsaa jeg. - Vel var der et Par Stykker mere, der traadte frem, men de listede lige saa stille af igen. Jeg tvivler paa, at de var Landmænd.

Major Trumpf gik Flokken igennem; den ene efter den anden maatte igen fordufte. Til sidst kom han hen til mig. Som ved de øvrige spurgte han, om jeg var Landmand, om jeg var vant til at omgaas Køer.

- Jo, det var jeg da. Jeg havde selv en mindre Landbrugsejendom.

- Ja, det er godt, men har De Køer, og - kan De malke? spurgte Majoren igen.

- Jo, det kan Majoren tro, jeg kan, for jeg har seks Køer og en Hest derhjemme.

- Ja, det er godt, min Ven, men hvor har De hjemme? spurgte han og: Hvad hedder De?

- Hansen, Peter Hansen, Hr. Major.

- Hansen - hm - men hvad Landsmand?

Jeg var lige ved at sige »Dansker«, men saa rettede jeg det til Slesviger.

- Saa er De vel en af disse Danskere? - Majoren lod til at være inde i Forholdene ved Grænsen.

- Javel, Hr. Major, det har sin Rigtighed, svarede jeg uden at blinke.

Major Trumpf lod til at være tilfreds. Han spurgte ikke om mere, men sagde henvendt til mig: - Om en Time kan De melde Dem paa min Bopæl. - Ja, saa var der ikke mere. De to Mænd forsvandt lige saa stille igen, og ogsaa vi traadte af og opsøgte vort Kvarter.

(125) Jeg mødte paa den aftalte Tid paa Majorens Kontor og meldte mig. Majoren var dog i Øjeblikket ikke hjemme, saa jeg maatte vente en Stund paa ham. Endelig kom han da, og vi fik os en rigtig lang Samtale. Manden var flink, maatte jeg indrømme. Enden blev, at jeg af ham blev antaget til at passe og pleje den Ko, som man paa dette Tidspunkt endnu ikke havde købt. Glad og veltilfreds og bevæbnet med en af Majorens gode Cigarer forlod jeg igen Kontoret. - Jeg var nu blevet forfremmet til Mester-Fodermester.

Allerede den næste Dag overtog jeg Pladsen. I en Bagbygning ved Majorens Bolig op-slog jeg mit foreløbige Kvarter; her var ogsaa Plads til Koen. Jeg havde lige installeret mig og mine Ting, da der var en, der kaldte paa mig. Det var Majorens Tjener. - »Peter Hansen, - du maa straks indfinde dig hos Major Trumpf«!

Jeg af Sted, Majoren modtog mig med et Smil og spurgte, om jeg kunde finde mig til Rette. - Jo, det mente jeg nok skulde gaa, og ogsaa Pladsen til Koen var god, svarede jeg. - Ja, det var netop om denne Ko, vi nu skulde snakke, - Ser du, ja, nu siger vi du til hinanden, naar ingen andre er her, - det er lettere. Ser du, jeg har tænkt mig allerede nu i Eftermiddag sammen med Feldwebelen og dig at tage en Tur ud paa Landet for hos en af Bønderne at købe en Ko. - Du, Peter Hansen, er den sagkyndige, jeg Køberen, og Feldwebelen ordner det finansielle. - Ja, saadan skal det være. Majoren ler nok saa fornøjet. - Jo, den Sag skal nok komme til at glide.

Om Eftermiddagen kørte vi ud paa Landet. Jeg sad oppe hos Kusken, medens de to Her-rer, mine Arbejdsgivere, slængede sig i Jagtvognens magelige Agestol. Ude paa Landet var der jo Bønder, og Køer havde de ogsaa, men hvor var Bønderne mistroiske! - De var ikke venlige og vilde nødtigt sælge til os. Major Trumpf var Elskværdigheden selv, ih, hvor lod han Munden (126) løbe ... Endelig fik vi da fat i en ældre Bondemand, som havde en god Kobestand. Efter en lang Prutten og Snakken lykkedes det endelig min Major at faa en Ko købt, selvom Manden ikke var særlig oplagt til at sælge. Feldwebelen maatte frem med Tegnebogen og betalte den ret høje Pris. Jeg fik Rebet overrakt, og stolt som en Konge fjernede jeg mig med den erhvervede Ko. - Vi to skulde nok faa mange gode Dage sammen

..

Vi havde ogsaa mange gode Dage sammen. Koen gik og græssede, og imens gik jeg og drev den af. Men som bekendt bliver en Ko jo ogsaa træl af at producere Mælk, og det gjorde da vor Ko ogsaa. Naa, man var jo - heldigvis - som man siger »ikke født i Gaar.« Jeg lavede noget, der ellers er ulovligt: Jeg kom Vand i Mælken, ikke meget, men nok til, at der kom Klage over den Mælk, jeg afleverede i Køkkenet. Jeg hældte stadig mere Vand i Mæl-ken. I Tankerne saa jeg mig allerede fyret, hvis ikke før, saa dog den Dag, da Koen blev gold.

Et Par Dage gik, men saa kom der Bud. - Major Trumpf ønskede at tale med mig, og det kan nok være, jeg fik Huden skældt fuld. - Saadan en Svindler, der ikke undsaa sig for at afsætte Mælken andetsteds! Jeg prøvede at undskylde Koen. Den var ved at blive gold, sagde jeg; men Major Trumpf mente noget andet. Saadan en stor og kraftig Ko kunde ikke holde op med at give Mælk. Naa, ja, hvad kunde det vel ende med? Jeg maatte opgive Stil-lingen. Jeg var fyret, og samme Dag overtog en anden Mand mit Job. Min Afløser var en Mand, jeg ikke kendte. Efter at jeg havde sat ham ind i Sagerne, forlod jeg Pladsen og

meldte mig lidt senere tilbage til Batteriet. Der gik kun et Par Dage, saa kom Majorens Tjener ind paa Stuen.

- Hør, Peter Hansen, sagde han, nu har den gamle igen Brug for dig. Du skal straks indfinde dig paa hans Kontor.

Major Trumpf var i godt Humør, da jeg traadte ind og hilste paa ham.

(127) - Ja, det var da Koen. - Han indsaa nu, at han forleden Dag havde gjort mig Uret, for nu gav Koen slet ingen Mælk mere. Den anden »Fodermester« havde han jaget paa Porten og - Enden paa Visen blev, at jeg paany blev antaget som Fodermester.

NB. Jeg maa nu for Sandhedens Skyld oplyse, at det var mig, der havde taget Mælken.

Peter Hansen, Østerby,

Krigserindringer fra 1 914 -18

Jeg havde en daarlig Arm og slap derfor fri for at være Soldat. Da Krigen brød ud i 1914, regnede jeg med, at der ingen Fare var for mig, men jeg blev klogere. Allerede den 24. Marts 1915 fik jeg Ordre til at stille i Flensborg, og de beholdt mig med det samme. Vi blev indkvarteret paa Gymnasiet. Det var jo altid lidt flottere end paa Kasernen, men Flotheden var nu ikke særlig lovende, for der var ingen Senge og Skabe, kun Straasække paa det bare Gulv, men det gik jo. Man var jo ung endnu dengang. Vi blev uddannet ved Infanteriet. Vor Kompagnifører var en Feldwebelløjtnant Højer. Han var god nok, men ved den mindste Fejl blev han rasende, og derfor fik han Tilnavnet »Ungeheuer«.

Uddannelsen gik rask fra Haanden og efter 9 Ugers Forløb fik vi at vide, al vi nu skulde af Sted, men vi skulde jo ikke til Fronten, ikke Tale om. Nej, vi skulde blot et eller andet Sted hen og gaa Vagt. Vi fik Lov til at rejse hjem fra Lørdag til Søndag. Vi maatte altsaa tage Afsked med Hjemmet og vidste ikke, om vi nogen Sinde saa det igen.

Den 1. Juni 1915 gik vor Transport af Sted. Hvorhen vidste ingen, men det varede ikke længe, før vi opdagede, at det gik til Østfronten. Vi havnede i Polen, i en Baraklejr i Nærheden af Byen Shirnevice. Det var (128) saa varmt, at vore Kammerater, som før os var ankommet til Lejren, gik omkring kun iført et Par Bukser, og de var saa brune paa Kroppen som Negre. Her oplevede jeg straks Krigens Uhygge. Vi sad alle ude i det fri og pudsede Geværer, da der blev kaldt ind til Middag. Mens vi sad og spiste, lød der udenfor et Skud. Da vi kom udenfor, laa en af de Kammerater, der var ankommet sammen med os, paa Jorden. Han havde skudt sig selv gennem Hovedet. Det var uhyggeligt. Der blev af Kompagniføreren afholdt Forhør, men ingen vidste noget om, hvorfor han havde skudt sig. En enkelt mente, at han havde haft Kærestesorg. »Naa, ja«, sagde Kompagniføreren, »det er noget andet, for havde det været Fejghed over for Fjenden, havde det været utilgiveligt.«

Da det blev Aften, skulde vi ud i Skyttegravene. Det var med blandede Følelser, vi gik derud. Vi blev inddelt til Vagtskiftet og fik anvist en Understand. Den var ikke meget bevendt, for Understanden var kun en lille Udgravning et Par Trin højere end Skyttegraven og

med lidt Træværk ovenover. Vi opdagede Dagen efter, at vi ikke maatte opholde os udenfor, for saa kunde Russerne se os, og de skød straks efter os.

Da jeg havde Frivagt, gik jeg en lille Tur igennem Skyttegraven for at se mig lidt om, og her traf jeg en Kammerat, der var ved at koge Kartoffler. Jeg spurgte ham, hvor han fik Kartofflerne fra. Han sagde, at der var en Kartoffelkule bag Skyttegraven, og der hentede han dem, men man skulde passe paa, for ellers skød Russerne paa os. Naa, tænkte jeg, det kunde være rart med nogle Kartoffler, for jeg var oven i Købet den lykkelige Ejer af et Stykke Flæsk. Jeg mavede mig op af Skyttegraven, gled hen til Kartoffeldyngen og samlede en Portion i Teltdugen, krøb saa tilbage, og det gik godt. Saa skulde Flæsket jo steges, men det var nu ikke saa let, thi vi maatte jo ikke fyre, saa det røg. Vi kunde kun anvende rigtig tørt Brænde. Jeg gik dog i Gang, men jeg fortrød det næsten, thi da Lugten af stegt Flæsk bredte (129) sig, varede det ikke længe, før Kammeraterne troppede op, og sikke de snuste Dunsten i sig. Jeg kunde desværre ikke dele med dem alle, for dertil var Flæsket for knapt.

Efter tre Dages Forløb blev vi afløste og kom tilbage. Vi blev indkvarteret paa en stor Gaard. Kort efter fik vi Ordre til at gøre os færdige. Man talte om, at Russerne var stukket af, og vi skulde nu forfølge dem. Vi kom ikke saa forfærdelig langt, før der kom Besked om, at vi kunde vende om, og det var vi ikke kede af. Den næste Aften fik en Del af os Besked om, at vi skulde ud i Skyttegraven som Forstærkning. Jeg skulde ogsaa med. Undervejs var det, som om jeg anede, at der vilde passere mig noget, og det slog ogsaa til. Uden for Graven var vi i Færd med at grave Løbegrave over imod Russerne. De maa have opdaget os, thi pludselig begyndte de at skyde med Maskingeværer. Kuglerne peb om Ørerne paa os. Vi dukkede os, saa godt vi kunde, men pludselig var det, som om jeg fik et Slag oven i Hovedet. Noget varmt løb ned over mit Ansigt. Jeg sagde til Underofficeren, som laa mig nærmest: »Jeg tror, at jeg er blevet saaret«. »Mon?« sagde han. »Prøv engang at undersøge mit Ansigt,« sagde jeg til ham. Det var jo mørkt. Da han saa nøjere efter, opdagede han Blod og sagde: »Skynd dig at løbe tilbage, thi ellers forbløder du!« - Jeg var blevet ramt i Hovedet, og Blodet løb baade ned over Hovedet og ned ad Ryggen. Jeg var lidt betænkelig ved at løbe tilbage i Kuglereggen, men jeg kunde lige saa godt risikere det som blive liggende her og forbløde. Jeg løb altsaa og kom ogsaa godt tilbage til Skyttegraven, hvor jeg straks blev forbundet og bragt i Sikkerhed. I Løbet af Natten blev jeg bragt til et Lazaret i Shirnevice. Der blev jeg Dagen efter opereret og kom efter nogle Dages Forløb med et Lazarettog til Posen, Her laa jeg i fem Uger og blev saa sendt til min Bataillons Hjemsted i Hannover.

Jeg bestilte ingenting i Hannover, fik Orlov i tre Uger og blev saa overført til en Landstormsbataillon i (130) Holzminden, og herfra blev vi udkommanderet til at bevogte Krigsfanger. Vi havde det godt. Jeg havde en lille Oplevelse, som kom til at koste mig tre Dages Arrest. Jeg kom en Dag fra Arbejde med en Flok Russere, som pludselig opdagede en Hare, der hoppede rundt paa Marken, Den maa have fejlet noget, thi den kunde ikke løbe. En - to - tre - løb en Russer efter den og fangede den. Jeg sagde, at de skulde lade den løbe, men de bad saa mindelig om at maatte beholde den, og sultne var de jo. Jeg kunde ikke nænne at tage den fra dem; men det skulde jeg nu alligevel have gjort, thi i Hælene paa os kom Gendarmen. Han standsede os, og saa maatte de lade Haren løbe. Mig meldte han, jeg blev afløst og korn tre Dage i Brummen paa Vand og Brød. Kort efter fik jeg dog Orlov i fjorten Dage. Vi havde nemlig en gammel rar Kaptajn, som altid bevilgede Orlov, naar en havde haft Arrest.

Som Tiden gik, blev jeg vel for god en Vagtmand. Jeg blev undersøgt og erklæret for k. v., og kort efter dampede jeg sammen med en Kammerat til Køln. Vi skulde nu være Artillerister. Vi ønskede at komme til Hestene og fik ogsaa vort Ønske opfyldt. Efter en kort Uddannelse gik det til Frankrig, til en Ammunitionskolonne. Der traf jeg for første Gang en Landsmand, Peter Vind fra Nørre Løgum. Det var helt rart, men kort efter havde jeg det Uheld, at Hesten styrtede med mig. Jeg fik den ene Fod kvæstet og kom atter paa Lazaret. Ogsaa igen paa Orlov, men jeg maatte atter af Sted til Frankrig.

Denne Gang gik det lidt haardt til. Jeg kom nemlig med i det store Sommeslag. Jeg skal fortælle en Oplevelse, som nær kunde have kostet mig Livet. Vi holdt en Dag paa Vejen. Jeg passede mine Heste og holdt ogsaa øje med Underofficerens Hest. Der blev ikke skudt ret meget, men paa een Gang kom en temmelig stor Granat og slog ned ca. hundrede Meter fra os. En af mine Heste blev ramt af en Splint. Den blødte fra Maven. Ogsaa (131) Underofficerens Hest var blevet saaret. Begge Hestene maatte skydes.

En anden gang kom vi til en By. Hver Nat var det galt med Flyvere, og vi gik af den Grund til Ro først paa Aftenen. Ved 10-Tiden begyndte Flyverne at komme. Egentlig havde vi det ganske praktisk, for vi behøvede kun at smutte ud af Vinduet. Lige udenfor var nemlig Nedgangen til Kælderen. En Aften var jeg dog faldet i saa dyb Søvn, at jeg ikke hørte Kammeraterne stikke af. Paa een Gang hørtes nogle forfærdelige Brag. Jeg troede, at Huset var væltet. Det kan nok være, at jeg kom ud i en Fart og ned i Kælderen. Der sad de andre og grinede og spurgte, om jeg var blevet vaagen. Om Morgenens saa vi, at Huset ved Siden af os var styrtet sammen.

Jeg var altsaa sluppet godt fra det. Kort efter fik jeg en Mavelidelse, men selvom jeg Gang paa Gang meldte mig syg, lykkedes det først ret sent at komme paa Lazaret. Jeg kom endda helt til Breslau, og her lykkedes det Lægerne at kurere mig paa forholdsvis kort Tid, hvorefter jeg atter skulde til Fronten. Vi var allerede blevet indklædt, men saa brød Revolutionen ud, og der afgik ikke flere Transporter. Jeg skyndte mig at melde mig syg igen og blev af Lægen indlagt i Infirmeriet. Her gik jeg og havde det godt, men jeg vilde naturligvis helst hjem. Jeg talte med Underofficeren om Chancen for at faa Orlov. »Ja«, sagde han, »dersom du vil love mig at sende mig en Pakke, vil jeg se, om jeg kan gøre noget for dig.« Det lovede jeg naturligvis, og to Dage senere drog jeg hjem. Jeg havde faaet Orlov i fjorten Dage. I Højer talte jeg med det nye Soldatterraad, og her gav man mig Orlov, til Hjemsendelsen kunde finde Sted. Altsaa blev jeg hjemme, og Krigen var saaledes forbi for mit Vedkommende.

Anders Schnor, Bodsbøl pr. Ballum.

Ære være deres minde

*Følgende Kammerater tilhørende vor forening
er afgaaet ved døden*

Aabenraa Amt

Aabenraa afdeling:	P. Sønnichsen, Persillegade	19. 5. 55
	Chr. Jensen, Gl. Kongevej	29. 6. 55
Bedsted Lø afdeling:	Markus Makvardsen	21. 6. 55
Bjolderup og Hjordkær afdeling:	Jørgen Lassen, Hjordkær	13. 4. 55
	Peter Høeg, Hjolderup	11. 6. 55
Bov afdeling:	Jens Wortman, Vesterbæk	22. 4. 55
	Peter Balhorn, Kollund	8. 5. 55
	Mathias Søndergaard, Padborg	9. 5. 55
	Bendiks Petersen, Padborg	6. 12. 55
	Thomas Hansen, Padborg	9. 1. 56
Ensted afdeling:	Hans Frd. Hansen, Sdr, Hostrup	27. 4. 55
	Jørgen Wrang, Hostrupskov	19. 5. 55
	Chr. Seberg, Sdr. Hostrup	9. 8. 55
	Christian N. Hansen, Stubbæk	2. 2. 56
Felsted afdeling:	Johannes Petersen, Felstedskov	4 3. 56
	August Nissen, Traasbøl	23. 3. 56
Graasten afdeling:	Christian Andersen, Graasten	2. 4. 55
	Richard Jacobsen, Alnor	5. 7. 55
	Jørgen Lorenzen, Fiskebæk	31. 7. 55
	Johannes Petersen, Graasten	6. 12. 55
	Emil Paulsen, Trappen	9. 3. 56
	Nicolaj Christensen, Alnor	26. 3. 56

Holbøl afdeling:	Hans Larsen, Vilsbæk	6. 12. 55
	Hans P. Nissen, Sønderhav	7. 1. 56
Kliplev afdeling:	Hans P. Seemann,.Kliplev	14. 10. 55
Kværs afdeling:	Erik Petersen, K værs	3. 11 55
	Jørgen P. Todsén, Kværs	3. 12. 55
Løjt afdeling:	Andreas Waldemar, Løjt	2. 6. 55
	Lorenz Jensen, Barsmark	24. 6. 55
Rise afdeling:	Jørgen Juhl, Rødekro	25. 8. 55
	Jørgen Moos, Rødekro	5. 9. 55
	Hans Fr. Thams, Sdr, ønlev	5. 11 55
	Hans Jacobsen, Røde Mølle	20. 11 55
	Chr. Jørgensen, Rise	22. 11 55
Varnæs afdeling:	Hans Fink, Bovrup	23. 10. 55
	August Johansen, Varnæs	4. 1 56
	Lorenz Jochimsen, Varnæs	21 3. 56

Haderslev vesteramt

Agerskov afdeling:	Thomas Tryk, Agerskov	5. 5. 55
	Ole Riis, Agerskov	9. 5. 55
	Jens Lautrup, Gestrup	20.5. 55
	Thomas Petersen, Agerskov	23. 5. 55
	Anders Bergholdt, Gestrup	16. 8. 55
	Niels Vagner, Goldbæk	23. 10. 55
Branderup afdeling:	Eskild Abrahamsen	18. 8. 55
Fole afdeling:	Jørgen Maassen	23. 1 56
Gram afdeling:	Olaf Aastrup, Gram	11 6. 55
	Anton Nygaard, Gram	2. 11 55
	Hans Jessen, Kastrup	16. 11 55
	S. P. Fisker, Gram	16. 2. 56
	Hans Jørgensen, Gram	18. 3. 56
Hjerting afdeling:	Peter Ibsen,	2. 7. 55
	Jens Petersen	30. 10. 55
	Hans Laurup	12. 1 56
Sdr. Hygum afdeling:	Otto Iversen Ottesen	6. 6. 55

	Ebbe Sørensen Outzen	13. 10. 55
Jels afdeling:	Povl Nielsen	4. 6. 55
	Johannes Steffensen	14. 11. 55
Nustrup afdeling:	Julius Brodersen	15. 6. 54
	Johannes Johansen	28. 6. 55
	Jørgen Møller	18. 9. 55
	Rasmus Jensen Kiesby	29. 11. 55
	Nicolai Jochumsen Skjødt	14. 12. 55
Ribe afdeling:		
	Peter Hansen	10. 11. 55
Rødning afdeling:	Jens J. Møller	18. 9. 55
	Hans P. Johansen	26. 11. 55
	Hans Thomsen	19. 12. 55
	Mads Christophersen	23. 1. 56
	Sophus Christensen	22. 2. 56
Skodborg-Skrave afdeling:	Michael Mauritzen, Skodborg	13. 4. 55
	Laurids Madsen, Skodborg	22. 12. 55
Tirslund afdeling:		
	Hans Carstensen, Tirslund	23. 9. 55
Østerlindet afdeling:		
	Karl Bruns	4. 10. 55
Haderslev Østeramt		
Fjelstrup afdeling:	Hans Goth	11. 6. 55
	Peter Schultz	1. 9. 55
	Christian P. Christensen	30. 11. 55
Haderslev afdeling:	B. Andersen	16. 5. 55
	Mathias Petersen	30. 5. 55
	Mads Damm	19. 6. 55
	P. M. Nielsen	5. 7. 55
	Erik Hoffbæk	26. 7. 55
	Jørgen Wiuff	20. 9. 55
	Hans Andersen	21. 11. 55
Hammelev afdeling:	Christian Pedersen	2. 1. 56
	Morten Schmidt	3. 1. 56
	Niels Thomsen	19. 4. 55
Skrydstrup afdeling:		
	L. Gerlev Juler	22. 2. 56

Sommersted afdeling:	Bo Jørgensen, Sommersted	14. 9. 55
	Jens Junker, Sommersted	4. 12. 55
Tyrstrup-Christiansfeld afdeling:	Peder Paulsen	25. 7. 55
	August Vollquardsen	30. 10. 55
Vedsted afdeling:	Laurits Ravn	19. 9. 55
	Peter Grejsen	15. 12. 55
	Frederik Hansen	1. 3. 56
Sdr. Vilstrup afdeling:	Mathias Andersen, Kjelstrup	29. 9. 55
Vojens afdeling:	Thomas Christensen	22. 12. 55
	Jørgen Jensen	28. 3. 56
Øsby afdeling:	Jens Hjort, Stevelt	28. 4. 55
	Jens Hedegaard, Flovt	4. 8. 55
	Jens Gramberg, Stenderup	21. 9. 55

Sønderborg amt

Broager afdeling:	Claus Clement, Dynt	8. 4. 55
	Johan Jensen	22. 4. 55
	Andreas Lausen	25. 4. 55
	Heinrich Hyttmann	13. 5. 55
	Jens Jensen	30. 5. 55
	Ludvig Hansen	14. 8. 55
	Rasmus Henningsen	13. 9. 55
	Chr. Nissen	1. 1. 56
	Johan Petersen	15. 3. 56
	Peter Andersen	19. 3. 56
Egen afdeling:	Mathias Schmidt, Guderup	29. 10. 55
	Christian Moos, Guderup	30. 10. 55
Havnbjerg afdeling:	Hans Mathiesen, Elsmark	23. 12. 55
Hørup afdeling:	Jørgen Frederich Nielsen	23. 7. 55
	Claus Jespersen	26. 8. 55
	Chresten Jørgensen	2. 12. 55
	Jørgen Henrik Jørgensen	30. 12. 55
Kegnæs afdeling:	Peter Møller, Lillekobbel	10. 3. 56
Ketting-Augustenburg afdeling:	Hans Jørgensen, Ketting	20. 8. 55

	A. C. Neupert, Augustenborg	22. 8. 55
	Hans Nissen, Kettingmark	30. 9. 55
	Christian Hansen, Augustenborg	14. 10. 55
	Christian Lythje, Augustenborg	1. 12. 55
Lysabild afdeling:		
	Peter H. Møller	10. 1. 56
	Nordborg afdeling:	11. 4. 55
	Jørgen Steffensen	3. 5. 55
	Vilh. Christiansen	26. 9. 55
	Jes Lange	26. 12. 55
	Jacob Beck	2. 1. 56
	Hans Frederiksen	20. 1. 56
	Jens Lorensen	8. 2. 56
	Dominicus Hansen	
Notmark afdeling:		
	Iver Jordt	25. 10. 55
Nybøl afdeling:		
	Christian Hansen	10. 7. 55
Oksbøl afdeling:		
	Christen Duus	17. 5. 55
Svenstrup afdeling:		
	Jørgen Skov, Himmark	5. 5. 55
	Christian Sandbek, Himmark	17. 5. 55
	Frederik Frederiksen, Hirnmark	25. 5. 55
	Jacob Petersen, Stevning	22. 1. 56
	Chresten Clausen, Himmark	24. 3. 56
Sønderborg afdeling:		
	H. P. Phillipsen, Dybbøl	11. 4. 55
	Chr. Christensen, Dybbøl	19. 5. 55
	H. Berthelsen, Sønderborg	8. 6. 55
	C. Brock, Sønderborg	15. 8. 55
	N. Andresen, Dybbøl	27. 8. 55
	K. Maletzki, Sønderborg	10. 9. 55
	P. Karstensen, Sønderborg	25. 10. 55
	A. Gosch, Sønderborg	7. 11. 55
	H. Hansen, Sønderborg	10. 11. 55
	G. Boitang, Sønderborg	11. 11. 55
	P. H. Schmidt, Sønderborg	9. 12. 55
	W. Martens, Sønderborg	17. 12. 55
	J. Jacobsen, Ulkebøl	30. 1. 56
Tandslet afdeling:		
	Jørgen Petersen, Mommark	25. 9. 55
	Christian Hansen, Mommark	7. 2. 56
Ullerup afdeling:		
	Christian Lauridsen, Ullerup	8. 5. 55
	Julius Andresen, Avnbøl	27. 11. 55

Tønder Amt

Abild afdeling:	Mathias Jørgensen	10. 2. 56
Arnum afdeling:	Hans Rasmussen, Arnum	19. 1. 56
Arrild afdeling:	Antheus Knudsen	30. 3. 56
Ballum afdeling:	Carl Hansen	25. 7. 55
	Henrik Paulsen	15. 3. 56
	Kristian Warming	28. 2. 56
Brede afdeling:	Carsten Albrechtsen, Harres	2. 11. 55
	Enna M. Gantzel, Bredebro	18. 12. 55
Burkal afdeling:	Hans Damgaard	6. 9. 55
Døstrup afdeling:	Hans Enemark, Døstrup	23. 12. 55
Emmerlev afdeling:	Søren A. Christensen, S. Sejerslev	22. 9. 55
Hviding afdeling:	Thordo Jensen	10. 7. 55
Løgumkloster afdeling:	Anders Christensen Andersen	4. 4. 55
	Janne Marcussen	7. 3. 56
	Boy Christian Damm	13.3. 56
Mjolden afdeling:	Niels J. J. Schmidt	28. 6. 55
	Jens E. Andresen	24. 11. 55
Møgeltønder afdeling:	Karl Posselt	17. 9. 55
Ravsted afdeling:	Andreas Olsen, Hyndingholm, Ravsted	20. 4. 55
Skærbæk afdeling:	Hans Timmermann, Skærbæk	18. 3. 53
	Christian H. Schneider, O. Gasse	1. 3. 56
	Mads Christiansen, Gesing	2. 3. 56
	M. M. Bertelsen, Skærbæk	4. 4. 56
Spandet afdeling:	Hans Schak	24. 10. 55
	Anders J. N. Kjær	4. 12. 55
Tinglev afdeling:	Hans Hansen	22. 5. 55
	Frederik Wind	1 9. 55

Tønder afdeling:	Bendix Pedersen	18. 6. 55
	Jørgen Larsen	10. 8. 55
	Thorvald Pedersen	3. 11. 55
Visby afdeling:	Todsen Hansen, Visby	9. 4. 55
	Emil Lerche, Visbymark	20. 4. 55
	Nicolaus Hansen, Nørby	20. 5. 55
	Carsten Rahr, Visbymark	24. 2. 56
Vodder sogn:	Christian Toft, Vodder	19. 7. 55
	Frederik Christiansen, Frifelt	12. 1. 56
Østerhøjst afdeling:	Antoni Eskildsen	11. 4. 55
Flensborg afdeling:	Frederik Sahlmann	23. 10. 55
København afdeling:	Hans MaibøI	26. 5. 55
	Aksel Jiirgensen	14. 6. 55
Fredericia afdeling:	Jes H. Sørensen	27. 11. 55

